

ГЕОГРАФІЯ, КАРТОГРАФІЯ, ГЕОГРАФІЧНА ОСВІТА: історія, методологія, практика

Матеріали міжнародної науково-практичної конференції
студентів, аспірантів та молодих вчених
присвяченій 35-й річниці Незалежності України,
30-й річниці Конституції України
та сучасним викликам просторового розвитку
й територіального планування

(м. Чернівці, 15-16 травня 2026 р.)

Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Географічний факультет
Кафедра географії України та регіоналістики
Чернівецький відділ Українського географічного товариства

ГЕОГРАФІЯ, КАРТОГРАФІЯ, ГЕОГРАФІЧНА ОСВІТА: історія, методологія, практика

*Матеріали міжнародної науково-практичної конференції студентів,
аспірантів та молодих вчених присвяченій 35-й річниці
Незалежності України, 30-й річниці Конституції України
та сучасним викликам просторового розвитку
й територіального планування*

(м. Чернівці, 15-16 травня 2026 р.)

Чернівці

Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
2026

УДК: 502+316.3 (477)(08)
Г-35

**Редакційна колегія: Заячук М.Д., Костащук І.І., Заблотовська Н.В.,
Костащук В.І., Костенюк Л.В., Джаман Я.В.**

Географія, картографія, географічна освіта: історія, методологія, практика : Матеріали міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих вчених присвяченій 35-й річниці Незалежності України, 30-й річниці Конституції України та сучасним викликам просторового розвитку й територіального планування (м.Чернівці, 15-16 травня 2026 р.). Чернівці: Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2026. 128 с.
ISBN 978-617-8711-30-6

У збірнику представлено матеріали міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих вчених присвяченій 35-й річниці Незалежності України, 30-й річниці Конституції України та сучасним викликам просторового розвитку й територіального планування, де розкрито результати дослідження молодих вчених у напрямку актуальних питань сучасної географічної науки.

Тексти представлено у авторській редакції. Автори несуть повну відповідальність за зміст доповідей, а також добір, точність наведених фактів, цитат, власних імен, дат та інших відомостей.

УДК: 502+316.3 (477)(08)

ISBN 978-617-8711-30-6

© Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича, 2026
© Колектив авторів, 2026

ЗМІСТ

БАЛИНСЬКИЙ Миколай

«ВПЛИВ ПЛОЩІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД НА ЇХ ФІНАНСОВУ СПРОМОЖНІСТЬ
(НА ПРИКЛАДІ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ)».....6

БЕЗСМЕРТНА Поліна

«УКРАЇНСЬКІ ВИМУШЕНІ ЕМІГРАНТИ: НАСЛІДКИ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ» 9

БЕЗУГЛИЙ Віталій, ПОЛТАВЕЦЬ Кароліна

«ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ КОНЦЕПЦІЇ SLOW FOOD У ГАСТРОНОМІЧНОМУ
ТУРИЗМІ ЄВРОПИ: МОЖЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ В УКРАЇНІ» 11

БІЗЮРА Олександра, СМИК Оксана

«ДИНАМІКА РОЗВИТКУ ГОТЕЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ У ДОВОЄННИЙ
ТА ВОЄННИЙ ПЕРІОДИ» 16

БІЛОКУЧМА Ольга

«ПРОСТОРОВА ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ПРИРОДНИХ УМОВ - ОСНОВА ФУНКЦІОНАЛЬНОГО
ЗОНУВАННЯ БРУСНИЦЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ»..... 19

БУКАТКА Валерія, ДОРОШКЕВИЧ Сергій

«НЕПИЛКОВІ ПАЛІНОМОРФИ ЯК ІНСТРУМЕНТ
ПАЛЕОЕКОЛОГІЧНИХ РЕКОНСТРУКЦІЙ»..... 22

ВАСИЛЬЧАК Валентин

«УНІКАЛЬНІСТЬ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ
ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ ІНОЗЕМНОГО ТУРИЗМУ»..... 28

ВИГРАНЕНКО Іван

«МІСТО НА ВІДСТАНІ КРОКУ: КОНЦЕПЦІЯ 15-ХВИЛИННОЇ ДОСТУПНОСТІ»..... 30

ВОРОНЕЖСЬКА Юлія

«ТУРИСТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ КЕЛЬМЕНЕЦЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ» 33

ГАБЕЛОК Олександр

«ПРОСТОРОВИЙ АНАЛІЗ ДОСТУПНОСТІ ЗАКЛАДІВ ПЕРВИННОЇ МЕДИЧНОЇ
ДОПОМОГИ У ЧЕРНІВЕЦЬКІЙ ОБЛАСТІ» 35

ГАЛЬЧУК Сергій

«ГІДРОЛОГІЧНИЙ РЕЖИМ РІЧКИ ПУТИЛА ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ
МАЛОЇ ГІДРОЕНЕРГЕТИКИ»..... 38

ГУСЄВА Наталія, БОДНАРЮК Олександр

«ПРИВАТНІ ГРОШОВІ ПЕРЕКАЗИ ТРУДОВИХ МІГРАНТІВ В УКРАЇНУ:
ТЕНДЕНЦІЇ ТА СТРУКТУРНІ ЗМІНИ»..... 40

ДАНІЛОВА Ольга, КОСТЕЧКО Андрій

«ТЕРИТОРІАЛЬНА ОРГАНІЗАЦІЯ МЕРЕЖІ РЕКРЕАЦІЙНИХ ПУНКТІВ ЛІСОВИХ
ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ»..... 47

ДЕНИСИК Богдан

«МОЗАІЧНІСТЬ ЛАНДШАФТУ БАСЕЙНУ ПІВДЕННОГО БУГУ» 50

ДЖАМАН Ярослав

«НАЦІОНАЛЬНА СТРУКТУРА НАСЕЛЕННЯ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ В РОЗРІЗІ
ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД НОВОГО АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНОГО ПОДІЛУ».... 52

ЖАКУН Дар'я, НЕМЧИКОВА Вероніка	
«ГРОМАДСЬКИЙ ТРАНСПОРТ КИЄВА В КОНТЕКСТІ КОНЦЕПЦІЇ SMART CITY»	54
ЗАБЛОТОВСЬКА Ірина	
«СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ СУБУРБАНІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ТЕРИТОРІЇ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ»	56
ЗАСАДНЮК Володимир	
«ВПЛИВ ВОЄННИХ ДІЙ НА ГРУНТОВИЙ ПОКРИВ УКРАЇНИ: АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕНЬ»	59
ІГОНЬКІН Дмитро	
«АНАЛІЗ ПЛОЩ РІЧКОВИХ БАСЕЙНІВ І ШИРИНИ ДОЛИН ЗА ПОРЯДКАМИ СТРАЛЕРА НА ОСНОВІ ДАНИХ ДИСТАНЦІЙНОГО ЗОНДУВАННЯ ЗЕМЛІ»	61
КАРА Аполлінарія	
«МЕТОДИКА ОЦІНЮВАННЯ ІНКЛЮЗИВНОСТІ МІСЬКОГО ПРОСТОРУ (НА ПРИКЛАДІ МІКРАРАЙОНУ ВІНОГРАДАР МІСТА КИЄВА)»	63
КАЧУРОВСЬКА Єва	
«УРБАНІЗАЦІЯ ТА ЇЇ ВИДИ У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНОМУ ВИМІРІ»	66
ЛАЦІС Катерина	
«ВНУТРІШНЄ ПЕРЕМІЩЕННЯ НАСЕЛЕННЯ: НАСЛІДКИ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ» ...	69
ЛАШКО Богдан	
«РИБАЛЬСЬКИЙ ТУРИЗМ – ПЕРСПЕКТИВНИЙ НАПРЯМ РЕКРЕАЦІЙНОГО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ (НА ПРИКЛАДІ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ)»	70
ЛЕБЕДОВСЬКИЙ Артем	
«ДО ПІЗНАННЯ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ СУЧАСНИХ ЛАНДШАФТІВ»	72
ЛУЦЮК Володимир	
«ЗНАЧЕННЯ РЕЛОКАЦІЇ ДЛЯ СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ»	74
МУНТЯН Дмитро, КОСТЕНЮК Людмила	
«ОСОБЛИВОСТІ РУСЛОВИХ ПРОЦЕСІВ ТА ГІДРОМЕРЕЖІ р. ДЕРЕЛУЙ»	77
НАДЄЇНА Ганна	
«РОЗРОБКА ЕКСКУРСІЇ ПО МІСТУ ІРПІНЬ: ВИБІР ПРІОРИТЕТНИХ ЛОКАЦІЙ»	80
НАДЄЇНА Марія	
««ЯКІСТЬ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ» В СУСПІЛЬНІЙ ГЕОГРАФІЇ»	82
ПАСІЧНИК Микола, ЮЩЕНКО Василь	
«НЕЙРОМЕРЕЖА ТЕЖ ВМІЄ ПЛАВАТИ: ШІ В ГІДРОЛОГІЇ»	84
ПОДТЬОП Ксенія	
«ДЕТЕРМІНАНТИ ПОВЕДІНКИ СПОЖИВАЧІВ У ПРОСТОРІ ВЕЛИКИХ ТОРГОВЕЛЬНО-РОЗВАЖАЛЬНИХ ЦЕНТРІВ (НА ПРИКЛАДІ OCEAN PLAZA)»	87
ПОПОВА Ірина, КРУЛЬ Галина	
«ІНСТАГРАМІЗАЦІЯ ТУРИЗМУ: ЯК СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ФОРМУЮТЬ ТУРИСТИЧНІ ТРЕНДИ»	89
ПШЕНИЧКО Каріна, СМІК Оксана	
«СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ БЮДЖЕТНОГО ТУРИЗМУ В ОСТРІВНИХ КРАЇНАХ (НА ПРИКЛАДІ МАЛЬДІВСЬКИХ ОСТРОВІВ)»	92
СЕНДЗІК Юлія, БЛОКРИНИЦЬКИЙ Сергій	
«ЕКОНОМІКО-ГЕОГРАФІЧНА ДІАГНОСТИКА ФУНКЦІОНАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ»	95

СИЗЕНКО Олег	
«ЧАРІВНА ПАЛИЧКА ДЛЯ ГІС: ВІД КОЛІРНОГО ДОПУСКУ ДО ІНТЕРАКТИВНОЇ ШІ-СЕГМЕНТАЦІЇ»	97
СИРОВЕЦЬ Сергій	
«СУЧАСНА КАРТОГРАФІЯ ТА ГІС-ТЕХНОЛОГІЇ В ТУРИЗМІ»	101
СТАРІКОВА Софія	
«КОТЕДЖНІ МІСТЧЕКА ЯК НОВА ФОРМА ПОСЕЛЕНЬ В УКРАЇНІ»	103
ТАРНОВЕЦЬКИЙ Вадим	
«БАСЕЙНОВИЙ ПРИНЦИП УПРАВЛІННЯ МАЛИМИ РІЧКАМИ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ВОДНОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ»	105
УКРАЇНЕЦЬ Ангеліна, СМІК Оксана	
«ГОТЕЛЬНА ІНДУСТРІЯ КІПРУ: СТРУКТУРА, ПРОВІДНІ КОМПЛЕКСИ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ»	109
ЧЕРНУШЕНКО Домініка, ШАЛАВІНСЬКИЙ Ярослав	
«МОДЕРНІЗАЦІЯ «СПАЛЬНИХ РАЙОНІВ» МІСТА КИЄВА: КОНЦЕПЦІЯ «БЕЗШОВНОГО ПРОСТОРУ»»	113
ЧЕРНЮХ Андрій	
«КОНФЛІКТ УРБАНІЗАЦІЙНИХ І РЕКРЕАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У СТРУКТУРІ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ АГЛОМЕРАЦІЇ»	115
ЧОБАН Богдан, ДЖАМАН Ярослав	
«РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНИЙ КОМПЛЕКС ВЕЛИКОКУЧУРІВСЬКОЇ ТГ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ: ПРОСТОРОВА ОРГАНІЗАЦІЯ І РОЗВИТОК»	117
ШЕВЧУК Анжеліка	
«СУЧАСНИЙ СТАН ТА СТРУКТУРА ТРАНСПОРТНОЇ СИСТЕМИ МОГИЛІВ-ПОДІЛЬСЬКОЇ МТГ»	120
ЯКИМОВИЧ Вікторія, КРУЛЬ Галина	
«ОЦІНКА ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЯКОСТІ СЕРВІСУ В ГОТЕЛЯХ КАТЕГОРІЇ 4 ЗІРКИ (НА ПРИКЛАДІ ГОТЕЛЮ «АТРИУМ», СЛОВАЧЧИНА)» ...	123

ВПЛИВ ПЛОЩІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД НА ЇХ ФІНАНСОВУ СПРОМОЖНІСТЬ (НА ПРИКЛАДІ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ)

Миколай БАЛИНСЬКИЙ

аспірант кафедри географії України та регіоналістики,
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
balynskyi.mykola@chnu.edu.ua

У доповіді на основі даних 2025 року щодо 52 територіальних громад Чернівецької області досліджено вплив площі громади як географічного фактора на її фінансову спроможність. На підставі кореляційного аналізу доведено опосередкований характер цього впливу: площа діє на бюджетні показники не безпосередньо, а через щільність населення, структуру землекористування та дохідність території. Запропоновано типологію громад за співвідношенням «площа–доходи» та обґрунтовано необхідність урахування територіального фактора при розподілі міжбюджетних трансфертів.

Ключові слова: *площа громади, територіальна громада, фінансова спроможність, щільність населення, дохідність земель, кореляційний аналіз, Чернівецька область.*

THE INFLUENCE OF THE AREA OF TERRITORIAL COMMUNITIES ON THEIR FINANCIAL CAPACITY (ON THE EXAMPLE OF THE CHERNIVTSI REGION)

M. Balynskyi

Based on 2025 data covering 52 territorial communities of the Chernivtsi region, the report examines the influence of community area on financial capacity. Correlation analysis shows that the impact of area is indirect – it operates through population density, land-use structure and the profitability of the territory. A typology of communities by the “area–revenue” ratio is proposed, and the need to account for the territorial factor in intergovernmental transfers is substantiated.

Keywords: *community area, territorial community, financial capacity, population density, land yield, correlation analysis, Chernivtsi region.*

У процесі завершення першого етапу реформи децентралізації постало питання кількісної оцінки факторів, від яких залежить фінансова спроможність територіальних громад. Серед цих факторів площа території посідає особливе місце. Вона виступає базовою географічною характеристикою громади та визначає обсяг її ресурсного потенціалу, протяжність інфраструктурних мереж і просторовий розподіл населення. Водночас вплив площі на показники місцевих бюджетів залишається дискусійним, оскільки збільшення території одночасно розширює ресурсну базу громади та підвищує питомі видатки на її обслуговування [4, с. 132].

Чернівецька область становить зручний об'єкт для дослідження окресленого питання. Будучи однією з найменших в Україні за загальною площею, вона характеризується значною територіальною неоднорідністю – від рівнинних громад Дністровщини до високогірних громад Вижниччини. Метою доповіді є виявлення кількісних закономірностей впливу площі 52 територіальних громад Чернівецької області на їхню фінансову спроможність за даними 2025 року.

1. Диференціація громад Чернівецької області за площею. Аналіз територіальних характеристик 52 громад області свідчить про нерівномірний розподіл за площею. Найменшу територію має Новодністровська міська громада (7 км²), найбільшу – Сокирянська (604 км²). Понад 70 % громад мають площу до 200 км², зокрема третина громад (38,5 %) – до 100 км². Площу понад 200 км² мають лише 10 громад (19,2 %), серед яких переважають гірські громади Вижницького району (Селятинська, Путильська) та великі рівнинні громади Дністровщини (Сокирянська, Кельменецька) [3].

Така диференціація поєднується з контрастним розподілом щільності населення. У гірських громадах вона не перевищує 13 осіб/км², тоді як у Новодністровській становить понад 1 400 осіб/км². За таких умов територіальний фактор справляє неоднаковий вплив на бюджетні показники громад, що дає підстави для його окремого дослідження.

2. Кореляційний аналіз впливу площі на фінансові показники. Для кількісної оцінки взаємозв'язку між площею громад та основними фінансовими індикаторами обчислено коефіцієнти кореляції Пірсона за даними 2025 року. Результати наведено у таблиці.

Таблиця 1

Коефіцієнти кореляції між територіальними та фінансовими показниками громад Чернівецької області (2025 р.)

Зв'язок між показниками	r
Площа громади та доходи загального фонду	+0,45
Площа громади та доходи на одну особу	-0,25
Площа громади та питома вага місцевих податків і зборів	-0,33
Площа громади та дохідність 1 км ² території	-0,23
Чисельність населення та доходи загального фонду	+0,91

Як видно з таблиці, площа громади має помірний прямий зв'язок з абсолютним обсягом доходів ($r = +0,45$), що пояснюється ширшою базою для надходжень від плати за землю на більших територіях. Натомість зв'язок площі з усіма відносними показниками спроможності є оберненим: коефіцієнти коливаються від -0,23 до -0,33. Це означає, що збільшення площі громади за незмінної чисельності населення супроводжується

зниженням рівня її фінансової забезпеченості в розрахунку на мешканця та одиницю території.

Найсильніший зв'язок виявлено між чисельністю населення та обсягом доходів ($r = +0,91$). Отже, визначальним фактором абсолютних бюджетних надходжень громади є саме чисельність її мешканців, а не площа.

3. Опосередкований характер впливу площі. Отримані результати дають підстави для висновку про опосередкований характер впливу площі громади на її фінансову спроможність. Цей вплив реалізується через щільність населення, структуру землекористування та просторову доступність послуг. Збільшення території за стабільної чисельності населення знижує концентрацію бази оподаткування і підвищує питомі видатки на утримання інфраструктури. Великі за площею гірські громади мають значну частку лісів та малопродуктивних угідь, що знижує дохідність їх території. Натомість невеликі рівнинні громади з інтенсивно використовуваними землями демонструють вищі показники дохідності одиниці площі. Зі збільшенням площі громади також зростають транспортні та логістичні видатки на надання адміністративних, освітніх і медичних послуг, що знижує ефективність бюджетних видатків [2, с. 134].

4. Типологія громад за співвідношенням «площа-доходи». За співвідношенням площі та абсолютних доходів громади Чернівецької області поділяються на чотири типи: велика площа – високі доходи (Сокирянська, Кельменецька), велика площа – низькі доходи (Селятинська, Конятинська), мала площа – високі доходи (Новодністровська, Чернівецька, Чагорська), мала площа – низькі доходи (Кострижівська, Карапчівська, Вашковецька). Найбільш проблемним з точки зору регіональної політики є другий тип, у якому об'єктивні географічні обмеження поєднуються з низькою фінансовою віддачею території. Такі громади потребують диференційованих механізмів державної підтримки.

Висновки. Площа територіальної громади є важливим, але не визначальним фактором її фінансової спроможності. Її вплив має опосередкований характер і реалізується через щільність населення, структуру землекористування та дохідність території. Виявлений обернений зв'язок площі з відносними показниками спроможності свідчить про необхідність коригування державної регіональної політики: при розподілі дотацій вирівнювання та інфраструктурних субвенцій доцільно враховувати не лише абсолютні, а й територіально-питомі показники спроможності громад. Перспективи подальших досліджень полягають у побудові прогнозних моделей фінансової спроможності громад залежно від можливих змін їх територіальних меж та у компаративному аналізі з громадами інших регіонів України [1, с. 27].

Список використаних джерел:

1. Гринчишин І. М. Фінансова спроможність територіальних громад у контексті оцінювання результатів адміністративно-фінансової децентралізації. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. 2019. Вип. 5 (139). С. 26–32.
2. Маліборський П. Фінансово-бюджетна спроможність територіальних громад. Публічне управління: концепції, парадигма, розвиток, удосконалення. 2023. № 6. С. 131–140.
3. Перелік територіальних громад Чернівецької області. Opendatabot. URL: <https://opendatabot.ua/open/otg/UA73000000000044923> (дата звернення: 18.03.2026).
4. Територіальні громади в умовах децентралізації: ризики та механізми розвитку : монографія / за ред. В. С. Кравціва, І. З. Сторонянської. Львів : ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України», 2020. 531 с.

УКРАЇНСЬКІ ВИМУШЕНІ ЕМІГРАНТИ: НАСЛІДКИ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ

Поліна БЕЗСМЕРТНА

учениця ПЗЗСО II–III ст. «Архітектурно-інженерний колегіум А+»

м. Київ, Україна

bezsmertna.p@academy.com.ua

Вступ. За час війни, з України виїхали 5 898 150 українців [1], з часів Другої світової війни це найшвидша еміграція в країнах Європи. Вона має глибокі соціальні та економічні зміни як і для України, так і інших країн. Основні причини економічних дій є зокрема небезпека для проживання на території України, прагнення кращих умов для життя або навчання, а також економічна нестабільність на ринку праці, низький рівень заробітної плати та обмежені можливості для розвитку.

Виклад основного матеріалу. Масова еміграція українців призводить до зменшення населення в Україні та втрати частини працездатних людей, що впливає на економіку та розвиток країни. Ще один наслідок, який є не менш важливим – це ризик поступового послаблення національної культури, оскільки тривале перебування за кордоном може призводити до втрати мовного середовища, зменшення щоденного використання української мови та частково віддалення від традицій.

Найчастіше за кордоном українці стикаються з такими проблемами: не знання мови, складнощі з працевлаштуванням, відсутність житла, грошей [2], також труднощі з адаптацією. Окрім цього, вони часто мають проблеми з документами, психологічний стрес через вимушений переїзд.

«Українці зміцнюють економіку за кордоном, витрачають кошти та сплачуючи податки. Витрати українських біженців стимулюють економіки країн, зокрема через приватне споживання. Станом на літо 2023 року витрати українців за кордоном у середньому становили 1,2 мільярда євро на місяць. Згідно з підрахунками Нацбанку, завдяки наявності українських

мігрантів, випуск товарів в Естонії, Польщі та Чехії до 2026 року збільшиться на 2,2-2,3%. Завдяки українцям в Польщі кількість осіб, перевезених пасажирським транспортом, зросла на 35%, обсяг фінансових та страхових послуг збільшився на 42%, консультаційних – на 29%. Враховуючи припадання цього піку на 2022 рік, причиною цьому є українські біженці» [3].

Чим більше українців виїжджає за кордон, тим вищим стає ризик втрати української культури. «Один із шляхів розповсюдження української культури – збереження мови та традицій в родині та спільноті. Важливу роль в цьому процесі відіграють освітні заходи, культурні фестивалі, традиції святкування важливих для українців свят. Медіа та інтернет стають додатковими майданчиками для розповсюдження української культури. Музика, фільми, література та виставки відкривають усьому світові багатство української творчості. Розповсюдження української культури за кордоном – це не лише збереження минулого, а й творчий процес, що надихає і об'єднує людей різних країн навколо української спадщини» [4].

Повернення українців додому залежить від багатьох факторів. Один з них це час скільки ще продовжуватиметься війна. Якщо війна продовжиться ще декілька років, то набагато менше людей повернеться, через те що більшість вже звикнуть до проживання за кордоном. Ще один із факторів це те на яких умовах закінчиться війна [5].

Висновок. З однієї сторони, українські емігранти – це колосальна втрата демографічного потенціалу нашої держави. Втрата дітей, молоді, жінок фертильного віку призводять до багатьох державних викликів (демографічні, суспільні, економічні тощо). З іншої ж сторони, українські люди є лакмусовим папірцем за кордоном, вони є носіями української культури і відіграють надзвичайно важливу роль у формуванні переговорних процесів, накладанні санкцій, відстоюванні наших з Вами інтересів.

Список використаних джерел:

1. superadm (2025). 5 898 150 українських вимушених емігрантів у світі - демографіки - ComebackUA. Ua come back. <https://comebackua.com/2025/07/18/infografiky/>
2. Громадська організація «Інститут молоді». Життя українців за кордоном внаслідок повномасштабного вторгнення РФ на територію України <https://share.google/wkXKSepPuF8q2efQ0>
3. UAQA. (2024). Який вплив мають українські біженці на країни, де проживають? <https://share.google/S051NI02MiAHecE8j>
4. Українська культура за кордоном. Збереження традицій в діаспорі - Газета МИГ. <https://mig.com.ua/ukrainska-kultura-za-kordonom-zberezhennia-tradytsij-v-diaspori/>
5. Олександр Марущак (2024). Масовий відтік чоловіків з України після війни: експерт попередив про нову загрозу. ТСН.ua. <https://share.google/s4Aiq1Im7btHTIEzD>

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ КОНЦЕПЦІЇ SLOW FOOD У ГАСТРОНОМІЧНОМУ ТУРИЗМІ ЄВРОПИ: МОЖЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ В УКРАЇНІ

Віталій БЕЗУГЛИЙ

*кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри географії*

*Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара
vetalbezugly@ukr.net*

Кароліна ПОЛТАВЕЦЬ

*здобувачка освіти другого (магістерського) рівня кафедри географії
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара
poltaveckarolina8@gmail.com*

Сучасний розвиток туризму характеризується зростаючою орієнтацією на отримання автентичного досвіду, що інтегрує культурні, соціальні та гастрономічні складові подорожей. У цьому контексті гастрономічний туризм постає як один із найбільш динамічних і перспективних напрямів туристичної індустрії, оскільки дозволяє не лише пізнавати місцеву кухню, а й глибше занурюватися у традиції, спосіб життя та ідентичність територій. Особливого значення набуває концепція Slow Food, що сформувалася як реакція на процеси глобалізації харчування та уніфікації смаків і спрямована на збереження локальних продуктів, кулінарної спадщини та принципів сталого розвитку.

Концепція Slow Food базується на ідеї усвідомленого споживання та підтримки локальних виробників, що сприяє збереженню культурної спадщини та сталому розвитку територій [1]. Вона передбачає відмову від масового стандартизованого виробництва харчових продуктів на користь якісної, екологічно безпечної та автентичної продукції, виготовленої з урахуванням місцевих традицій і сезонності. Важливою складовою цієї концепції є формування відповідального ставлення споживачів до вибору продуктів харчування, що включає розуміння їх походження, способів виробництва та впливу на довкілля. Крім того, Slow Food сприяє розвитку малих фермерських господарств, підтримує біорізноманіття та збереження традиційних рецептів, що, у свою чергу, посилює привабливість регіонів для гастрономічного туризму та формує унікальний туристичний продукт.

Slow Food є міжнародним рухом, що виник у 1986 р. в Італії з ініціативи Карло Петріні [3]. Його поява була пов'язана із необхідністю збереження традиційної культури харчування та протидії поширенню швидкого харчування. Основу концепції становлять принципи «смачно, чисто та справедливо», які визначають якість продуктів, екологічність виробництва та соціальну відповідальність [1, 3].

У країнах Європи концепція Slow Food стала важливою складовою гастрономічного туризму. Вона сприяє формуванню туристичних маршрутів, що базуються на локальних продуктах, традиційних рецептах та взаємодії туристів із місцевими виробниками [4, 8]. Такий підхід дозволяє не лише задовольнити гастрономічні потреби туристів, а й забезпечити збереження культурної спадщини регіонів. Водночас реалізація принципів Slow Food у туристичній практиці сприяє розвитку сільських територій, активізації малого підприємництва та підвищенню конкурентоспроможності регіональних туристичних дестинацій. Значна увага приділяється організації фестивалів, ярмарків, дегустаційних турів і кулінарних майстер-класів, що створюють умови для безпосереднього залучення туристів до локальної культури харчування [6]. Крім того, такий формат туризму формує більш глибокий емоційний зв'язок між відвідувачами та територією, стимулює повторні візити та сприяє популяризації унікальних гастрономічних брендів регіонів на міжнародному рівні.

Гастрономічний туризм у межах Slow Food передбачає участь у дегустаціях, відвідування фермерських господарств, кулінарних майстер-класів і тематичних фестивалів [2, 5]. Це створює комплексний туристичний продукт, який поєднує освіту, відпочинок і культурне пізнання.

Важливою особливістю є те, що Slow Food орієнтований на розвиток саме локальної економіки. Підтримка малих виробників, скорочення ланцюгів постачання та популяризація місцевих продуктів сприяють економічному зростанню регіонів і підвищенню їх туристичної привабливості [7]. Водночас така модель розвитку забезпечує формування доданої вартості безпосередньо на місцях, стимулює зайнятість населення та зменшує залежність територій від імпортової продукції. Залучення локальних ресурсів і знань сприяє розвитку підприємницьких ініціатив, збереженню традиційних видів господарювання та укріпленню соціально-економічної стійкості громад. Крім того, інтеграція принципів Slow Food у туристичну діяльність дозволяє формувати унікальні регіональні бренди, підвищувати впізнаваність територій на внутрішньому й міжнародному ринках.

Важливим сучасним напрямом розвитку концепції Slow Food є її інтеграція у моделі соціально відповідального туризму, що передбачає активну участь місцевих громад, підтримку малих виробників і формування сталих гастрономічних ланцюгів. Зокрема, у межах проєкту Socially Responsible Slow Food Tourism (SReST) акцентується увага на необхідності поєднання гастрономічного туризму з принципами соціальної відповідальності, екологічної стійкості та збереження культурної ідентичності територій, що сприяє підвищенню якості туристичного досвіду та забезпечує довготривалий розвиток регіонів [10].

У багатьох країнах світу концепція Slow Food уже інтегрована у туристичні практики, набуваючи різних форм залежно від історико-

культурних та економічних особливостей регіонів (табл. 1). Зокрема, в *Італії* цей рух фактично трансформувався в елемент національної кулінарної ідентичності: тут регулярно проводяться масштабні гастрономічні події, зокрема Terra Madre, функціонують тематичні маршрути «strade del gusto» та організовуються екотури на фермерські господарства, що поєднують дегустаційний досвід із пізнанням традиційного виробництва продуктів. У таких країнах, як *Іспанія*, *Франція* та *Португалія*, активно розвиваються винні дороги, кулінарні школи, фермерські ринки та гастрономічні фестивалі, що орієнтовані на принципи «повільної їжі» та автентичного досвіду. В *Україні* цей напрям лише формується, однак уже спостерігається позитивна динаміка: з'являються локальні ініціативи, фермерські господарства та гастрономічні маршрути, зокрема «Дороги вина і смаку» у Львівській області, а також ресторани, що впроваджують принципи сталого приготування страв і використання місцевих продуктів. Така диференціація підходів свідчить про універсальність концепції Slow Food, яка, адаптуючись до національних умов, водночас сприяє збереженню гастрономічної спадщини та формуванню конкурентоспроможного туристичного продукту.

Таблиця 1

Порівняльний аналіз ініціатив Slow Food у країнах Європи

Країна	Приклад Slow Food ініціативи	Форма туристичного продукту
Італія	Terra Madre, гастрономічні маршрути Piedmont	Екотури, кулінарні школи, фермерські тури
Іспанія	Фестивалі повільної їжі в Країні Басків	Винні тури, гастрономічні фестивалі
Франція	Ринки Slow Food у Провансі	Фермерські ринки, майстер-класи
Україна	«Дороги вина і смаку» на Львівщині	Локальні дегустації, малі виноробні тури

На рис. 1 відображено кількість туристів, які у 2022 р. відвідали об'єкти та заходи, пов'язані з концепцією Slow Food, у певних регіонах Італії. Представлені дані дають змогу простежити рівень популярності гастрономічного туризму, орієнтованого на принципи «повільної їжі», а також оцінити ступінь залученості різних італійських територій до реалізації цієї концепції. Аналіз показників дозволяє виявити регіональні відмінності у розвитку відповідних туристичних практик та їх привабливості для відвідувачів.

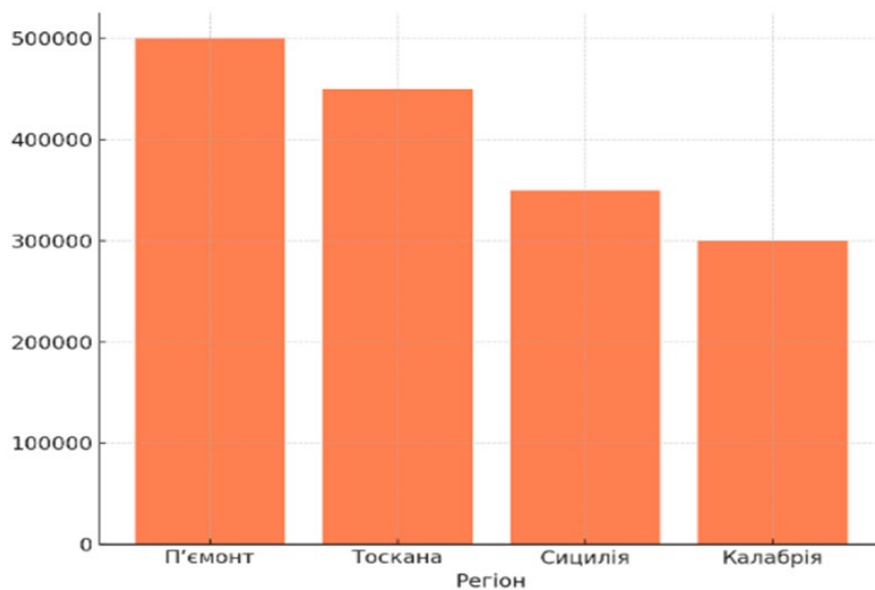

Рис. 1. Кількість туристів Slow Food у 2022 р. в італійських регіонах (за [9])

У цілому по країні спостерігається високий рівень зацікавленості гастрономічним туризмом, пов'язаним із концепцією Slow Food. Зокрема, регіон П'ємонт прийняв понад 500 тис. туристів, що значною мірою зумовлено проведенням таких міжнародних заходів, як Terra Madre Salone del Gusto та численних гастрономічних фестивалів. У Тоскані зафіксовано близько 450 тис. відвідувачів, які долучалися до винних і гастрономічних маршрутів, відвідували фермерські господарства та кулінарні школи. Водночас південні регіони, такі як Сицилія та Калабрія, також продемонстрували високі показники туристичних відвідувань (приблизно 350 та 300 тис. осіб відповідно), що свідчить про зростання популярності гастрономічного туризму на основі локальних традицій по всій території країни.

Україна має значний потенціал для впровадження концепції Slow Food у гастрономічному туризмі завдяки багатій кулінарній спадщині та різноманіттю локальних продуктів [5, 6]. Це зумовлено наявністю автентичних регіональних кухонь, традиційних технологій приготування страв, а також широким спектром екологічно чистої агропродукції. Важливим чинником є зростання інтересу до локальних гастрономічних брендів, фермерських господарств і ремісничого виробництва, що створює передумови для формування унікальних туристичних продуктів. Крім того, розвиток гастрономічних фестивалів, ярмарків та тематичних маршрутів сприяє популяризації національної кухні як важливого елемента культурної ідентичності.

Водночас існують певні обмеження, зокрема недостатній рівень розвитку туристичної та сервісної інфраструктури, а також низький рівень популяризації концепції Slow Food серед широкої аудиторії [8]. До цього

додаються проблеми недостатньої координації між учасниками туристичного ринку, обмежений доступ малих виробників до каналів збуту та слабка інтеграція локальних ініціатив у національні та міжнародні туристичні мережі.

Таким чином, концепція Slow Food є дієвою моделлю розвитку гастрономічного туризму в Європі, що поєднує економічні, екологічні та соціокультурні аспекти. Її реалізація забезпечує збереження кулінарних традицій, підтримку локальних виробників і формування унікального туристичного продукту, здатного підвищувати привабливість регіонів. Для України впровадження принципів Slow Food відкриває перспективи якісного оновлення гастрономічного туризму, посилення ролі місцевих громад у туристичних процесах та активізації малого підприємництва. Водночас ефективність цього процесу залежить від розвитку інфраструктури, належної інформаційної підтримки та інтеграції локальних ініціатив у загальнонаціональні й міжнародні туристичні мережі, що в комплексі сприятиме підвищенню конкурентоспроможності туристичної галузі України на міжнародному рівні.

Список використаних джерел:

1. Slow Food International. Official website. – Режим доступу: <https://www.slowfood.com>
2. World Tourism Organization. Gastronomy Tourism – The Case of Food Tourism. – Madrid, 2017.
3. Carlo Petrini. Slow Food: The Case for Taste. – New York: Columbia University Press, 2001.
4. Hall C. M., Sharples L. Food Tourism Around the World: Development, Management and Markets. – Oxford: Butterworth-Heinemann, 2003.
5. Sims R. Food, place and authenticity: local food and the sustainable tourism experience // Journal of Sustainable Tourism, 2009.
6. Everett S., Aitchison C. The role of food tourism in sustaining regional identity // Journal of Sustainable Tourism, 2008.
7. Bessière J. Local development and heritage: traditional food and cuisine as tourist attractions // Sociologia Ruralis, 1998.
8. Richards G. Food and the tourism experience // Journal of Hospitality and Tourism Management, 2012.
9. Єгупова І.М. Особливості функціонування закладів ресторанного господарства // Оцінка туристично-рекреаційного потенціалу регіону: монографія / В.Г. Герасименко, Г.К. Бедрадіна, С.С. Галасюк та інші / за заг. ред. В.Г. Герасименко. Одеса: ОНЕУ, 2016. 262 с.
10. Socially Responsible Slow Food Tourism (SReST Project Report), 2023–2024.

ДИНАМІКА РОЗВИТКУ ГОТЕЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ У ДОВОЄННИЙ ТА ВОЄННИЙ ПЕРІОДИ

Олександра БІЗЮРА¹, Оксана СМІК²

¹здобувачка ОП "Готельно-ресторанний сервіс та туроперейтинг",

²к.геогр.н., ас. кафедри географії та менеджменту туризму

Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

biziura.oleksandra@chnu.edu.ua, o.smuk@chnu.edu.ua

Із набуттям незалежності в Україні розпочалося формування ринку готельних послуг як складної соціально-економічної системи, що поєднує виробництво, надання та споживання комплексних послуг розміщення. Готельні підприємства виконують ключову функцію в структурі туристичної індустрії, забезпечуючи базові умови перебування туристів і формуючи рівень якості обслуговування, що безпосередньо впливає на конкурентоспроможність національного туристичного продукту.

У період 1995-2004 рр. розвиток готельного господарства характеризувався скороченням кількості підприємств, що було зумовлено трансформацією системи управління, зміною форм власності, необхідністю модернізації матеріально-технічної бази за рахунок власних ресурсів, а також упровадженням обов'язкової сертифікації готельних і ресторанних послуг з 1999 року. Нові ринкові умови виявилися несприятливими для значної частини підприємств, які не змогли адаптуватися до підвищених вимог щодо якості та безпеки обслуговування. У 2004-2010 рр. спостерігалось поступове зростання кількості готельних підприємств, що було пов'язано зі стабілізацією внутрішньополітичної ситуації, активізацією інвестиційної діяльності у сфері готельної нерухомості, проведенням міжнародних культурних і спортивних заходів, а також збільшенням потоків іноземних туристів [4].

Разом із тим розвиток готельного ринку ускладнювався нестабільністю статистичної методології, що призвело до втрати цілісності та порівнянності даних у довгостроковій перспективі. Зміни у підходах до обліку та класифікації засобів розміщення негативно впливали на якість наукового аналізу та прогнозування розвитку галузі.

Не дивлячись на це, у 2011-2013 рр. кількість закладів розміщення в Україні зростала під впливом підготовки та проведення фінальної частини чемпіонату Європи з футболу Євро-2012. Однак уже з 2014 року розвиток галузі набув негативної динаміки внаслідок погіршення внутрішньополітичної та економічної ситуації, початку бойових дій на сході країни та тимчасової окупації окремих територій. Руйнування частини інфраструктури та зниження інвестиційної активності призвели до скорочення кількості місць розміщення на 28% порівняно з 2011 роком, що відповідало зменшенню на 161,3 тис. одиниць і становило близько 406 тис.

місць. Кількість внутрішніх туристів зменшилася на 46% порівняно з 2013 роком і становила 322 746 осіб. Водночас спостерігалися коливання обсягів в'їзного туризму через рекомендації іноземних дипломатичних установ щодо обмеження поїздок в Україну. Лише з 2017 року зафіксовано поступове відновлення туристичної активності та часткову стабілізацію діяльності готелів, які у попередні роки працювали зі збитками або припиняли функціонування [4].

Після часткової стабілізації економіки у 2016-2019 рр. туристичний сектор демонстрував помірне зростання, а на 2020 рік прогнозувалися позитивні тенденції розвитку. Проте пандемія COVID-19 спричинила різке погіршення ситуації. У 2020 році світовий туристичний сектор скоротив обсяги діяльності приблизно на 25%, а кількість міжнародних туристів зменшилася на третину порівняно з 2019 роком. Під загрозою втрати опинилися близько 50 млн робочих місць у сфері гостинності. В Україні внаслідок карантинних обмежень близько 35-40% готелів припинили роботу, а ті, що функціонували, втратили від 60 до 90% доходів.

Додаткового руйнівного впливу на галузь завдало повномасштабне військове вторгнення у 2022 році. Протягом першого місяця війни втрати готельно-ресторанного бізнесу перевищили сукупні збитки за два роки пандемії. Значна частина підприємств опинилася в зонах активних бойових дій, була змушена евакуюватися або повністю припинити діяльність. Навіть у відносно безпечних регіонах галузь зазнавала труднощів через порушення логістичних ланцюгів і дефіцит ресурсів.

Порівняльний аналіз міжнародних туристичних потоків у 2019 і 2022 роках засвідчує, що Україна в обох роках не входила до десятки провідних туристичних напрямків, що вказує на значний розрив між наявним потенціалом і фактичними обсягами в'їзного туризму. Аналогічна ситуація спостерігалася щодо доходів від міжнародного туризму та обсягів туристичних витрат [3].

Надходження до бюджету України від туристичної діяльності зазнали різкого скорочення у 2022 році, однак у 2023 році було зафіксовано часткове відновлення, що свідчить про поступову адаптацію галузі до кризових умов. Основну частку доходів у 2023 році формували готелі та подібні засоби тимчасового розміщення, тоді як внесок туристичних операторів залишався стабільним, але відносно невеликим [3].

За даними дослідження Pro-Consulting, у 2022-2024 рр. в Україні фіксувалося скорочення кількості готелів і ресторанів, проте серед діючих підприємств виторг зріс на 25-40%. Загальна кількість готелів у цей період становила близько 5700 одиниць, що свідчить про зменшення на 21,2% [2].

Аналіз динаміки колективних засобів розміщення у 2020-2024 рр. демонструє поступове скорочення ринку. У 2020 році їх кількість становила близько 4100 одиниць, у 2021 році – приблизно 4200, що свідчило про помірне зростання за рахунок малого бізнесу. У 2022 році показник

знизився до 3700 одиниць, що відповідало падінню на 12% порівняно з 2021 роком. Найбільших втрат зазнав сектор фізичних осіб, скорочення якого становило близько 17%. У 2024 році кількість засобів розміщення зменшилася до 3600 одиниць, що свідчить про часткову стабілізацію без повернення до довоєнного рівня [1].

Аналіз динаміки структури суб'єктів тимчасового розміщування в Україні у 2017-2022 роках виокремлює чотири основні групи [5]: готелі та подібні заклади, засоби розміщування на період відпустки та іншого тимчасового проживання, кемпінги й стоянки для житлових автофургонів і причепів, інші засоби розміщування. Готелі залишалися домінуючою категорією, частка яких у 2017 році становила 58,2%, зростаючи у 2018-2019 роках до 60,8% і 61,7%. У 2020-2021 роках показник дещо знизився до 60,9% та 60,4% через пандемію COVID-19, а у 2022 році різко зріс до 65,1%, що відображає укрупнення ринку та зменшення ролі альтернативних форм. Засоби розміщування на період відпустки у 2017-2019 роках знижувалися з 34,6% до 32,4%, зростали у 2020-2021 роках до 33,8-34,6% через підвищений попит на менш формалізовані форми проживання, проте у 2022 році знизилися до 30,4% через скорочення туристичного попиту та переорієнтацію на готелі. Кемпінги та стоянки займали незначну частку ринку: 6,6% у 2017 році та зниження до 4,1% у 2022 році, що свідчить про структурну слабкість і високу чутливість до криз. Інші засоби мали мінімальну частку, зменшуючись з 0,8% у 2017 до 0,5% у 2022 році [5].

Загалом готельний сегмент у 2017-2022 роках посилив свою роль у структурі тимчасового розміщування. Пандемія та війна звузили сегмент альтернативних форм і концентрували попит у межах готелів, що відображає структурну трансформацію галузі та зростання значення більш інституціоналізованих і адаптивних форм туристичної інфраструктури.

Структура ринку у 2020-2024 рр. залишалася відносно стабільною: частка фізичних осіб коливалася в межах 61-64%, тоді як юридичних осіб – 36-39%. Це свідчить про збереження домінування приватного сектору в українській сфері гостинності навіть в умовах масштабних кризових потрясінь [1].

Отже, динаміка розвитку готельного господарства України у довоєнний та воєнний періоди характеризується високим рівнем нестабільності, циклічністю та залежністю від зовнішніх і внутрішніх кризових чинників. Пандемія COVID-19 та повномасштабна війна стали найпотужнішими деструктивними факторами, які суттєво скоротили місткість ринку, послабили фінансову стійкість підприємств і загострили структурні диспропорції.

Список використаних джерел:

1. Власенко І., Михальчишина Л., Шевчук В. Проблеми та перспективи розвитку готельного господарства України в умовах війни. Herald of Khmelnytskyi National University. Economic sciences. 2025. Вип. 340, № 2. С. 41-45.

2. Герман І. В. Основні тенденції динаміки середньооблікової чисельності штатних працівників підприємств готельного господарства України. Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка. 2024. Вип. 22. С. 294-303.

3. Гишук Р. М. Регіональні особливості розвитку туризму в кризові періоди та їхній вплив на управління поведінкою споживачів послуг рекреації та гостинності. Перспективи ефективних управлінських рішень у бізнесі та проєктах : колективна монографія / за наук. ред. М. Д. Балджи. Київ : ФОП Гуляєва В. М., 2024. С. 357-419.

4. Долга Г. В., Хитрова О. А. Управління готельним господарством у кризових умовах: реалії сьогодення та світовий досвід. Науковий вісник Ужгородського національного університету : серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство / редкол.: М. М. Король та ін. Ужгород : Видавничий дім «Гельветика», 2022. Вип. 41. С. 32-36.

5. Юдіна О. І., Корнєєв М. В., Стеблюк Н. Ф., Разінкова М. Й., Мішина Ю. С. Ринок готельних послуг в Україні: оцінювання сучасного стану та динаміки розвитку. Systems and Technologies. 2023. Т. 66, № 2. С. 140-150.

ПРОСТОРОВА ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ПРИРОДНИХ УМОВ – ОСНОВА ФУНКЦІОНАЛЬНОГО ЗОНУВАННЯ БРУСНИЦЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

Ольга БІЛОКУЧМА

*студентка 3 курсу спеціальності 106 Географія,
ОПП “Регіональний розвиток та просторове планування”
кафедра географії України та регіоналістики
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
bilokuchma.olha@chnu.edu.ua*

Ефективне територіальне планування на рівні територіальної громади неможливе без урахування просторової неоднорідності природного середовища. Територія Брусницької територіальної громади, розташована в межах Передкарпатської височини, характеризується значною диференціацією геолого-геоморфологічних, кліматичних, гідрологічних та едафічних умов. Це зумовлює необхідність застосування диференційованого підходу до її господарського освоєння, що повною мірою відповідає сучасним методологічним засадам просторового планування, які базуються на ландшафтознавчих принципах, концепції екосистемних послуг та геоecологічному підході.

Функціональне зонування території, як один із ключових інструментів просторового планування, передбачає розподіл території громади на окремі частини (зони), що визначені для певного цільового призначення. Законодавчою основою для такого зонування є стаття 180 Земельного кодексу України, згідно з якою «зонування земель здійснюється в межах територій територіальних громад», а також положення Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності»,

який визначає, що «планування територій на місцевому рівні здійснюється шляхом розроблення та затвердження комплексних планів просторового розвитку територій територіальних громад», невід'ємною частиною яких є план функціонального зонування [2].

На основі комплексного аналізу природно-географічних чинників у межах Брусницької ТГ пропонується виділити п'ять основних функціональних зон, для кожної з яких визначається пріоритетний режим використання та система планувальних обмежень. Це зонування має бути покладено в основу Комплексного плану просторового розвитку громади.

I. Зона інтенсивного сільськогосподарського використання. Виділення цієї зони базується на концепції агроекологічного потенціалу території. Вона охоплює найбільш сприятливі для рільництва ландшафти, де поєднання вирівняного рельєфу (крутизна до 3°), родючих сірих лісових ґрунтів (вміст гумусу 2,5–3,5%) та сприятливих агрокліматичних умов (сума активних температур 2400–2800°C, ГТК 1,3–1,6) створює передумови для отримання високих та стабільних врожаїв. Саме ці території мають бути пріоритетними для ведення інтенсивного землеробства, що є основою продовольчої безпеки громади.

II. Зона обмеженого сільськогосподарського використання. Виділення цієї зони зумовлене активним розвитком процесів водної ерозії на схилах крутизною 3–7°. Ерозія ґрунтів є одним із найбільш небезпечних деградаційних процесів, що призводить до втрати родючості, замулення русел річок та погіршення якості води. Для цієї зони пріоритетним є застосування контурно-меліоративної системи землеробства, яка передбачає розміщення сільськогосподарських культур та агротехнічних заходів відповідно до рельєфу, що дозволяє значно зменшити поверхневий стік та змив ґрунту. Впровадження таких заходів є необхідною умовою сталого землекористування в умовах горбистого рельєфу Передкарпаття.

III. Зона лісогосподарського та природоохоронного призначення. Ця зона виконує ключову роль у підтриманні екологічної рівноваги території. Вона включає крутосхили (понад 7°), де рільництво є неможливим або економічно недоцільним через високий ризик ерозії, а також водоохоронні зони річок, які виконують важливі гідрологічні, гідрохімічні та біотичні функції. Лісові екосистеми тут виступають як основний стабілізуючий компонент ландшафту, регулюючи стік, запобігаючи ерозії, забезпечуючи середовище існування для багатьох видів рослин і тварин. Пріоритетним для цієї зони є збереження та відновлення корінних лісових фітоценозів, що є запорукою довгострокової стійкості всієї геосистеми.

IV. Зона рекреаційного та оздоровчого призначення. Виділення цієї зони базується на наявності унікальних природних лікувальних ресурсів (мінеральна вода «Брусницька» типу «Єсентуки-4») та цінних природних комплексів (орнітологічний заказник «Чорторийський»). Це створює передумови для розвитку рекреаційно-туристичної діяльності, яка

може стати важливим джерелом доходів для місцевого бюджету та сприяти диверсифікації економіки громади. Водночас, враховуючи високу вразливість цих природних комплексів до антропогенного впливу, режим їх використання має бути суворо регламентований для запобігання рекреаційній дигресії та збереження цінних екосистем.

V. Зона селитебного та інфраструктурного розвитку. Виділення цієї зони має на меті забезпечити безпечні та комфортні умови для проживання населення. Основним критерієм є відсутність небезпечних природних та техногенних процесів (зсуви, паводки, підтоплення). Обов'язкове проведення інженерно-геологічних вишукувань перед будівництвом є запорукою безпеки та довговічності будівель і споруд.

Запропоноване функціональне зонування має важливе прикладне значення для територіального планування Брусницької громади, оскільки дозволяє:

1. **Оптимізувати структуру землекористування:** на основі об'єктивних критеріїв вивести з активного рільництва ерозійно небезпечні схили, залужити або заліснити їх, що сприятиме зменшенню втрат ґрунту, покращенню водного режиму та підвищенню загальної екологічної стійкості території.
2. **Обґрунтувати межі населених пунктів та перспективних територій для забудови:** виключити з планів забудови паводконебезпечні та зсувонебезпечні ділянки, що дозволить уникнути значних економічних збитків та людських жертв у майбутньому.
3. **Визначити пріоритетні території для розвитку рекреації та туризму:** сконцентрувати зусилля на облаштуванні зони навколо мінерального джерела та заказника, що сприятиме створенню нових робочих місць та збільшенню надходжень до місцевого бюджету.
4. **Сформувати екологічний каркас території:** забезпечити збереження природних екосистем уздовж річок, на крутосхилах та в межах ПЗФ, що є необхідною умовою для підтримання біорізноманіття та виконання екосистемами їхніх життєво важливих функцій.

Таким чином, просторова диференціація природних умов є об'єктивною основою для прийняття обґрунтованих планувальних рішень, спрямованих на збалансований соціально-економічний розвиток Брусницької громади в умовах сучасних викликів.

Список використаної літератури:

1. Брусницька територіальна громада // Портал «Децентралізація». URL: <https://decentralization.ua/newgromada/4872>
2. Костащук В.І. SWOT – аналіз перспектив розвитку лікувально-оздоровчого туризму (на прикладі санаторію „Брусниця”) / В.І. Костащук, М.І. Костащук, В.В.Лакуста // Науковий вісник Чернівецького національного університету : збірник наукових праць. Чернівці : Чернівецький нац. Ун-т, 2017.- Вип. 793 : Географія. – С.55-64.
3. Ландшафтне планування громад. *Природоохоронні ГІС-рішення для громад.* URL: <https://scgis.org.ua/ua/projects/landscape-planning/>

НЕПИЛКОВІ ПАЛІНОМОРФИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПАЛЕОЕКОЛОГІЧНИХ РЕКОНСТРУКЦІЙ

Валерія БУКАТКА

Інститут географії НАН України
valeriabukatka@gmail.com

Сергій ДОРОШКЕВИЧ

кандидат географічних наук, старший дослідник, Інститут
географії НАН України
dsp.paleo@gmail.com

В умовах глобальних кліматичних змін розуміння трансформацій екосистем минулого є важливим для прогнозування майбутніх змін біосфери [1]. Палеоекологічні дослідження епох плейстоцену та голоцену можуть надати інформацію щодо кліматичних флуктуацій, що включають чергування льодовикових і міжльодовикових ритмів, зміни режимів зволоження та еволюцію біоценозів.

У ході відтворення палеоекологічних умов у працях науковців застосовується в тому числі аналіз біотафономічних індикаторів – непилкових паліноморф.

Непилкові паліноморфи (НПП; NPPs) визначаються як усі мікрофосилії різного походження, окрім пилкових зерен вищих рослин та спор папоротей, які здатні витримувати процес хімічної екстракції пилку та ідентифікуються на палінологічних мікропрепаратах [3]. До цієї групи належать спори різноманітних грибів, цисти та рештки зелених водоростей, ціанобактерій, яєць тихоходок (*Tardigrada*) та водних плоских червів, фрагменти епідермісу рослин і продихів, а також мікроскопічні рештки безхребетних (табл. 1) [4].

Систематичне дослідження непилкових паліноморфів у четвертинних відкладах було розпочато в 1968 році в Лабораторії Гуго де Вріса (Інститут біорізноманіття та екосистемної динаміки, IBED) в Амстердамському університеті (Нідерланди). З моменту публікації відомої статті Bas van Geel було описано понад 1300 НПП і багато з них були ідентифіковані як залишки діаспор, ціанобактерій, водоростей, коренеплодів, грибів, безхребетних та хромофітів [2].

Дослідження відкладів еемського, вейхсельського та голоценового віку в Північно-Західній Європі та кернів з Колумбії дозволили Bas van Geel закласти основу умовного стандарту нумерації та каталогізації NPPs, навіть якщо вони були невідомого походження. Багато знайдених мікрофосилій спочатку не мали жодної прив'язки до відомих таксонів. Bas van Geel почав привласнювати їм унікальні номери. Спроби ідентифікації здійснювалися через консультації з альгологами, зоологами безхребетних та мікологами [4].

У своїй праці ми проаналізували досліджені NPPs на предмет їх інформаційного значення для палеоекологічних реконструкцій (Табл.1).

Таблиця 1. Перелік NPPs та їх роль у відтворенні палеоекологічних умов минулого (на основі праць Bas van Geel та ін.)

Таксономічна приналежність	Локалізація та палеоекологічні умови
Zygnemataceae	Спори часто описувалися в дочетвертинних відкладах. Виходячи з даних про зигоспори, Zygnemataceae існують від кам'яновугільного періоду до сьогодення. Bas van Geel (1978) спостерігав послідовність трьох різних типів спор біля верхового болота Енгбертсдейксвен часів голоцену в Нідерландах. Сукцесія, ймовірно, була спричинена зміною трофічних умов під впливом утворення торф'яного шару. На певних ділянках умови можуть залишатися сприятливими для Zygnemataceae протягом тривалих періодів (тисячоліття в озерах або поблизу берегів озер), або протягом дуже коротких перехідних інтервалів, коли Zygnemataceae відігравали певну роль у сукцесії рослинності. Van Geel & Grenfell [5] показали приклад такої короткої сукцесійної фази, в якій зигоспори відіграли провідну роль після локального підняття рівня ґрунтових вод у голоценовому верховому болоті Енгбертсдейксвен.
Pediastrum	Фактори, що згадуються як причини появи видів Pediastrum у відкладах, включають вплив ерозії у водозбірній зоні, каламутність, хімічний склад води, стан поживних речовин та рН. У палінологічних записах часто різні види Pediastrum об'єднуються. Cronberg [7] вивчала озерні відклади пізньоголоценового озера на півдні Швеції. Вона показала відмінності у реакціях різних видів Pediastrum та використала ці види як індикатори зміни трофічного статусу озера. За даними Crisman [6], види Pediastrum поширені в евтрофних озерах з жорсткою водою.
Botryococcus	Сучасний Botryococcus широко поширений у помірних та тропічних регіонах і переносить сезонно холодний клімат. Зазвичай, він мешкає у прісноводних болотах, тимчасових басейнах, ставках та озерах, де може утворювати товстий поверхневий шар піни, але також відомо про його присутність у середовищах існування зі змінною солоністю. Наявність колонії інтерпретується як індикатор прісноводного середовища. Botryococcus є джерелом вуглеводнів у геологічних відкладеннях і природа утвореного вуглеводню може бути пов'язана з фізіологічним станом водорості. У дослідженні мезозойських зразків було помічено, що колонії Botryococcus демонструють різні стадії розвитку, подібні до фізіологічних станів живої водорості; різні стадії можуть бути специфічними для певних зразків відкладів і практично не зустрічаються разом, за даними Guy-Ohlson [8], Komárek & Marvan [9], Batten & Grenfell [10] та Jankovská & Komárek [11].
Cyanobacteria	Gloeotrichia відіграла провідну роль в умовах недостатньої кількості поживних речовин (зокрема, азоту) завдяки своїй здатності фіксувати азот і, таким чином, створювати умови, придатні для інших водних рослин.

Aphanizomenon	Зафіксовано в шаруватих відкладеннях озера Госціяз, Польща. Збільшення кількості цих ціанобактерій можна інтерпретувати як наслідок інтенсифікації сільського господарства та удобрення земель у районі навколо озера Госціяз, що спричинило евтрофікацію озера. Збагачення фосфором у водозбірному басейні озера стало настільки високим, що виникли умови росту, обмежені азотом. У таких умовах можуть відбуватися процеси «цвітіння», оскільки ціанобактерії здатні до фіксації азоту.
Гриби	Багато зареєстрованих типів грибів були знайдені в торф'яних відкладах, особливо в торф'яних шарах, які утворилися за відносно сухих умов. Однак, у озерних відкладах залишки грибів зазвичай трапляються рідко (у відкритій воді немає суто локального утворення грибних спор, які б зберігалися у формі скам'янілостей). Зазвичай, зберігаються лише відносно великі спори з товстими стінками. Більшість тонкостінних спор, які краще розсіюються та відомі із записів спор у сучасній атмосфері, очевидно, не мають подібного потенціалу до збереження у формі скам'янілостей. З різних досліджень викопних грибних спор стало зрозуміло, що зареєстровані спори в більшості випадків мали суто локальне поширення.
Amphisphaerella amphisphaerioides, ascospores	Паразитичні форми, що зустрічаються на Populus. Van Geel et al. [12] зареєстрували на початку голоцену в родовищі з відносно високим показником присутності пилку Populus. Спостереження в ранніх голоценових відкладеннях також підтверджують ідею про взаємозв'язок хазяїн-паразит між Populus та <i>A. amphisphaerioides</i>. У цих випадках наявність аскоспор є цінним додатковим показником присутності Populus (пилок якої не завжди легко розпізнати)
Ustilina deusta, ascospores	Цей аскоміцет є паразитом, що викликає м'яку гниль деревини на кількох видах дерев (у північно-західній Європі: Abies, Acer, Aesculus, Alnus, Betula, Carpinus, Castanea, Fagus, Fraxinus, Populus, Quercus, Salix, Taxus, Tilia та Ulmus). Пилок цих дерев переноситься на відносно великі відстані і може бути виявлений у зразках осаду з озер та торф'яних відкладів. Аскоспори <i>U. Deusta</i> поширюються на невелику відстань (кілька метрів) від дерев, однак спори зустрічаються дуже рідко у зразках з відносно великих озер і боліт.
Деякі копрофільні гриби: Cercophora-type, Podospora-type і Sporormiella-type, викопні аскоспори типу Cercospora	За даними Lundqvist [13], представники роду Cercophora є копрофільними або зустрічаються на гниючій деревині та на трав'янистих стеблах і листках. Хоча аскоспори типу Podospora характеризувалися незначною присутністю в кількісному відношенні, вони регулярно реєструються в археологічних зразках. Палеонтологічний літопис [12] показує непрямі докази того, що наявність аскоспор типу Cercophora часто може бути використана як індикатор фекалій навколо ділянки відбору зразків. Є ймовірним зв'язок з присутністю людей або великої рогатої худоби (які забезпечували фекалії як субстрат) для цього роду сордарієвих [13]. Подальші спостереження аскоспор типу Podospora були зроблені у відкладах, що містять рештки Mammuthus у Нідерландах, у норвезьких торф'яних відкладах Calluna-Sphagnum з палінологічними доказами випасу (П.Е. Каланда, Бергенський

	університет), на стоянці римського залізного віку в Нідерландах (van Geel, неопубліковано) та у відкладеннях пізнього голоцену з Мексики (van Geel, неопубліковано).
Chaetomium spes., аскоспори	Види Chaetomium є деструкторами целюлози та зустрічаються скрізь, де цей субстрат є в достатній кількості, наприклад, на рослинних рештках та фекаліях. Окрім появи аскоспор у торф'яних відкладах, види Chaetomium також були індикаторами впливу людини у минулому, оскільки на поселеннях були додаткові запаси гною, волога солома, одяг, шкіра та інші відповідні субстрати.
Neurospora spes., аскоспори	Shear & Dodge [14] та Dennis [15] описують присутність Neurospora на рослинній масі, яка часто розвивається після того, як вона була обвуглена. Van Geel [16] виявив аскоспори Neurospora в шарі обвуглених залишків Molinia в голоценовому болоті Engbertsdijksveen, Нідерланди. Neurospora є індикатором локальних пожеж [17], при цьому часто аскоспори Neurospora відсутні в обвуглених шарах, де локалізувалися колишні пожежі.
Glomus spes.	Спори Glomus, зареєстровані на пізньольодовиковій ділянці Уссело [18] нагадують спори Glomus fasciculatum; ймовірний зв'язок цього мікоризного гриба (зустрічається на різноманітних рослинах-господарях) з корінням місцевих насаджень Betula в Уссело. Anderson et al. [19] ідентифікували <i>G. fasciculatum</i> у післяльодовикових озерних відкладеннях у штаті Мен (США). Андерсоном та ін. [19] було вказано, що ерозія в районі навколо озера пояснювала велику кількість Glomus у пізньольодовикових відкладеннях, а зменшення кількості в голоценових відкладеннях пов'язували зі зниженням швидкості ерозії ґрунту (та пов'язаного з нею осадонакопичення в озері) після утворення лісу.
Gaeumannomyces spes.	Гіфоподії Gaeumannomyces виявилися характерними для локального поширення видів Carex. Оскільки Сурегасеає використовується як основа для розрахунку відсоткового відношення наявності пилку у пізньольодовикових відкладах, відповідь на питання, чи були Сурегасеає елементом місцевої рослинності є вирішальною частиною інформації. Локальна присутність/відсутність видів Carex стає очевидною з аналізу гіфоподій Gaeumannomyces під час аналізу мікрофосилізованих решток.
Rotifers	Яйця коловороток регулярно трапляються в озерних відкладах. Van Geel [20] зосередився на виді <i>Hexartra mira</i>. Це теплолюбний планктонний організм. У Європі цей вид має оптимальне середовище існування в діапазоні температур від 13 до 28 градусів Цельсія, коли рН середовища вище 7. Він зустрічається в озерах і ставках, де харчується детритом. Koste [21] показав поширення <i>H. mira</i> у голоценових відкладах двох озер на північному заході Німеччини. Müller [22] спробував пояснити зміну частоти їх появи у різних геологічних шарах шляхом порівняння із записами інших таксонів, які вказували на зміни в умовах озера та вплив людини на ландшафт. Серед таксонів, які можна ідентифікувати є <i>Anuraeopsis</i>

	<i>fissa</i> , <i>Brachionus</i> , <i>Conochilus hippocrepis</i> , <i>Conochilus natans</i> , <i>Keratella</i> , <i>Hexarthra mira</i> , <i>Polyarthra dolichoptera</i> та <i>Trichocerca cylindrica</i> . Чисельність яєць у стані спокою планктонного виду <i>Trichocerca cylindrica</i> різко скоротилася та зникла в Оттерштедтерському озері тоді, коли було показано, що вплив людини на навколишнє середовище значно зріс. Також в озері Гошіаз чисельність <i>T. cylindrica</i> зменшилася, що, ймовірно, також пов'язано зі змінами умов навколишнього середовища в озері, спричиненими людиною (Ван Гіл, неопубліковано).
<i>Filinia longiseta</i>	<i>Filinia longiseta</i> та споріднені різновиди є планктонними таксонами [23]. <i>Filinia</i> також зустрічається в солонуватій воді. Яйця <i>Filinia</i> регулярно зустрічаються в озерних відкладах. В озері Оттерштедтер [22] яйця <i>Filinia</i> мали найвищу представленість в Атлантичному та ранньому суббореальному періоді. Збільшення впливу людини на околиці озера, очевидно, негативно вплинуло на <i>Filinia</i> , принаймні на її продукування яєць. Merkt і Müller [24] показали, що зміни клімату пізнього зледеніння також відображаються у частоті появи решток коловерток.

Резюмуючи роль вказаних непилкових паліноморф, можна вказати наступне: спори *Zygnemataceae* поширені у мілководних відкладах, і на основі записів про викопні спори очевидно, що різні типи спор зустрічаються за різних умов навколишнього середовища. Залишки ціанобактерій можуть бути цінними індикаторами умов середовища збідненого на азот. Додаткове надходження фосфорних компонентів в озера (у т.ч. внаслідок впливу людини) також може призвести до цвітіння ціанобактерій. Серед викопних грибів є паразити, які вказують на наявність у палеосередовищах їхніх рослин-господарів. Аскоспори типу *Cercophora* є індикаторами наявності фекалій, *Neurospora* – пожеж, гіфоподії *Gaeumannomyces* у свою чергу можуть вказувати на локальне поширення осоки, присутність *Pediastrum* у озерних відкладах пов'язане з ерозією у водозбірній зоні. Яйця коловерток, які можуть бути присутніми у пилкових препаратах, також важливі через їх потенційну палеоекологічну цінність як індикатора змін в умовах озера та впливу людини на ландшафт.

Список використаних джерел:

1. Climate change and fires drive mire development in central Siberian permafrost areas over the past century | Request PDF - ResearchGate, доступ отримано 8 травня, 2026, https://www.researchgate.net/publication/400644996_Climate_change_and_fires_drive_mire_development_in_central_Siberian_permafrost_areas_over_the_past_century.
2. Tools for Non-Pollen Palynomorphs (NPPs) analysis: A list of Quaternary NPP types and reference literature in English language (1972–2011) | Request PDF - ResearchGate, доступ отримано 8 травня, 2026, https://www.researchgate.net/publication/256850858_Tools_for_Non-Pollen_Palynomorphs_NPPs_analysis_A_list_of_Quaternary_NPP_types_and_reference_literature_in_English_language_1972-2011/references.
3. The value of non-pollen palynomorphs in interpreting paleoecological change in the Great Basin (Nevada, USA) | Quaternary Research, доступ отримано 8 травня, 2026,

<https://www.cambridge.org/core/journals/quaternary-research/article/value-of-nonpollen-palynomorphs-in-interpreting-paleoecological-change-in-the-great-basin-nevada-usa/3732A38E37CDBB3903D1AD555E5C602B>.

4. Bas van Geel, B. (2001). Non-pollen palynomorphs. In: Smol, J. P., Birks, H. J. B., & Last, W. M. (Eds.), *Tracking Environmental Change Using Lake Sediments* (Vol. 3, pp. 99-119). Kluwer Academic Publishers.

5. van Geel, B. & H. R. Grenfell, 1996. Spores of Zygnemataceae. In Jansonius, J. & D. C. McGregor (eds.) *Palynology: principles and applications*. Am. Ass. Strat. Palynol. Found., Vol. 1: 173-179.

6. Crisman, T. L., 1978. Algal remains in Minnesota lake types: a comparison of modern and late-glacial distributions. *Verh. Internat. Verein. Limnol.* 20: 445-451.

7. Cronberg, G., 1982. *Pediastrum* and *Scenedesmus* (Chlorococcales) in sediments from Lake Väckjösjön, Sweden. *Arch. Hydrobiol. Suppl.* 60, 4: 500-507.

8. Guy-Ohlson, D., 1992. *Botryococcus* as an aid in the interpretation of palaeoenvironment and depositional processes. *Rev. Palaeobot. Palynol.* 71: 1-15.

9. Komárek, J. & P. Marvan, 1992. Morphological differences in natural populations of the genus *Botryococcus* (Chlorophyceae). *Arch. Protistenk.* 141: 65-100.

10. Batten, D. J. & H. R. Grenfell, 1996. *Botryococcus*. In Jansonius, J. & D. C. McGregor (eds.) *Palynology: principles and applications*. American Association of Stratigraphic Palynologists Foundation, Vol. 1: 205-214.

11. Jankovska, V. & J. Komárek, 2000. Indicative value of *Pediastrum* and other coccal green algae in palaeoecology. *Folia Geobot.* 35: 59-82.

12. van Geel, B., S. J. P. Bohncke & H. Dee, 1981. A palaeoecological study of an upper Late Glacial and Holocene sequence from "De Borchert", The Netherlands. *Rev. Palaeobot. Palynol.* 31: 367-448.

13. Lundqvist, N., 1972. Nordic Sordariaceae s. lat. *Symb. Bot. Ups.* 20: 1-374.

14. Shear, C. L. & B. O. Dodge, 1927. Life histories and heterothallism of the red bread-mold fungi of the *Monilia sitophila* group. *J. Agric. Res.* 34: 1019-1042.

15. Dennis, R. W. G., 1968. *British Ascomycetes*. Cramer, Lehre, 585 pp.

16. van Geel, B. & T. van der Hammen, 1978. Zygnemataceae in Quaternary Colombian sediments. *Rev. Palaeobot. Palynol.* 25: 377-392.

17. Bakker, M. & D. G. van Smeerdijk, 1982. A palaeoecological study of a Late Holocene section from "Het IJperveld", western Netherlands. *Rev. Palaeobot. Palynol.* 36: 95-163.

18. van Geel, B., G. R. Coope & T. van der Hammen, 1989. Palaeoecology and stratigraphy of the Lateglacial type section at Usselo (The Netherlands). *Rev. Palaeobot. Palynol.* 60: 25-129.

19. Anderson, R. S., R. L. Homola, R. B. Davis & G. L. Jacobson Jr., 1984. Fossil remains of the mycorrhizal fungal *Glomus fasciculatum* complex in postglacial lake sediments from Maine. *Can. J. Bot.* 62: 2325-2328.

20. van Geel, B., 1998. Are the resting eggs of the rotifer *Hexarthra mira* (Hudson 1871) the modern analogs of *Schizosporis reticulatus* Cookson and Dettman 1959? *Palynology* 22: 83-87.

21. Koste, W., 1979. Das Rädertier-Porträt. *Hexarthra mira*, ein sechsarmiges Planktonrädertier. *Mikrokosmos* 5: 134-139.

22. Müller, H., 1970. Ökologische Veränderungen im Otterstedter See im Laufe der Nacheiszeit. *Ber. Naturhist. Ges. Hannover* 114: 33-46.

23. Voigt, A. & W. Koste, 1978. Rotatoria. Die Rädertiere Mitteleuropas. I Textband, II Tafelband. Borntraeger, Berlin, 673 pp.

24. Merkt, J. & H. Müller, 1999. Varve chronology and palynology of the Lateglacial in Northwest Germany from lacustrine sediments of Hämelsee in Lower Saxony. *Quaternary International* 61: 41-59.

УНІКАЛЬНІСТЬ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ ІНОЗЕМНОГО ТУРИЗМУ

Валентин ВАСИЛЬЧАК

*аспірант кафедри географії України та регіоналістики
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
vasylchak.valentyn@chnu.edu.ua*

Туризм і рекреація належать до тих галузей економіки розвиток яких сприяє соціально-економічному зростанню регіону загалом. Одним із провідних напрямків розвитку туризму в будь-якому регіоні є розвиток іноземного туризму. За оцінкою Костащука В.І. (2012) розвиток іноземного туризму дозволяє отримувати в 1,5-2,5 рази кращі соціально-економічні вигоди ніж розвиток національного туризму. [2] Однак це вимагає значних зусиль як суб'єктів господарювання, що займаються наданням рекреаційно-туристичних послуг так і наявності унікальних атракційних об'єктів які можуть зацікавити іноземних туристів відвідати той чи інший регіон. До таких об'єктів можна відносити об'єкти природно-заповідного фонду (ПЗФ). Зазвичай вони формуються на основі максимального збереження природних ландшафтів та компонентів природи, що в умовах значної антропогенної перетвореності природи є основою їх унікальності. Таким чином наявність тих чи інших об'єктів ПЗФ є вагомим стимулом для розвитку іноземного туризму.

Відповідно до Закону України "Природно-заповідний фонд" становлять ділянки суші і водного простору, природні комплекси та об'єкти яких мають особливу природоохоронну, наукову, естетичну, рекреаційну та іншу цінність і виділені з метою збереження природної різноманітності ландшафтів, генофонду тваринного і рослинного світу, підтримання загального екологічного балансу та забезпечення фонового моніторингу навколишнього природного середовища.» [1]

Чернівецька область належить до регіонів України, що характеризуються значним природним різноманіття. Значний потенціал розвитку іноземного туризму в досліджуваному регіоні формується насамперед завдяки природно-заповідному фонду, який охоплює унікальні природні комплекси, рідкісні види флори та фауни, гірські ландшафти, лісові масиви та геологічні пам'ятки. Тому з впевненістю можна стверджувати, що природно-заповідний фонд Чернівецької області виступає важливим чинником розвитку іноземного туризму.

В основі ПЗФ Чернівецької області 3 національні природні парки Вижницький, Черемошський, Хотинський та 1 регіональний Ландшафтний парк (Чернівецький). Окрім природних парків на території регіону розміщено 40 заповідних урочищ; 10 заказників загально-державного значення; 44 заказники місцевого значення; 9 пам'яток природи загально-

державного значення; 199 пам'яток природи місцевого значення. До природно-антропогенних об'єктів ПЗФ відносяться: Чернівецький ботанічний сад загально-державного значення; Чернівецький та Сторожинецький дендрологічні парки загальнодержавного значення, 4 (Заставніський, Киселівський, Млиники, Нижньостановецький) дендрологічні парки місцевого значення та 39 парків пам'яток садово-паркового мистецтва. [3] Таким чином наразі на території Чернівецької області налічується 350 об'єктів ПЗФ, що створює істотний рівень забезпеченості територіальних громад області даним видом природних ресурсів щодо розвитку іноземного туризму.

Однак ключовим чинником який найбільше впливає на атрактивну цінність об'єктів ПЗФ для іноземних туристів є їх унікальність. Відповідно до Тлумачного словника української мови «унікальність - властивість людини, предмета, явища, що означає «неповторний, наявний всього в одному екземплярі, єдиний у своєму роді». Синоніми «унікальність» - неповторність, єдність». [4]

Унікальність природно-заповідного фонду Буковини полягає у поєднанні різних природних зон – лісостепової, передгірської та гірської. На території області можна побачити букові та смерекові ліси Карпат, каньйоноподібні долини річок, карстові форми рельєфу та степові ділянки. Яскравим прикладом є ландшафтний заказник «Кадубівська стінка», де охороняються рідкісні степові угруповання та унікальні гіпсові утворення.

Найбільш унікальними об'єктами ПЗФ Чернівецької області які, при умові дотримання певних природоохоронних заходів, можна залучати до розвитку іноземного туризму є:

- *Дністровський каньйон*. Один з найбільших каньйонів Європи. Його протяжність становить понад 250 кілометрів. В його межах відслонюються гірські породи віком понад 500 мільйонів років. Таким чином іноземні туристи мають змогу спостерігати тривалу геологічну історію розвитку Землі. Місцями глибина каньйону становить 200 метрів утворюючи мальовничі краєвиди.

- *Печера Попелюшка*. Це третя за довжиною розвіданих ходів гіпсова печера в світі, що вже відносить її до унікальних об'єктів ПЗФ Чернівецької області. В її межах виділяють три рівні. Для печери притаманні аномально великі розміри галерей, що також підкреслює її унікальність. Вагомою перешкодою щодо її використання в туристичних цілях є її розміщення в прикордонній зоні між Україною та Молдовою.

- *Зоологічний заказник місцевого значення «Зубровиця»*. Розташований в південній та південно-західній частині села Банилів-Підгірний. Площа даного природно-заповідного об'єкту становить 11736 га. Статус надано 1994 року. Головною принадою для іноземних туристів тут може бути милування зубром-європейським в природних умовах його існування. Подібних об'єктів придатних для даного виду туризму в Європі досить мало.

Окрім вище перелічених об'єктів іноземних туристів може зацікавити будь-який інший об'єкт ПЗФ Чернівецької області. Особливо, якщо дбати про збереження природи, а відвідування таких об'єктів поєднувати із ознайомленням із історико-культурною спадщиною.

Отже, природно-заповідний фонд Чернівецької області є важливим чинником розвитку іноземного туризму. Унікальне поєднання природних ландшафтів, багатого біорізноманіття, екологічно чистих територій та етнокультурної спадщини створює значний потенціал для формування конкурентоспроможного туристичного продукту.

Природно-заповідні території Буковини не лише забезпечують охорону природної спадщини, а й сприяють соціально-економічному розвитку регіону через розвиток туризму. Подальше вдосконалення туристичної інфраструктури, міжнародна популяризація регіону та реалізація принципів сталого розвитку можуть перетворити Чернівецьку область на один із провідних центрів екологічного туризму України та Східної Європи.

Список використаних джерел:

1. Закон України Про природно-заповідний фонд // (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 34, ст.502 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-12#Text>
2. Косташук В.І. Географічні аспекти розвитку іноземного туризму в Чернівецькій області / В.І. Косташук // Часопис соціально-економічної географії. – Харків. - Вип.13(2). – 2012. – С.132-135
3. Природно-заповідний фонд Чернівецької області в розрізі територіальних громад <https://pzf.land.kiev.ua/pzf-obl-24.php>
4. Тлумачний словник української мови <https://slovnyk.ua/index.php?swrd=%D1%83%D0%BD%D1%96%D0%BA%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C>

МІСТО НА ВІДСТАНІ КРОКУ: КОНЦЕПЦІЯ 15-ХВИЛИННОЇ ДОСТУПНОСТІ

Іван ВИГРАНЕНКО

учень ПЗЗСО II-III ст. «Архітектурно-інженерний колегіум А+»

м. Київ, Україна

vyhranenko.i@academy.com.ua

Вступ. Актуальність концепції «Місто 15 хвилин» зумовлена потребою покращення якості життя у містах, екології та чистоти а також створення локальних громад, що особливо важливо для сталого відновлення українських міст після завершення війни. Метою роботи є аналіз концепції а також актуальність та ідеї застосування її у післявоєнній Україні.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні українські міста часто працюють за усталеною радянською формулою «Житло в одному районі, робота в другому, соціалізація у третьому», що є як морально так і фізично застарілою. Це створює велику кількість проблем і негараздів, що заважають подальшому якісному розвитку міста та її жителів. «Місто 15 хвилин» – це новітня концепція міського планування, у якій більшість повсякденних потреб і послуг людини, таких як робота, покупки, освіта, охорона здоров'я та відпочинок, можна легко отримати у межах 15 хвилин пішки або на велосипеді з будь-якої точки міста. Цей підхід спрямований на зменшення залежності жителів від автомобіля, сприяння здоровому та сталому способу життя, а також покращення добробуту та якості життя у місті [1].

Автором концепції є професор Університету Сорбонна та сучасний урбаніст Карлос Морено. Вперше концепція була представлена у 2016 році. Популярності ця ідея набула у 2020 році. Поточна кліматична криза та глобальна пандемія COVID-19 спонукали посилення уваги до неї [2,3].

Концепцію досліджували багато науковців, зокрема:

- Захер Алам, опублікував численні матеріали про впровадження практики «Міста 15 хвилин»;
- Уліс Лассо, учасник розробки практичного застосування моделі;
- Дідьє Чабо, учасник проекту з Морено з питань впровадження, пов'язаний з Університетом Сорбонна.

Дана концепція привертає увагу в першу чергу тим, що її напрацювання втілюються в життя. Окрім теоретичних аспектів дослідження, вона може похизуватися своєю практичною реалізацією. Наприклад, Анна Ідальго (мер міста Париж) зробила великий вклад у розвиток та імплементацію концепції у столиці Франції. Наразі відомо про застосування даного підходу в Сінгапурі, Тель-Авіві, Хайфі, Гуанчжоу, Мельбурні та багатьох інших містах світу.

Післявоєнна відбудова міст України має всі підстави спиратися на концепцію «Міста 15 хвилин». Відбудова дає шанс закласти нову логіку міського планування, що є критично необхідною річчю. Організації на кшталт Eurocities і Світового банку вже радять інтегрувати принцип 15-хвилинної доступності у програми відновлення українських міст. Впровадження концепції 15-хвилинного міста в Україні має свою специфіку. З одного боку, існують серйозні проблеми, пов'язані з радянською спадщиною міського планування. Більшість великих міст розбудовувались за принципом зонування. Спальні райони, віддалені від центрів роботи та культури. Це створює щоденну маятникову міграцію, яка перевантажує та руйнує транспортну систему міст.

З іншого боку, саме зараз Україна має унікальний шанс переосмислити підходи до урбаністики. Процеси децентралізації дали громадам більше повноважень та ресурсів для розвитку своїх територій. А

необхідність відбудови відкриває простір для застосування найсучасніших світових практик [4].

Для того, щоб спроектувати «Місто 15 хвилин», необхідно переосмислити міста навколо чотирьох основних принципів:

- Екологія. Зелене та збалансоване місто, де мало машин та більше громадського транспорту
- Близькість. Жити якнайближче до місць, де провадиться повсякденна діяльність та місць, що надають послуги
- Згуртованість. Створення зв'язків між людьми, спонукання до утворення общин та громад
- Активне залучення громадян до перетворення їхньої околиці [5].

Концепція має свої недоліки. По-перше, непрактичність реалізації у сформованих міських районах. Її буде важко втілити в життя в старих районах, які будувалися навколо інших ідей та функцій. Такі міста, як Київ чи Харків не будуть переобладнані, тоді як міста, які були зрівняні з землею окупантами та будуть потребувати повної реконструкції, мають шанс на процвітання. По-друге, є проблеми впровадження у районах з низькою щільністю населення, наприклад, у приватному секторі. Таким чином, концепція буде впроваджуватися нерівномірно, що може створити певні проблеми всередині міста [2,3].

Висновки. Ідея «місто 15 хвилин» є чудовою концепцією для відбудови українських міст після війни. Вона представляє собою екологічно чисте місто, де усі потреби і послуги можна отримати у районі 15 хвилин пішки, та з мінімальним використанням автомобілів як домінуючого транспорту. Це сприяє розвитку громадських общин та згуртованості людей, а також робить життя у місті в рази комфортнішим. Концепція також має свої недоліки, наприклад, непрактичність реалізації у сформованих до цього районах.

Список використаних джерел:

1. Д. Позукіду, М. Анжеліду; Urban Planning in the 15-Minute City: Revisited under Sustainable and Smart City Developments until 2030 Доступно онлайн: <https://www.mdpi.com/2624-6511/5/4/69>
2. К. Морено; The 15 minutes-city: for a new chrono-urbanism! Доступно онлайн: <https://www.moreno-web.net/the-15-minutes-city-for-a-new-chrono-urbanism-pr-carlos-moreno/>
3. І. Терехова; Що таке «Місто 15 хвилин»: як працює архітектурна концепція, що кажуть її прихильники та противники. Доступно онлайн: <https://vidbudova.zp.ua/shho-take-misto-15-hvylyn-yak-praczyuye-arhitekturna-konczepczyia-shho-kazhut-yiyi-pryhylnyky-ta-protyvnyky/>
4. О. Марецька; Концепція «міста 15 хвилин»: нова якість життя для українців. Доступно онлайн: <https://infotime.com.ua/misto-15-hvylyn-shho-cze-i-yak-vono-zminyuye-ukrayinu/>
5. Зелена трансформація України. Інформаційний ресурс про Європейський зелений курс та Україну; Що передбачає концепція міського планування «15-хвилинне місто». Доступно онлайн: <https://greentransform.org.ua/shho-peredbachaye-kontseptsiya-miskogo-planuvannya-15-hvylynne-misto/>

ТУРИСТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ КЕЛЬМЕНЕЦЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

Юлія ВОРОНЕЖСЬКА

*здобувач першого рівня вищої освіти
кафедри географії України та регіоналістики,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича,
м. Чернівці, Україна
voronezhska.yuliia@chnu.edu.ua*

Сьогодні територіальні громади України все активніше орієнтуються на ефективне використання місцевих ресурсів, прагнучи стимулювати економічне та соціальне зростання. Туризм виступає одним із перспективних напрямів розвитку, адже він сприяє створенню нових робочих місць, модернізації інфраструктури, збереженню культурної спадщини та підвищенню інвестиційної привабливості регіонів [3].

У цьому контексті значний потенціал має Кельменецька територіальна громада, що розташована в Дністровському районі Чернівецької області. Завдяки природним, історико-культурним та рекреаційним ресурсам громада може стати важливою платформою для розвитку туристичного сектору [1]. Кельменецька громада вигідно розташована в мальовничій місцевості Північної Буковини, неподалік від річки Дністер – одного з ключових природних туристичних об'єктів регіону [2].

Місцеві природні ландшафти, зокрема долини, пагорби і водні ресурси, створюють усі умови для становлення рекреаційного, екологічного й активного туризму. Прибережні території Дністра мають особливу цінність: їх можна використовувати для організації водного туризму, рибальства, кемпінгу та інших видів відпочинку на природі [2]. Частиною туристичної привабливості громади є багатий природний потенціал. Цей район вирізняється різноманітними природними комплексами, комфортними кліматичними умовами та екологічною чистотою. Природні пам'ятки, захопливі краєвиди Дністровського каньйону і збережені традиційні сільські райони можуть стати магнітом для туристів. Усе більшої популярності набуває зелений туризм, який пропонує відпочинок у сільській місцевості з можливістю ближче познайомитися з народними традиціями, місцевою кухнею та культурою [1]. Кельменецька громада володіє прекрасними передумовами для розвитку цього туристичного напрямку [3].

Історико-культурна спадщина Кельменецької громади є одним із ключових чинників її розвитку. На території регіону збереглися архітектурні пам'ятки, культові споруди, старовинні церкви та археологічні об'єкти, які відображають історичний поступ району й традиції місцевого

населення [1]. Особливий туристичний інтерес викликають музеї, пам'ятки історії та культури, народні ремесла і яскравий місцевий фольклор. Організація культурних фестивалів, ярмарків та свят народної творчості позитивно впливає на популяризацію громади, формуючи привабливий туристичний імідж [2].

Етнографічний туризм є напрямом зі значним потенціалом розвитку. Місцеві жителі дбайливо зберегли елементи традицій буковинської культури, звичаїв та обрядів [1]. Це приваблює мандрівників, які цікавляться традиційною музикою, автентичною кухнею, місцевими ремеслами та побутом. Гастрономічний туризм у цьому контексті відіграє особливу роль, адже буковинська кухня є важливою частиною культурної спадщини регіону. Проведення дегустацій місцевих страв і кулінарних фестивалів здатне додатково зацікавити відвідувачів [3].

Однак туристичний потенціал громади наразі використовується недостатньо. Основними проблемами залишаються нерозвинена туристична інфраструктура, незадовільний стан транспортного сполучення та автодоріг, недостатня кількість закладів розміщення й харчування [2]. Також необхідно приділити увагу просуванню туристичних об'єктів через сучасні цифрові платформи, соціальні мережі та організацію нових маршрутів [3].

Щоб повністю реалізувати потенціал територіальної громади у сфері туризму, варто розробити стратегічний план заходів. Це передбачає покращення інфраструктури, створення нових туристичних маршрутів і зон відпочинку, розвиток зелених садиб та підтримку малого бізнесу в туристичній галузі [2]. Залучення інвестицій та участь у грантових програмах може забезпечити фінансування необхідних проєктів.

Окрім економічної вигоди, туризм має вагомий соціальний вплив. Він сприяє збереженню культурної спадщини, зміцненню місцевої ідентичності та створенню нових робочих місць [3]. Туристична активність також стимулює розвиток суміжних галузей, таких як торгівля, транспорт, сфера послуг і навіть сільське господарство.

Кельменецька територіальна громада має значний потенціал завдяки своєму вигідному географічному розташуванню, природним багатствам та історико-культурній спадщині. Професійне управління наявними ресурсами, розвиток інфраструктури й активна популяризація туристичного продукту здатні перетворити цей регіон на перспективний туристичний центр Чернівецької області [1]. У сучасних умовах туризм може слугувати однією з основ сталого розвитку громади та важливим чинником її соціально-економічного зростання [2].

Реалізація цих амбітних планів потребує консолідації зусиль місцевої влади, бізнесу та громадськості. Впровадження інноваційних підходів до маркетингу територій у поєднанні з дбайливим ставленням до екології дозволить Кельменеччині не лише залучити внутрішні туристичні потоки,

а й стати конкурентоспроможним гравцем на міжнародному рівні [3]. Таким чином, перетворення Кельменецької громади на туристичний магніт Дністров'я стане запорукою її довгострокового процвітання та високої якості життя кожного її мешканця.

Список використаних джерел:

1. Паспорт: «Кельменецька селищна рада». Кельменці, 2024. 45 с.
2. Стратегія розвитку Кельменецької територіальної громади на 2021–2027 роки. Кельменці, 2021. 78 с.
3. Туристично-рекреаційний потенціал Чернівецької області: статистичний збірник / Головне управління статистики у Чернівецькій області. Чернівці, 2023. 96 с.

ПРОСТОРОВИЙ АНАЛІЗ ДОСТУПНОСТІ ЗАКЛАДІВ ПЕРВИННОЇ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ У ЧЕРНІВЕЦЬКІЙ ОБЛАСТІ

Олександр ГАБЕЛОК

*здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
кафедри географії України та регіоналістики,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича,
м. Чернівці, Україна
habelok.oleksandr@chnu.edu.ua*

Анотація. У статті представлено результати просторового аналізу мережевої доступності закладів первинної медичної допомоги (ПМД) у територіальних громадах Чернівецької області. Дослідження базується на відкритих даних реєстру Національної служби здоров'я України станом на квітень 2026 року та охоплює 265 закладів ПМД, 52 територіальні громади і 417 населених пунктів. Виявлено суттєві просторові диспропорції у доступності первинної медичної допомоги, особливо у гірських громадах. Зокрема, для 15,1% населених пунктів регіону відстань до найближчого закладу ПМД перевищує 7-кілометровий норматив, встановлений наказом МОЗ України та Мінрегіону, що створює ризики для здоров'я мешканців та підкреслює необхідність оптимізації стратегії просторового планування медичної інфраструктури. Отримані результати можуть бути використані при прийнятті управлінських рішень щодо розміщення нових амбулаторій у регіоні.

Ключові слова: первинна медична допомога, просторова доступність, територіальні громади, мережевий аналіз, Чернівецька область, медична інфраструктура, гірські громади.

O. Gabelok. Spatial analysis of accessibility of primary healthcare facilities in Chernivtsi region.

Summary. The article presents the results of a spatial analysis of primary healthcare (PHC) accessibility in the territorial communities of Chernivtsi region. The study is based on the open register of the National Health Service of Ukraine as of April 2026 and covers 265 PHC facilities, 52 territorial communities, and 417 settlements. Significant spatial disparities in access to primary healthcare were identified, particularly in mountainous communities. Specifically, for 15.1% of settlements in the region, the distance to the nearest PHC facility exceeds the 7-kilometer threshold established by the joint order of the Ministry of Health of Ukraine and the Ministry of

Regional Development, which poses risks to residents' health and highlights the need to optimize the spatial planning strategy of medical infrastructure. The results may support informed decision-making for the placement of new primary care facilities in the region.

Keywords: *primary healthcare, spatial accessibility, territorial communities, network analysis, Chernivtsi region, medical infrastructure, mountainous communities.*

Первинна медична допомога (ПМД) є базовою ланкою національної системи охорони здоров'я, практична реалізація права на яку, закріпленого статтею 49 Конституції України [1], значною мірою визначається саме просторовою (територіальною) доступністю місць її надання. Цей критерій нормативно закріплено у спільному наказі МОЗ України та Мінрегіону № 178/24 від 06.02.2018, згідно з яким відстань від населеного пункту до місця надання ПМД не повинна перевищувати семи кілометрів дорогами з твердим покриттям [2]. Дотримання цього параметра у Чернівецькій області, регіоні зі складним рельєфом та значною часткою сільського населення, потребує окремого просторово-аналітичного дослідження із застосуванням геоінформаційних методів.

Дослідження базується на відкритому реєстрі суб'єктів господарювання, які уклали договір із Національною службою здоров'я України за програмою медичних гарантій станом на квітень 2026 року [3], та охоплює 265 підрозділів надавачів послуг ПМД (214 амбулаторій, 35 філій амбулаторій і 16 фельдшерсько-акушерських пунктів - ФАПів), 52 територіальні громади та 417 населених пунктів.

Результати мережевого аналізу показали, що 287 населених пунктів (68,8%) перебувають на відстані до 5 км від найближчого закладу ПМД, 110 (26,4%) - у діапазоні 5-10 км, 19 (4,6%) - у діапазоні 10-20 км та 1 населений пункт (0,2%) - понад 20 км. За часом доїзду 97,4% населених пунктів мають доступ до найближчого закладу в межах 15 хвилин. Середня мережева відстань - 3,61 км, медіанна - 2,66 км. Тестування результатів проти нормативу 7 км [2] виявило, що 63 із 417 населених пунктів (15,1%) перевищують встановлений поріг. Просторово такі випадки концентруються у гірських громадах карпатської частини області - Селятинській, Вікнянській, Путильській, Кострижівській та Вижницькій, де також зосереджені 12 населених пунктів, фізично ізольованих від дорожньої мережі (відстань до найближчого вузла мережі перевищує 1 000 м). Найкритичніший випадок - с. Сарата Селятинської ТГ із мережевою відстанню 28,72 км до найближчого закладу ПМД, що в чотири рази перевищує нормативний поріг (рис. 1).

Розрахунок доступності було повторено з обмеженням закладів лише до 214 повноцінних амбулаторій, оскільки цей тип надає ширший спектр медичних послуг ніж філії та ФАПи. У цьому сценарії частка НП поза 7-км нормативом зростає до 17,0% (71 НП), середня мережева відстань збільшується з 3,61 до 4,01 км, медіанна - з 2,66 до 3,25 км; 10 населених пунктів переходять із зони нормативної доступності у зону її порушення. Найвиразніший приклад

- с. Голошина Конятинської ТГ, де відстань до найближчого ФАП становить лише 0,6 км, а до найближчої повноцінної амбулаторії - 37,1 км, що демонструє ефект «прихованої залежності» окремих громад від мережі ФАПів у формуванні показників доступності ПМД.

Мережева доступність закладів ПМД для населених пунктів Чернівецької області

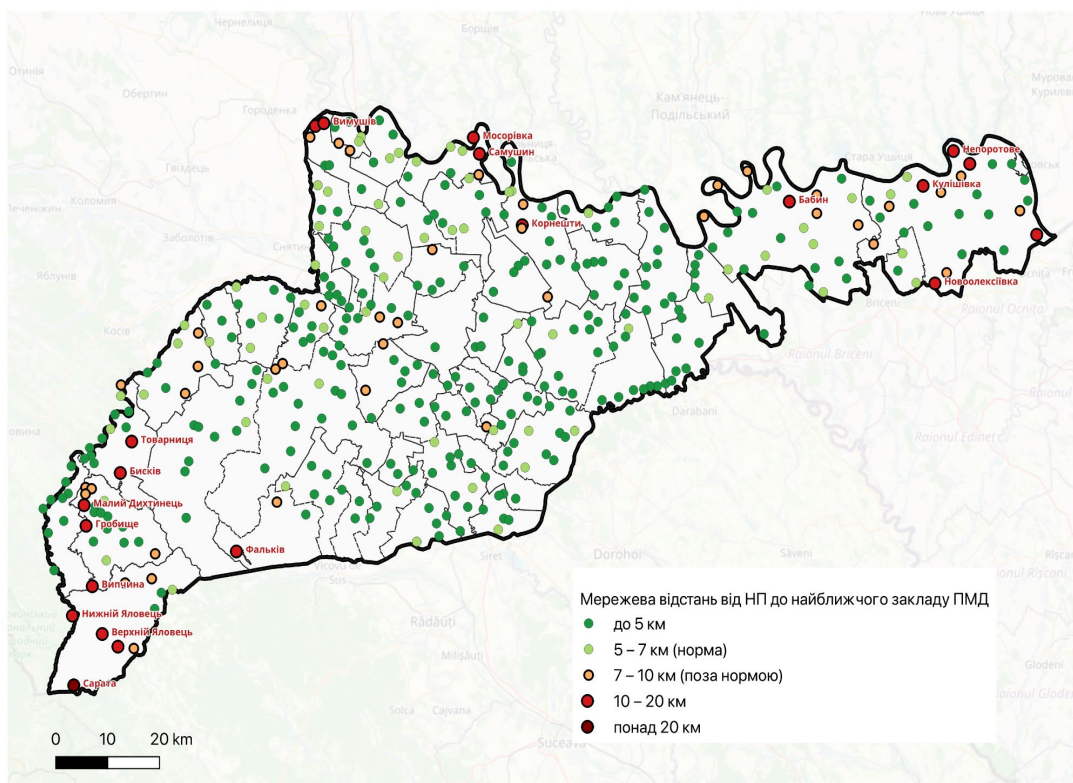

Рис. 1 Мережева доступність закладів ПМД для населених пунктів Чернівецької області

Таким чином, результати аналізу підтверджують необхідність перегляду стратегії просторового планування мережі закладів ПМД та розробки цільових механізмів підвищення доступності первинної медичної допомоги у гірських громадах Чернівецької області, з урахуванням не лише демографічних, а й географічних особливостей регіону.

Список використаних джерел:

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 30.04.2026).
2. Про затвердження Порядку формування спроможних мереж надання первинної медичної допомоги : наказ *Міністерства охорони здоров'я України та Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України* від 06.02.2018 № 178/24. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0215-18> (дата звернення: 30.04.2026).
3. Реєстр суб'єктів господарювання, які уклали договір з *Національною службою здоров'я України* за програмою медичних гарантій. URL: <https://nszu.gov.ua> (дата звернення: 12.04.2026).

ГІДРОЛОГІЧНИЙ РЕЖИМ РІЧКИ ПУТИЛА ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ МАЛОЇ ГІДРОЕНЕРГЕТИКИ

Сергій ГАЛЬЧУК

*аспірант кафедри географії України та регіоналістики
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
halchuk.serhii@chnu.edu.ua*

В умовах російської агресії та інтенсивних ударів по об'єктах електрогенерації в різних регіонах України важливе значення має дослідження потенційних джерел розвитку енергетики на основі використання відновлювальних енергетичних ресурсів. Одним із таких ресурсів є енергія гірських річок, яка може бути використана для спорудження малих безнапірних ГЕС. Необхідно зазначити, що сучасні підходи до розвитку відновлювальної енергетики як в Україні так і в Європейському Союзі вимагають дотримання принципів сталого розвитку. Основним серед яких є мінімізація негативного впливу на природне середовище при максимальному соціально-економічному ефекті.

Одним із ключових параметрів річкового потоку, який має вирішальне значення для розвитку малої гідроенергетики на гірських річках є зміна витрат води протягом року. Власне даний параметр річки є вирішальним при обґрунтуванні типу споруджуваної міні-ГЕС та виборі типу гідравлічних агрегатів.

Пересічна витрата води в річці Путила за 2001-2020 роки, відповідно до даних гідрологічного поста в селищі Путила, становить 2,63 м³/с. Даний показник протягом означеного періоду спостереження коливається від 1,11 м³/с., до 4,25 м³/с. В той же час на протязі року витрати води в річці під час проходження паводків або ж тривалого періоду відсутності опадів в горах можуть істотно змінювати зазначений показник.

Під час тривалих та значних опадів в горах витрати води в річці Путила можуть в десятки разів перевищувати максимальні та пересічні значення витрат води за рік. Зокрема 26 липня 2008 року на досліджуваній річці було зафіксовано паводок, який призвів до витрат води об'ємом близько 241 м³/с, що в 96,1 рази більше за пересічні за рік показники. Паводок який відбувся в басейні річки Путила 11 серпня 2010 року спричинив зростання витрат води до 274 м³/с., - в 104,2 рази більше за пересічно річні значення.

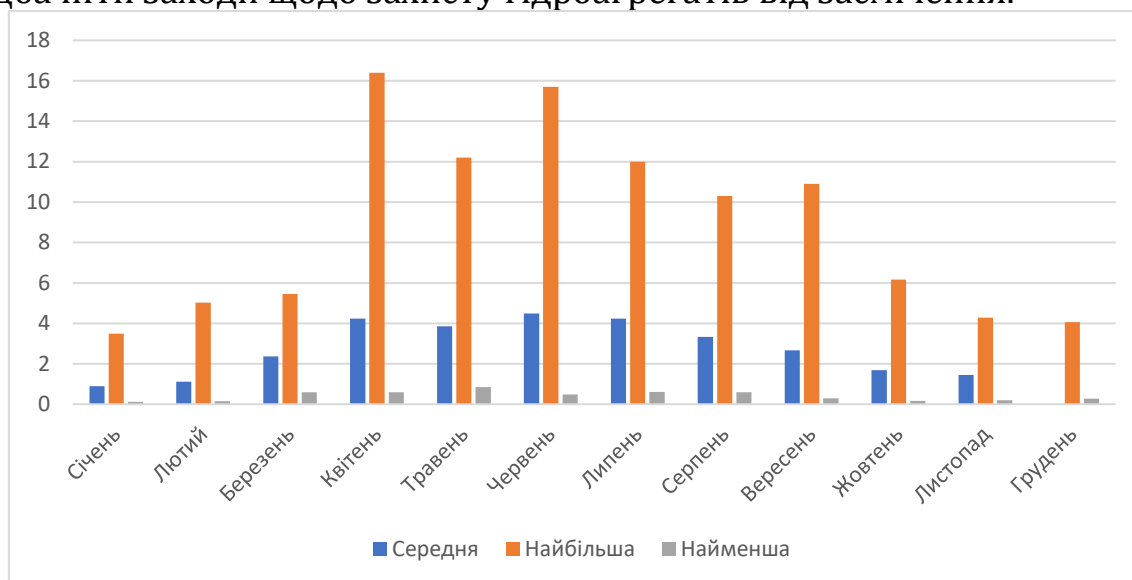
В той же час за умови тривалого періоду відсутності опадів, танення снігів, витрати води різко зменшуються, що призводить до значного скорочення витрат. Під час переважно зимових місяців витрати води в річці скорочуються до 0,3 м³/с, а іноді і менше. В період з 18 по 23 грудня 2009 року даний показник становив 0,21 м³/с, а з 22 лютого по 4 березня 2003 року всього 0,2 м³/с.

Значні коливання витрат води відображаються в істотних змінах в руслових процесах. Найбільший вплив на потенційний розвиток малої гідроенергетики мають:

- Коливання рівня русла річки. Під час паводків рівень води в річці може зростати на 5-7 метрів, що призводить до виходу води на заплаву. Дані показники необхідно враховувати при виборі типу ГЕС, а також її конструктивних особливостей;

- Під час проходження паводків істотно зростає швидкість та сила течії річки, що спричиняє необхідність істотно посилювати конструкції ГЕС, та ретельно підбирати місце для її розміщення;

- Паводки часто спричиняють до переносу значної кількості каміння, піску, мулу, уламків дерев, побутового мусору, тощо. При потраплянні даних матеріалів в генеруючі агрегати вони можуть спричиняти їх істотні пошкодження. Тому при спорудженні ГЕС на р. Путила необхідно передбачити заходи щодо захисту гідроагрегатів від засмічення.

Рис.1. Пересічні за місяць витрати води у річці Путила у 2000-2021 роках. (м³/с)

Окрім періодичних пікових значень витрати води в р. Путила мають також чітко виражений сезонний характер. Дані зміни протягом року можуть істотно впливати на обсяги виробництва електроенергії.

Загальна динаміка витрат води в річці протягом місяця в 2000-2021 роках відображено на рисунку 1.

Максимальні значення витрат води в річці Путила у квітні – серпні. При цьому максимальні значення витрат спостерігаються у квітні (16,4 м³/с) та червні (15,7 м³/с). В той же час максимальні витрати січня становлять всього 3,49 м³/с. Головною причиною сезонних коливань є особливості кліматичних умов Покутсько-Буковинських Карпат. У квітні збільшення витрат пояснюється інтенсивним таненням снігового покриву в горах а з травня по вересень періодом інтенсивного випадання дощів.

Таким чином витрати води в річці Путила загалом є достатніми для спорудження безнапірних міні-ГЕС. Однак режим річки та істотні коливання рівнів води і швидкості та сили течії під час проходження паводків створюють значні технологічні перепони щодо розвитку даного виду відновлювальної енергетики.

Список використаних джерел:

1. Гідрологічні дослідження в Карпатському регіоні / За ред. О.С. Гречуха. Чернівці: Прут, 2020.
2. Костащук В.І. Географічні аспекти розвитку відновлювальної енергетики в Чернівецькій області / В.І. Костащук // Науковий вісник Чернівецького національного університету : збірник наукових праць. Чернівці : Чернівецький нац. Ун-т, 2025.- Том. 854 : Географія.С.119-129
3. Осадчий В. І., Білетська І. В. Вплив кліматичних змін на водні ресурси Карпатського регіону України. Географія і природні ресурси, 2020, № 3, с. 45–56.
4. Український гідрометеорологічний центр (Укргідрометцентр). Багаторічні кліматичні ряди температури та опадів (1990–2024). – Київ: ДСНС України. URL: <https://meteo.gov.ua>

ПРИВАТНІ ГРОШОВІ ПЕРЕКАЗИ ТРУДОВИХ МІГРАНТІВ В УКРАЇНУ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА СТРУКТУРНІ ЗМІНИ

Наталія ГУСЄВА

*кандидат географічних наук, доцент, доцент кафедри соціально-економічної географії і регіонаознавства імені Костянтина Нємця
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
nataliya.guseva@karazin.ua*

Олександр БОДНАРЮК

*здобувач 3 року третього рівня вищої освіти ОНП Географія спеціальності
106 Географія
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
oleksandr.bodnariuk@student.karazin.ua*

Трудова міграція є однією з визначальних рис соціально-економічного розвитку України впродовж останніх трьох десятиліть, а грошові перекази мігрантів – її найбільш відчутним фінансовим виміром, що зачіпає добробут мільйонів домогосподарств, стабільність регіональних ринків та платіжний баланс держави. За даними Світового банку, до російського вторгнення Україна була найбільшим одержувачем грошових переказів у Європі та Центральній Азії, а в 2021 році обсяг надходжень досяг рекордного рівня – 18,1 млрд. дол. [7]. Статистичні дані Національного банку України (НБУ) більш стримані і свідчать, що в 2021 році обсяг

грошових переказів з-за кордону склав 14,0 млрд. дол. [1] (рис. 1). Розбіжність між даними Світового банку та НБУ має методологічне пояснення. Відповідно до методологічного коментаря НБУ, статистика зовнішнього сектору України складається згідно з 6-м виданням «Керівництва з платіжного балансу та міжнародної інвестиційної позиції» МВФ (КПБ6). За цією методологією у складі приватних грошових переказів фіксується *чиста оплата праці мігрантів* – тобто зарібок короткострокових працівників за вирахуванням їхніх витрат у країні перебування та сплачених ними місцевих податків [4]. Світовий банк у показнику «Personal remittances, received» (BX.TRF.PWKR.CD) натомість використовує *валову оплату праці* – без вирахування цих витрат і податків [5]. У зв'язку з цим, різниця між двома підходами, наприклад, для 2021 року відповідає сумі витрат мігрантів у країнах перебування (3,2 млрд. дол.) та сплачених ними податків (0,85 млрд. дол.), що НБУ виключає зі своїх розрахунків. Таким чином, обидва показники є коректними в межах своїх методологій: дані Світового банку підходять для міжнародних порівнянь та оцінки загального економічного внеску мігрантів, тоді як дані НБУ точніше відображають реальний фінансовий приплив до України і є більш придатними для аналізу впливу переказів на платіжний баланс і споживчий попит усередині країни.

Подальша динаміка грошових переказів в Україну виявилась низхідною: у 2022 році – 12,5 млрд., у 2023 році – 11,3 млрд., у 2024 році – 9,4 млрд., у 2025 році – 7,9 млрд. дол. [1] (рис. 1). Розуміння причин і просторових наслідків цього тренду є актуальним завданням суспільно-географічних досліджень.

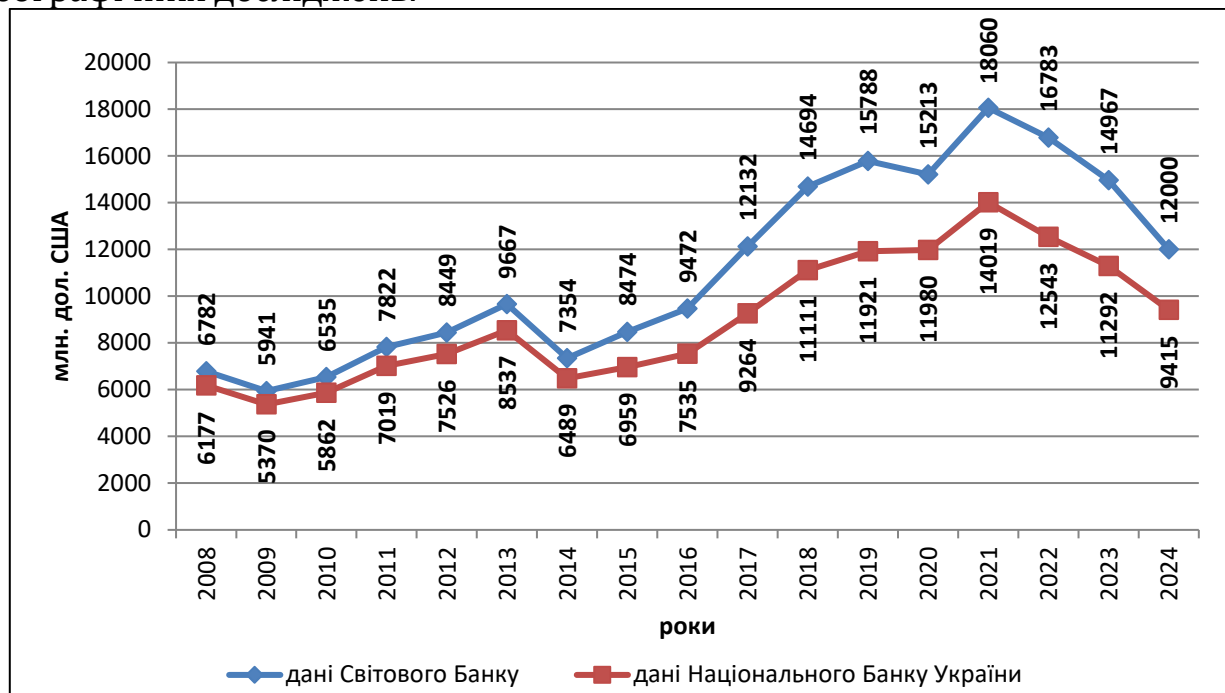

Рис. 1. Динаміка грошових переказів в Україну протягом 2008-2024 років за даними Світового Банку та Національного Банку України (побудовано авторами за [1; 5])

Динаміка обсягів грошових переказів в Україну за 2008-2024 роки демонструє п'ять фаз (рис. 1). *Перша фаза (2008-2009 роки)* – різкий спад з 6,2-6,8 млрд. до 5,4-5,9 млрд. дол., спричинений глобальною фінансовою кризою, яка скоротила зайнятість трудових мігрантів у країнах-реципієнтах і, відповідно, зменшила їхні можливості для надсилання коштів. *Друга фаза (2010-2013 роки)* характеризується стабільним висхідним трендом – поступовим відновленням і розширенням трудової міграції, що забезпечило зростання показника до 8,5-9,7 млрд. дол. *Третя фаза (2014 рік)* – повторний спад до 6,5-7,4 млрд. дол., пов'язаний з початком бойових дій на Донбасі та анексією Криму. Різко скоротилися перекази з росії, яка до того часу була основною країною-відправником, а економічна нестабільність в Україні додатково стримувала міграційну активність. *Четверта фаза (2015-2021 роки)* є найтривалішою і найдинамічнішою. Переорієнтація трудової міграції на країни ЄС, масштабування міграційних потоків і покращення умов офіційних грошових переказів забезпечили безперервне зростання до абсолютного максимуму – 14,0-18,1 млрд. дол. у 2021 році. Показово, що пандемія COVID-19 у 2020 році практично не перервала цієї тенденції, підтвердивши контрциклічний характер переказів – їх властивість зберігати стабільність або навіть зростати в періоди економічних криз, коли інші зовнішні фінансові потоки (прямі іноземні інвестиції, експортні надходження) різко скорочуються. Так, у кризові 2009, 2014 та 2022 роки ВВП України скорочувався на 19-35 %, прямі іноземні інвестиції – на 56-93 %, тоді як перекази – лише на 1-13 % [3]. Логіка проста: коли в Україні погіршується економічна ситуація, мігранти, навпаки, збільшують підтримку родин, що залишилися вдома, бо бачать їхнє скрутне становище. *П'ята фаза (2022-2024 роки)* демонструє стале зниження до 9,4-12,0 млрд. дол. (у 2025 році – 7,9 млрд. дол. за даними НБУ) – попри безпрецедентне збільшення кількості українців за кордоном після лютого 2022 року. Більшість вимушених мігрантів на початковому етапі не мала змоги надсилати кошти, перебуваючи у процесі адаптації. Серед інших причин такого скорочення слід назвати поступове об'єднання сімей за кордоном та відповідне зменшення потреби у підтримці домогосподарств, що залишилися в Україні; звуження кола отримувачів через окупацію частини території України [2].

Динаміка частки грошових переказів у ВВП України в 2008-2024 роках, розрахована за методологіями Світового банку та НБУ, демонструє спільну тенденцію при помітному систематичному розриві між двома рядами даних, особливо з 2015 року (рис. 2). Обидва ряди також фіксують п'ять якісно відмінних фаз. *Перша фаза (2008-2014 роки)* характеризується відносною стабільністю показника в діапазоні від 3,4-3,6 % до 4,8-5,5 %. Абсолютні обсяги грошових переказів зростали, проте

пропорційно до зростання ВВП, що утримувало частку на незмінному рівні. Друга фаза (2015-2018 роки) ознаменувалася різким стрибком до 8,5-11,2 %. Одночасне скорочення ВВП унаслідок анексії Криму і втрати частини Донбасу та переорієнтація трудової міграції з росії на країни ЄС закріпили за Україною статус країни з високою структурною залежністю від зовнішніх міграційних трансфертів. Третя фаза (2019-2021 роки) відображає парадоксальну, на перший погляд, тенденцію до поступового зниження частки – до 7,0-9,0 %. Попри рекордне зростання абсолютних обсягів грошових переказів у цей період, ВВП України зростав випереджальними темпами, що й обумовило зменшення відносного показника. Четверта фаза (2022 рік) є аномальним піком у 7,8-10,4 %. Його природа принципово відрізняється від зростання другої фази – це не результат збільшення переказів, абсолютні обсяги яких у 2022 році, навпаки, знизилися, а наслідок різкого обвалу ВВП через повномасштабне вторгнення росії та пов'язані з ним бойові дії, руйнування виробничої інфраструктури та знецінення гривні. П'ята фаза (2023-2024 роки) демонструє низхідну тенденцію до 4,9-6,3 % (у 2025 році – 3,7 % за даними НБУ) під впливом тих самих чинників, що зумовили скорочення абсолютних обсягів грошових переказів, у поєднанні з частковим відновленням ВВП.

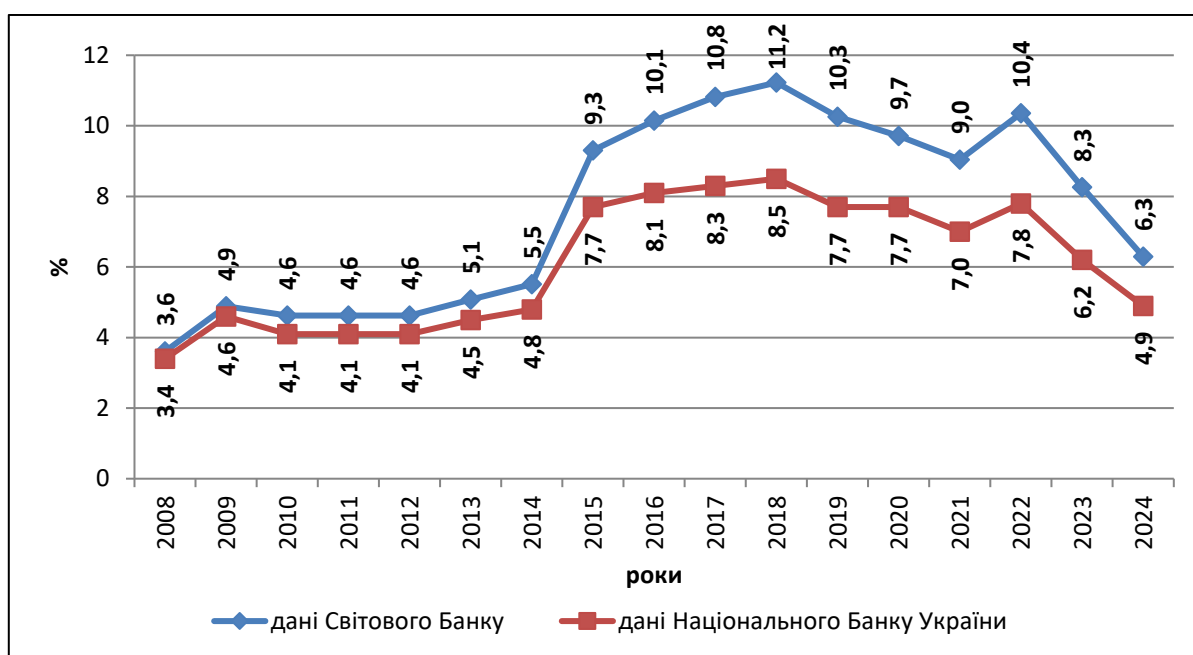
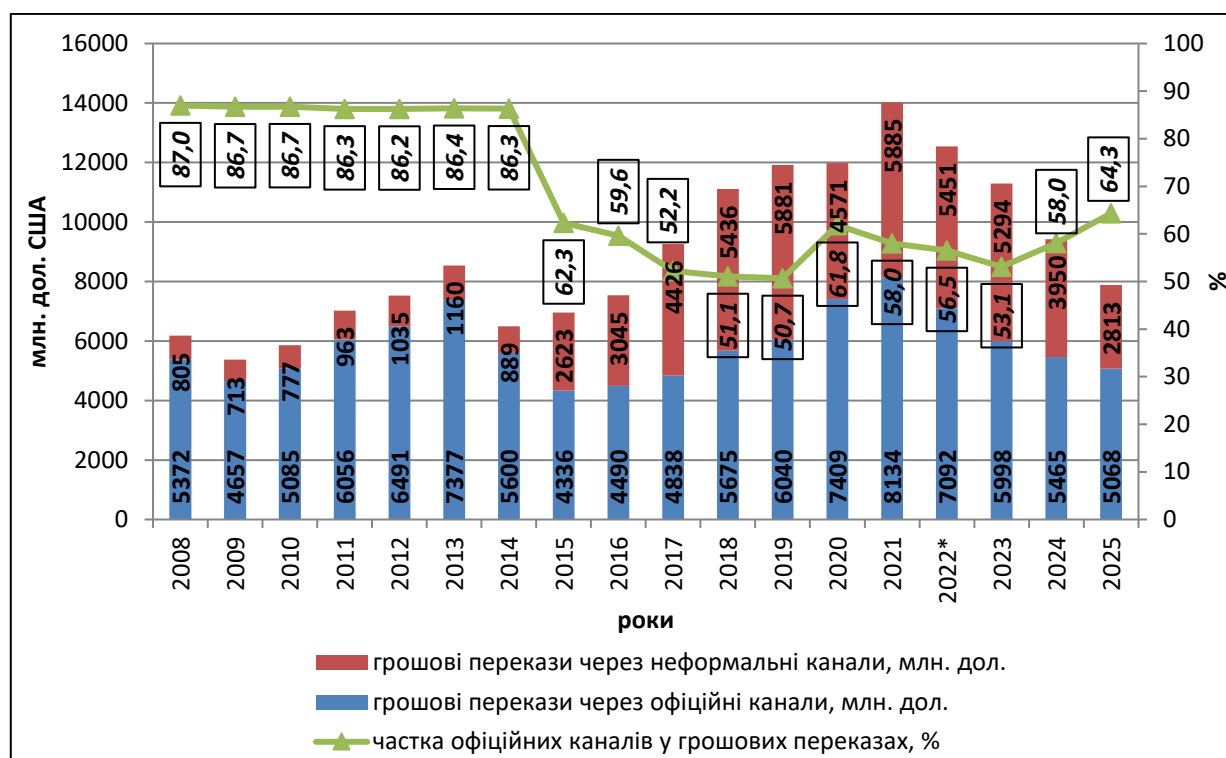

Рис. 2. Динаміка частки грошових переказів в Україну до її ВВП протягом 2008-2024 років за даними Світового Банку та Національного Банку України (побудовано авторами за [1; 6])

Важливим структурним зрушенням у грошових переказах в Україну є зміна співвідношення офіційних і неформальних каналів. До 2014 року офіційні канали стабільно забезпечували 86-87 % усіх надходжень. Починаючи з 2015 року відбувся різкий злам: частка неформальних каналів

зросла з 13,7 % до 37,7 % за один рік і продовжувала збільшуватися – досягнувши майже паритету у 2019 році (49,3 %). Основною причиною стала переорієнтація трудової міграції з росії, де діяли дешеві офіційні системи переказів, на країни ЄС із вищими тарифами та географічною близькістю, що робило неформальне перевезення готівки зручнішим. У 2020 році пандемія тимчасово відновила домінування офіційних каналів (61,8 %) через закриття кордонів і неможливість особистого перевезення коштів. У 2022-2025 роках частка офіційних каналів поступово зростає – до 64,3 % у 2025 році, однак це відбувається на тлі загального скорочення абсолютних обсягів грошових переказів (рис. 3).

* Згідно з Правилами організації статистичної звітності, що подається до НБУ в умовах особливого періоду, затвердженими постановою Правління НБУ від 18 грудня 2018 року № 140, інформація про транскордонні перекази, що отримані в Україні з використанням міжнародних систем переказу коштів, у лютому-квітні 2022 року не збиралася. Оцінка приватних грошових переказів в Україну за 2022 рік здійснена на підставі наявної інформації.

Рис. 3. Динаміка обсягів та структури грошових переказів в Україну за офіційними та неформальними каналами, 2008-2025 роки (побудовано авторами за [1])

Приватні грошові перекази в Україну є переважно трудовими за своїм походженням. За даними НБУ, найбільшу частку формує чиста оплата праці короткострокових працівників – у середньому близько 63 % за 2008-2025 роки (min – 49 % у 2008 році, max – 74,7 % в 2019 році), тоді як перекази довгострокових мігрантів становлять ~18 % (min – 7,8 % у 2018-2019 роках, max – 34,6 % в 2008 році), а інші приватні трансфери між резидентами та нерезидентами – ще ~19 % [1]. Таким чином, на трудову

складову припадає близько 81 % усього обсягу переказів за досліджуваний період (min – 73,7 % у 2015 році, max – >84 % в 2010-2014 роках), що означає пряму залежність їх динаміки від масштабів і характеру трудової міграції та умов зайнятості на зарубіжних ринках праці (рис. 4).

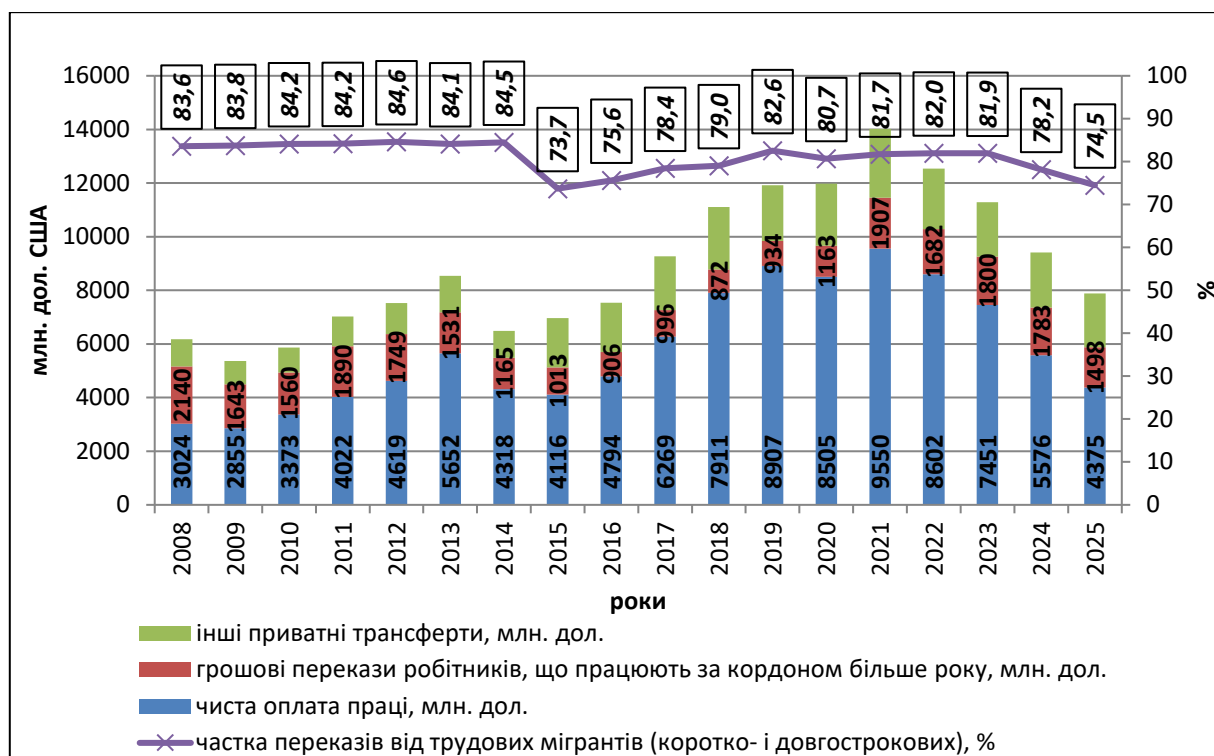

Рис. 4. Динаміка обсягів та структури грошових переказів в Україну за категоріями відправників, 2008-2025 роки (побудовано авторами за [1])

Важливим суспільно-географічним явищем є зміна географічної структури переказів (табл. 1). Польща зберігає позицію абсолютного лідера, однак її частка знижується з 36,9 % у 2023 році до 29,0 % у 2025 році. Водночас відносна роль США, Великої Британії, Чеської Республіки, Німеччини та ряду інших країн ЄС зростає, що відображає диверсифікацію географії вимушеної міграції після 2022 року. Частка країн ЄС у сукупному обсязі переказів стабілізувалася на рівні 64-70 %, що свідчить про тривале закріплення українських мігрантів у європейському просторі.

Зниження абсолютних обсягів грошових переказів з Польщі – з 4,6 млрд. дол. у 2021 році до 2,3 млрд. у 2025 році – є надзвичайно показовим. Воно відображає дві паралельні тенденції: часткове переміщення мігрантів до інших країн ЄС та зменшення переказів у міру адаптації і зростання власних видатків у Польщі. Зникнення росії з таблиці переказів після 2021 року (у 2020-2021 роках – 777-863 млн. дол. або 5,5-7,2 % загального обсягу грошових переказів в Україну) означає безповоротну переорієнтацію міграційної географії України.

Таблиця 1

Географія грошових переказів в Україну за основними країнами-відправниками, млн. дол. (у дужках – % від загального обсягу)
(складено авторами за [1])

Країна	2020	2021	2023	2024	2025	Тренд
Всього	11980	14019	11292	9415	7881	
Польща	3300 (27,5 %)	4647 (33,1 %)	4163 (36,9 %)	3243 (34,4 %)	2287 (29,0 %)	↑ ↓%
США	1220 (10,2 %)	1491 (10,6 %)	1221 (10,8 %)	1133 (12,0 %)	1112 (14,1 %)	→ ↑%
Велика Британія	1013 (8,5 %)	988 (7,0 %)	806 (7,1 %)	829 (8,8 %)	715 (9,1 %)	↓ ↑%
Чеська Республіка	834 (7,0 %)	877 (6,3 %)	982 (8,7 %)	704 (7,5 %)	627 (8,0 %)	↓ ↑%
Німеччина	513 (4,3 %)	608 (4,3 %)	728 (6,4 %)	628 (6,7 %)	558 (7,1 %)	→ ↑%
Ізраїль	361 (3,0 %)	422 (3,0 %)	492 (4,4 %)	458 (4,9 %)	321 (4,1 %)	↑ ↓%
Італія	475 (4,0 %)	490 (3,5 %)	315 (2,8 %)	322 (3,4 %)	302 (3,8 %)	↓ ↑%
Кіпр	414 (3,5 %)	440 (3,1 %)	304 (2,7 %)	267 (2,8 %)	229 (2,9 %)	↓%
росія	863 (7,2 %)	777 (5,5 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	↓%
Країни ЄС (разом)	6822 (56,9 %)	8602 (61,4 %)	7867 (69,7 %)	6212 (66,0 %)	5062 (64,2 %)	↑ ↓%

Згідно з Правилами організації статистичної звітності, що подається до НБУ в умовах особливого періоду, затвердженими постановою Правління НБУ від 18 грудня 2018 року № 140, інформація про транскордонні перекази, що отримані в Україні з використанням міжнародних систем переказу коштів, у лютому-квітні 2022 року не збиралася. Оцінка приватних грошових переказів в Україну за 2022 рік здійснена на підставі наявної інформації, у якій відсутня деталізація даних за країнами.

Проведений аналіз приватних грошових переказів в Україну дозволяє зробити такі висновки. По-перше, динаміка грошових переказів в Україну має виразну фазову структуру, детерміновану зовнішніми шоками (глобальною фінансовою кризою 2008-2009 років, початком українсько-російської війни у 2014 році та повномасштабним вторгненням 2022 року), і характеризується контрциклічністю: у кризові роки перекази скорочуються значно менше, ніж інші фінансові потоки. По-друге, методологічна різниця між даними НБУ та Світового банку є системною і пояснюється різним визначенням оплати праці мігрантів; обидва джерела є коректними в межах своїх методологій. По-третє, після 2014-2015 років відбулися два структурні зрушення: географічна переорієнтація з росії на країни ЄС та зростання частки неформальних каналів – обидва пов'язані з одним і тим самим явищем зміни напрямів міграції. По-четверте, трудова складова стабільно формує близько 81 % усього обсягу переказів, що означає пряму залежність їх динаміки від умов зайнятості українських

мігрантів на зарубіжних ринках праці. Подальші дослідження мають бути спрямовані на регіональний вимір переказів та розробку інструментів їх залучення до повоєнного відновлення України.

Список використаних джерел:

1. Грошові перекази в Україні. Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/files/ES/Perekaz_y.pdf
2. Майданік І. П. Грошові перекази в Україні впродовж повномасштабної війни. *Демографія та соціальна економіка*. 2023. № 53 (3). С. 18-32. DOI: <https://doi.org/10.15407/dse2023.03.018>
3. Мартищенко Б. Приватні грошові перекази з-за кордону: тенденції та вплив на валовий внутрішній продукт України. *Демографія та соціальна економіка*. 2025. № 2 (60). С. 90-109. DOI: <https://doi.org/10.15407/dse2025.02.090>
4. Методологічний коментар до статистики зовнішнього сектору України. Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/BoP_methodological_notes.pdf
5. Personal remittances, received (current US\$) – Ukraine. *World Bank*. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/BX.TRF.PWKR.CD.DT?end=2024&locations=UA&start=1996&view=chart>
6. Personal remittances, received (% of GDP) – Ukraine. *World Bank*. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/BX.TRF.PWKR.DT.GD.ZS?end=2024&locations=UA&start=1996&view=chart>
7. Remittances in war: how money from abroad is helping Ukraine. *IOM*. URL: <https://ukraine.iom.int/stories/remittances-war-how-money-abroad-helping-ukraine>

ТЕРИТОРІАЛЬНА ОРГАНІЗАЦІЯ МЕРЕЖІ РЕКРЕАЦІЙНИХ ПУНКТІВ ЛІСОВИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ

Ольга ДАНИЛОВА*, Андрій КОСТЕЧКО**

*кандидат сільськогосподарських наук, доцент,

o.danilova@chnu.edu.ua

** здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти

kostechko.andrii@chnu.edu.ua

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Лісові території є важливою складовою рекреаційного потенціалу України та одночасно простором взаємодії природних, рекреаційних і соціально-економічних функцій. Сучасний розвиток рекреаційного використання лісових територій України супроводжується зростанням потреби в організації простору для відпочинку населення, регулюванні рекреаційних потоків та мінімізації негативного впливу рекреаційної діяльності на лісові екосистеми. У таких умовах особливого значення набуває формування мережі спеціально облаштованих рекреаційних пунктів, які забезпечують концентрацію рекреаційної діяльності у визначених місцях та створюють передумови для її територіального впорядкування. Тому метою нашого дослідження є визначення ролі рекреаційних пунктів у територіальній

організації лісорекреаційної діяльності та обґрунтування основних чинників формування їх мережі на лісових територіях України.

У географічному аспекті, рекреаційний пункт доцільно розглядати не лише як окремий об'єкт інфраструктури, а як локальний просторовий осередок організації рекреаційної діяльності. Його функціонування передбачає концентрацію відвідувачів, створення необхідної інфраструктури, організацію доступу до лісового середовища та, водночас, просторове обмеження стихійного використання прилеглих природних комплексів.

Аналіз офіційних матеріалів, розміщення рекреаційних пунктів представлених на геоінформаційному ресурсі ДП «Ліси України», свідчить, що вибір місця для їх облаштування пов'язаний передусім із концентрацією відвідувачів та підвищеними ризиками виникнення лісових пожеж [4]. Спеціально облаштовані місця відпочинку мають забезпечувати можливість організованого перебування людей у лісі, зокрема завдяки альтанкам, місцям для розведення вогню, дитячим майданчикам, автомобільним стоянкам та іншій інфраструктурі. Таким чином, рекреаційний пункт виконує не лише соціальну, а й регуляторну та природоохоронну функцію.

Сформована в Україні мережа лісорекреаційних пунктів є просторово неоднорідною та динамічною. За даними ДП «Ліси України», ще до реалізації сучасної програми розвитку рекреації функціонувало понад тисячу рекреаційних пунктів, а з 2023 року мережа активно доповнюється новими об'єктами [1, 2]. У 2026 році підприємство запланувало будівництво ще 50-ти рекреаційних пунктів. Така динаміка свідчить про перехід від окремих локальних об'єктів рекреаційної інфраструктури до мережі організованого відпочинку в лісових територіях [3].

Аналіз офіційних описів рекреаційних пунктів дає підстави виокремити декілька найбільш характерних просторових моделей їх розміщення.

Першу модель формують придорожні пункти, територіальне положення яких визначається транспортною доступністю та наявністю значних потоків потенційних відвідувачів. Їх функціональне призначення полягає в організації короткочасного відпочинку та перехопленні рекреаційних потоків, які формуються вздовж автомобільних шляхів.

Другу модель становлять пункти, орієнтовані на сформовані туристичні та рекреаційні потоки. Їх розміщення пов'язане з туристично привабливими ландшафтами, природними об'єктами, водоймами, туристичними маршрутами та іншими атракторами. У цьому випадку рекреаційний пункт виступає елементом вже існуючого рекреаційного попиту.

Третю модель формують еколого-освітні та природоохоронні рекреаційні пункти, які функціонально поєднуються з екологічними стежками, природоохоронними територіями та іншими об'єктами, орієнтованими на пізнавальне використання природного середовища. Такі об'єкти сприяють концентрації відвідувачів на визначених маршрутах і локалізації рекреаційного навантаження.

Отже, характерними передумовами розміщення лісорекреаційних пунктів є транспортна доступність, концентрація рекреаційного попиту, природно-рекреаційна привабливість території, екологічна та безпекова функція.

На основі проведеного аналізу пропонується розглядати територіальну організацію мережі рекреаційних пунктів на трьох взаємопов'язаних рівнях.

Осередковий (точковий) рівень представлений окремим рекреаційним пунктом як осередком концентрації рекреаційної діяльності.

Лінійний рівень формують просторові зв'язки пункту з автомобільними дорогами, туристичними маршрутами, екологічними стежками та іншими напрямками переміщення рекреантів.

Мережевий рівень характеризується сукупністю рекреаційних пунктів, їх просторовою диференціацією, взаємодією та формуванням мережі рекреаційних осередків у межах лісових територій.

Такий підхід дозволяє трактувати рекреаційну мережу як складову територіальної структури лісорекреаційної діяльності, а не лише як сукупність окремих об'єктів інфраструктури.

Важливим чинником формування мережі є транспортна доступність. Просторове положення пунктів щодо автомобільних доріг і населених пунктів безпосередньо впливає на можливість їх використання населенням. Водночас надмірна концентрація рекреаційного навантаження у найбільш доступних лісових масивах може створювати ризики деградації природних комплексів. Тому територіальна організація рекреаційної мережі повинна передбачити не тільки максимальну доступність, а й відповідність інтенсивності використання рекреаційному потенціалу та екологічній стійкості території.

Наукові дослідження лісової рекреації підтверджують важливість просторового підходу до управління рекреаційним використанням лісів. Зокрема, дослідження рекреаційного потенціалу лісів Карпатського регіону демонструють необхідність врахування доступності, рекреаційного навантаження, стану природних комплексів та просторової диференціації рекреаційного використання. GIS-технології при цьому створюють можливості для інтеграції просторової інформації, визначення зон концентрації рекреаційного попиту та підтримки планувальних рішень.

Висновки. Рекреаційні пункти є важливим матеріально-просторовим елементом територіальної організації лісорекреаційної діяльності. Їх функціональне значення виходить за межі забезпечення базової інфраструктури відпочинку та охоплює регулювання рекреаційних потоків, підвищення безпеки відвідувачів, зменшення ризиків виникнення лісових пожеж і локалізацію рекреаційного навантаження.

Формування мережі лісорекреаційних пунктів в Україні відбувається під впливом комплексу природних і суспільно-географічних чинників. Серед них найбільш вагомими є рекреаційний потенціал лісових територій, транспортна доступність, близькість до населених пунктів і туристичних атракторів,

сформовані рекреаційні потоки та необхідність екологічного регулювання рекреаційного використання.

Список використаних джерел:

1. Безпечний відпочинок у лісі: чи реально?
https://lb.ua/blog/yurii_bolokhovets/555680_bezpechniy_vidpochinok_lisi_chi.html?fbclid=IwAR2uziG8PijVqFlaWQ5eFL7zCFkbQP8VYYDG2fD9I45TIqgyGNFbNcwnIYg
2. Інвестиційна програма ДП «Ліси України»: 50 нових рекреаційних пунктів у 2025 році.
URL : <https://e-forest.gov.ua/investytsijna-prohrama-dp-lisy-ukrainy-50-novykh-rekreatsijnykh-punktiv-u-2025-rotsi/>
3. Плюс 50 нових рекреаційних пунктів збудує ДП «Ліси України» у 2026 році. URL :
<https://www.e-forest.gov.ua/50-novykh-rekreatsijnykh-punktiv-zbudue-dp-lisy-ukrainy-u-2026-rotsi>
4. Рекреаційні пункти ДП «Ліси України». URL : <https://e-forest.gov.ua/our-locations/>

МОЗАІЧНІСТЬ ЛАНДШАФТУ БАСЕЙНУ ПІВДЕННОГО БУГУ

Богдан ДЕНИСИК

*Кандидат географічних наук, доцент кафедри географії Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського
bohdan.denysyk@vspu.edu.ua*

Наявність процесів і явищ, що ландшафтно та екологічно дестабілізують природне середовище будь-якого річкового басейну, доцільно визначати у процесі пізнання мозаїчності рисунку просторової структури цього ландшафту. Поки що ландшафтознавці не приділяють уваги мозаїчності ландшафту і лише інколи розглядають її загальні ознаки, не виокремлюючи складових. Більш того, у географічних словниках та енциклопедіях термін «мозаїка ландшафту» відсутній.

Просторова структура сучасного ландшафту це, здебільшого, складне поєднання натуральних, натурально-антропогенних і антропогенних ландшафтних комплексів. Відповідно до цього доцільно розрізняти три типи мозаїчності [2,4].

Натуральна мозаїчність структури басейнового ландшафту – це його основна властивість, що відображає ступінь зрілості натурального ландшафту, забезпечує його стійкість, функціонування без кризових ситуацій тощо. Натуральних ландшафтних комплексів у басейні Південного Бугу залишилось мало. До таких відносяться поки що розповсюджені у заплаві і на першій терасі долини річки Південний Буг вільшняки, кам'янисті ділянки заплави і стариці, інколи заболочені або перезволожені притерасові пониження тощо. Натуральну мозаїчність зокрема вільшняків складають мілководдя, перезволожені ділянки, сплавики, ламані осокові купини, пристовбурні мікропідвищення вільхи, зарості малини або черемхи. Ці елементи мозаїки об'єднані між собою у єдиний натуральний

ландшафтний комплекс – вільшняк. Натуральну мозаїчність ландшафту формують ендегенні та екзогенні процеси та явища.

Натурально-антропогенна мозаїчність – явище вторинне, що часто на локальних ділянках зумовлене антропогенним чинником- поштовхом, однак у подальшому формування структури ландшафту проходить за природними закономірностями. У межах басейну Південного Бугу натурально-антропогенна мозаїчність поширена. Як приклад, ускладнення мозаїчності просторової структури прибережних ландшафтних комплексів Південного Бугу та його приток під впливом численних тут ставків і водосховищ. У місцях підтоплення формується екотонна система «вода – суша», де чітко виділяється від трьох до п'яти смуг трансформацій прибережних ландшафтних комплексів. У ході розвитку (ускладнення) натурально-антропогенної мозаїчності процеси, зумовлені антропогенним чинником- поштовхом, поступово домінують, і ландшафтний комплекс із категорії натурально-антропогенного переходить в антропогенний. У цьому випадку мозаїчність, здебільшого, ускладнюється. Натурально-антропогенну мозаїчність ландшафту формують ендегенні, екзогенні й, частково, антропогенні процеси і явища.

Антропогенна мозаїчність – зумовлена і розвивається під впливом антропогенного чинника. Як правило, вона діаметрально відрізняється від початкової натуральної і навіть антропогенної, що була наявною до нової перебудови ландшафту. У межах басейну Південного Бугу звичайним прикладом антропогенної мозаїчності є кар'єрно-відвальні комплекси, що утворюються при розробці корисних копалин – гранітів, гнейсів, пісків, глин і торфу. Так, при розробці Гніваньсько-Вітавського родовища гранітів і гнейсів у Вінницькій області коефіцієнт мозаїчності наявного тут гірничопромислового ландшафту збільшився у 4,3 рази у порівнянні з натуральною і у 2,4 рази перевищує натурально-антропогенну мозаїчність ландшафту, що функціонував до розробок [2]. Антропогенну мозаїчність ландшафту формують антропогенні, екзогенні й, частково, ендегенні процеси і явища.

У польових дослідженнях мозаїчності ландшафтів басейну Південного Бугу частіше доводилось мати справу не з натуральними, а натурально-антропогенними, особливо, антропогенними типами мозаїчності.

Список використаних джерел:

1. Безлатня Л.О. Культурні ландшафти Середнього Побужжя: монографія. Вінниця. ТОВ «ТВОРИ». 2023. 184с.
2. Денисик Г.І. Природнича географія Поділля: навчальний посібник. Вінниця. ЕкоБізнесЦентр. 2014. 183с.
3. Дмитрук О. Ю., Денисик Б. Г. Рекреаційні осередки та геоекотони Середнього Побужжя: монографія. Вінниця. ТОВ «ТВОРИ». 2019. 204с.
4. Середнє Побужжя: монографія. За ред. Г.І. Денисика. Вінниця. Гіпаніс. 2002. 280с.

НАЦІОНАЛЬНА СТРУКТУРА НАСЕЛЕННЯ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ В РОЗРІЗІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД НОВОГО АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНОГО ПОДІЛУ

Ярослав ДЖАМАН

*кандидат географічних наук, доцент,
асистент кафедри географії України та регіоналістики
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
y.dzhaman@chnu.edu.ua*

Національна структура населення визначалася під час державних переписів населення і подавалася у розрізі адміністративних районів та міст. За новим адміністративно-територіальним устроєм України (територіальними громадами) перепис населення ще не проводився. Для визначення національного складу населення Чернівецької області в розрізі новостворених територіальних громад використані дані чернівецьких дослідників, які проаналізували первинні матеріали переписів населення та етнічний склад населення у розрізі кожного населеного пункту області [1; 2]. З метою встановлення національної структури населення у розрізі територіальних громад, проведений порівняльний аналіз двох останніх схем адміністративно-територіального поділу території Чернівецької області: 1 (попередній): населені пункти – ради (міські, селищні, сільські) – райони; 2 (сучасний): населені пункти – територіальні громади – райони.

Згідно попереднього адміністративно-територіального поділу (станом на 1 січня 2015 р.) населені пункти Чернівецької області (11 міст, 8 селищ міського типу і 398 сіл) були об'єднані в 11 міських, 8 селищних і 252 сільські ради, які, в свою чергу, утворювали 11 адміністративних районів і 2 міські ради (міста обласного значення – Чернівці й Новодністровськ) [3, с. 30]. Загалом 417 населених пунктів адміністративно були об'єднані в 271 раду – в середньому 1,5 поселень на 1 раду. Особливості сільського розселення (людність населених пунктів, їхня віддаленість між собою) визначили розподіл кількості поселень на 1 сільську раду. Найбільше їх припадало в гірському Путильському районі, де переважає хутірська система розселення малих поселень – 51 населений пункт був об'єднаний у 14 рад (від 2 до 5, пересічно по 3,6 поселень на одну раду). У Вижницькому районі, що включає гірську і передгірну території, 34 населені пункти були об'єднані у 17 рад – в середньому по 2,0 поселення в 1 раді. Сільські ради адміністративних районів передгірної частини (Сторожинецького, Глибоцького, Герцаївського, частини Кіцманського) пересічно включали по 1,5 – 1,7 поселень. Найбільше поселень включала Брусницька сільрада Кіцманського району (6). Сільські ради Прут-Дністровського межиріччя об'єднували тільки по 1,22 поселення, найменший показник був у Заставнівському районі – 1,16 (32 сільські ради включали 37 сільських

населених пунктів). Як виняток окремі сільради об'єднували 3 або 4 населені пункти. Не значною була різниця і між адміністративними районами Чернівецької області за кількістю населених пунктів – від 24 поселень у Герцаївському районі до 51 в Путильському (середній показник – 38 поселень на район).

52 новостворені територіальні громади (трьох районів) значно диференційовані за кількістю населених пунктів, чисельністю населення, площею тощо. Зокрема територіальні громади включають: 1 мале місто (Новодністровська ТГ), 2 населені пункти (Карапчівська і Красноільська ТГ), 3 населені пункти (Заставнівська, Петровецька і Чернівецька ТГ), 4 – 6 населених пунктів (19 ТГ), 7 – 9 населених пунктів (9 ТГ), 10 – 13 населених пунктів (13 ТГ), 14 – 18 населених пунктів (Новоселицька, Сторожинецька, Путильська ТГ), 25 – 26 населених пунктів (Сокирянська, Кельменецька ТГ). Колишні районні центри, як правило, стали центрами великих територіальних громад, виняток становить Заставнівська ТГ, яка об'єднує місто Заставну і лише 2 села.

У всіх 9 територіальних громадах Вижницького району (Банилівській, Берегометській, Брусницькій, Вашківській, Вижницькій, Конятинській, Путильській, Селятинській та Усть-Путильській) кількісно домінують українці, питома вага яких у національному складі населення перевищує 95,5%. Індекс етнічної різноманітності (E_p) визначає населення громад майже моноетнічним: від 0,007 (Конятинська ТГ) до 0,083 (Вижницька ТГ). Із 95 населених пунктів Вижницького району українці є домінуючими в 94 і тільки в селі Липовани переважаючими є старообрядці липовани.

У Дністровському районі 5 ТГ (Кельменецька, Клішківська, Лівинецька, Недобойська і Рукшинська) мають майже моноетнічне населення з часткою українців понад 96,5% та $E_p = 0,032 - 0,065$. 3 ТГ (Новодністровська, Сокирянська і Хотинська) мають домінуючу перевагу українців (87,2 – 92,8%), індекс етнічної різноманітності визначає населення цих громад перехідним від майже моноетнічного до поліетнічного – $E_p = 0,137 - 0,234$. Ще 2 ТГ (Вашківська і Мамалигівська) – поліетнічні ($E_p = 0,409$ і $0,425$): у першій переважають українці (76,6%), у другій – молдовани (75,5%). Українці є переважаючою національною групою у 98 населених пунктах Дністровського району, молдовани – у 8 селах, старообрядці липовани – в 1 селі (Грубна).

Важливим для дослідження національної структури населення є Чернівецький район, що об'єднує 33 територіальні громади. В громадах, що розташовані в північній частині району, домінуючими є українці. Майже моноетнічні громади: Великокучурівська, Веренчанська, Вікнянська, Горішньошеровецька, Заставнівська, Кадубовецька, Кіцманська, Кострижівська, Мамаївська, Неполоковецька, Ставчанська і Юрковецька; українці складають понад 96,5% населення цих громад, $E_p = 0,016 - 0,069$. Перехідне від майже моноетнічного до поліетнічного населення в 13 ТГ, з

них: у 3 (Кам'янській, Чернівецькій і Сторожинецькій) домінують українці, в 1 (Ванчикувській) – молдовани, в 9 (Волоківській, Герцаївській, Карапчівській, Красноільській, Острицькій, Петровецькій, Сучевенській, Теремблеченській і Чудейській) – румуни; $E_r = 0,123 - 0,386$. Поліетнічним складом населення з різними співвідношеннями 3 найбільших національних груп (українців, румунів, молдован) виділяються 8 ТГ: Боянська, Глибощка, Кам'янецька, Магальська, Новоселицька, Тарашанська, Топорівська і Чагорська; $E_r = 0,403 - 0,815$. У розрізі окремих населених пунктів українці переважають 138 разів, румуни – 53 рази, молдовани – 22 рази, поляки – 1 раз (село Стара Красношора), старообрядці липовани – 1 раз (село Біла Криниця).

Список використаних джерел:

1. Етнічна мапа буковинського прикордоння на зламі тисячоліть / [Джаман В., Заблотовська Н., Косташук І. та ін.]. Чернівці: Прут, 2011. 80 с.
2. Національний склад населених пунктів Чернівецької області за даними перепису населення 1989 року по адміністративно-територіальному поділу станом на 1 січня 1992 року / Мелищук І. В., Джаман В. О. та ін. Відповідальний за випуск Довгорука М. І. Чернівці: Чернівецьке обласне управління статистики, 1992. 35 с.
3. Статистичний щорічник Чернівецької області за 2014 рік / за ред. А. В. Ротаря. Чернівці: Головне управління статистики у Чернівецькій області, 2015. 586 с.

ГРОМАДСЬКИЙ ТРАНСПОРТ КИЄВА В КОНТЕКСТІ КОНЦЕПЦІЇ SMART CITY

Дар'я ЖАКУН, Вероніка НЕМЧИКОВА

учениці ПЗЗСО II–III ст. «Архітектурно-інженерний коледж А+»

м. Київ, Україна

zhakun.d@academy.com.ua, niemchykova.v@academy.com.ua

Вступ. Актуальність дослідження громадського транспорту Києва в умовах розвитку концепції Smart City зумовлена необхідністю підвищення якості міського середовища та забезпечення комфортного пересування населення. У сучасних містах громадський транспорт є важливою складовою інфраструктури, від ефективності якої залежить мобільність населення, екологічний стан міста та рівень комфорту жителів [1,2].

Виклад основного матеріалу. Smart city (розумне місто) – це місто, в якому використовуються сучасні технології для покращення якості життя у ньому. У Києві активно впроваджуються електронний квиток, GPS-відстеження транспорту, мобільні застосунки для планування маршрутів та системи моніторингу дорожнього руху. Такі технології дозволяють підвищити зручність користування транспортом, скоротити час очікування та покращити організацію перевезень [2,3].

Дослідженням розвитку smart-технологій у транспортній сфері займаються українські науковці, урбаністи та фахівці з міського планування. Вони аналізують вплив цифровізації на функціонування міста, транспортну доступність та якість життя населення [4,5].

Одним із головних напрямів розвитку громадського транспорту Києва є цифровізація транспортних послуг. Запровадження безконтактної оплати проїзду та мобільних сервісів значно спрощує користування транспортом для мешканців і туристів. Крім того, використання систем відеоспостереження та автоматизованого управління рухом сприяє підвищенню безпеки пасажирів [1,4].

Таким чином, громадський транспорт Києва є важливим елементом розвитку smart-city. А використання сучасних технологій сприяє покращенню якості транспортних послуг та підвищенню ефективності функціонування міської інфраструктури. Тобто smart-city, є важливою та невід'ємною частиною для модернізації міського транспорту та створення комфортного міського транспорту [1, 6].

Наразі у Києві вже запроваджено електронний квиток як головний спосіб оплати проїзду у громадських транспортах. Завдяки сучасним систем GPS тепер можливо відстежувати рух громадських транспортів у реальному часі, а нові додатки, такі як «Київ Цифровий», «EasyWay», та інші допомагають заздалегідь планувати час та маршрути поїздки водіям та пасажирам. Загалом, використання цих технологій робить пересування громадським транспортом більш зручним [2, 3].

Цифровізація транспорту підвищує ефективність міської мобільності завдяки використанню сучасних технологій, електронний квиток GPS-відстеження транспорту та мобільні застосунки допомагають пасажирам швидше планувати маршрути й економити час. Крім того, автоматизовані системи управління дорожнім рухом сприяють зменшенню заторів і покращують роботу сучасного транспорту. Це робить просування містом більш комфортним [4, 5].

Хоча сам концепт Smart City вважається досить зручним та корисним для мешканців Києва, все одно є певні недоліки щодо цього концепту. По перше, розробка цифрових програм такого типу є дуже кошовною та постійно потребує оновлення, а підтримка зазначених програм може робитися лише найкращими ІТ-спеціалістами. По-друге, не всі категорії населення Києва можуть однаково швидко адаптуватися до нових сервісів, адже деяким людям потрібно більше часу ніж іншим на звикання до нових програм та до того, як вони працюють. Ще один великий недолік повного переходу на онлайн програми для громадського транспорту є дуже великий ризик періодичного збою у роботі електронних систем та застосунків загалом. Проблема таких застосунків створює залежність транспорту від роботи та стабільності тих самих застосунків.

Висновки. Громадський транспорт Києва насправді розвивається тихо, але швидко та прогресивно в плані концепції Smart City. Після впровадження електронного квитка, програм з GPS- моніторингом, та створення мобільних застосунків, що підтримують зазначений концепт, підвищилась зручність та ефективність перевезень пасажирів. Також було помічено кілька недоліків цього концепту, які зокрема пов'язані із великими фінансовими витратами на впровадження технологій та труднощами; з адаптацією мешканців Києва до цифрових сервісів; а також громадян, які не є мешканцями столиці і при цьому мають швидко адаптуватися до громадського транспорту.

Список використаних джерел:

1. Про затвердження Концепції «Київ смарт Сіті 2020». Офіційний портал Києва. URL: https://kyivcity.gov.ua/npa/pro_zatverdzhennya_kontseptsi_kiv_smart_siti_2020_348234/
2. Що таке «Smart City» і як виглядає в українських реаліях? Громадський простір. URL: <https://www.prostir.ua/?news=scho-take-smart-city-i-yak-vyhlyadaje-v-ukrajinskyh-realiyah>
3. Що таке Smart City: в світі та Києві. Хмарочос. URL: <https://hmarochos.kiev.ua/2015/07/22/shho-take-smart-city-v-sviti-ta-v-kiyevi/>
4. Світлана Судомир. Концепція Smart City як інноваційний підхід до забезпечення сталого розвитку територій: міжнародний досвід та перспективи впровадження в Україні. № 3 (2024): Modeling the Development of the Economic Systems. DOI: <https://doi.org/10.31891/mdes/2024-13-59>
5. Аналітична записка з питань порівняльного законодавства щодо реалізації концепції розумного міста в Європейському Союзі, США, Канаді та Південній Кореї* URL: <https://research.rada.gov.ua/uploads/documents/32989.pdf>
6. Стратегія розвитку міста Києва до 2027 року. URL: <https://forum.kyivcity.gov.ua/projects/adds/870-1726471400.pdf>

СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ СУБУРБАНІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ТЕРИТОРІЇ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Ірина ЗАБЛОТОВСЬКА

Здобувачка освіти першого (бакалаврського) рівня ОП «Регіональний розвиток і просторове планування»,

*Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича,
м. Чернівці, Україна*

zablotska.iryna@chnu.edu.ua

Сучасна мережа міських поселень Чернівецької області, сформувалась під дією комплексного впливу географічних, історичних, суспільно-географічних чинників. Нами було проведено дослідження за період із 1959 по 2022 рр., крайня дата дослідження обмежується Законом України «Про внесення змін до Закону України «Про захист інтересів суб'єктів подання

звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни»». Тож у своїх дослідженнях ми оперуватимемо статистичними показниками станом на 1 січня 2022 року, та відповідно тому часу термінами «місто», «Селище міського типу», тощо.

Так за період із 1959 року на території області чисельність міського населення коливалась від 242,6 тис. (31,4% від загалу) у 1959 році до 385972 (43,3%) на кінець досліджуваного періоду. Загалом рівень урбанізації зростав із темпом 3980 осіб на рік. Зауважимо, що чисельність міських мешканців змінювалась пропорційно із людністю регіону загалом, відповідно до загальнодержавних тенденцій, що обумовлено демографічними процесами. Цікаво, відмітити десятирічний період, з 2001 по 2010 роки, коли було зафіксоване скорочення кількості мешканців області, при збереженні загальнообласних тенденцій рівень урбанізації стабілізувався, а з 2011 почав далі зростати. Що ще раз підкреслює перспективи урбанізаційних процесів у регіоні. Як видно із рисунку 3.1 лінія тренду вказує на подальше зростання частки міських мешканців у регіоні. Особливо актуальним є дане твердження на фоні зростання кількості ВПО та релокованих підприємств які, в переважній більшості обирають міські поселення. За даними Чернівецької обласної військової адміністрації лише у обласному центрі зупинилися понад 40 тис. ВПО (за офіційною статистикою).

Даний показник сформувався за рахунок людності одинадцяти міст та восьми селищ міського типу. Та й у показниках чисельності мешканців у розрізі міських поселень також є певні часові особливості. До 2024 року, за людністю міські поселення Чернівецької області були представлені трьома групами міст (малі до 10 тис., середні 10 – 100 тис., та великі 100-300 тис. осіб) та трьома групами СМТ (дрібні до 3 тис., значні 3-5 тис. та великі 5-10 тис. осіб). Насамперед, звернемо увагу на наймолодше місто області Новодністровськ, чисельність мешканців якого з часу заснування зростає втричі, хоча й можемо спостерігати певну стагнацію. Малі міські поселення переважали у період до 1979 року, далі частка середніх міст почала зростати. Та варто зауважити наразі, що два міста перейшли у групу із чисельністю мешканців до 10 тис., що може свідчити про занепад міських поселень колишнього районного рівня. Окремо звернемо увагу на смт Красноільськ, де за досліджуваний період фіксується чітке зростання числа мешканців, й за 63 роки даний показник зріс у двічі.

Міські поселення по території області розміщені нерівномірно. найбільше їх як за кількістю так і за числом їх мешканців у Чернівецькому районі (6 міст та 5 селищ міського типу) із показником урбанізованості вищим за пересічно обласний – 51,1%. Що пояснюється як роллю обласного центру, на який припадає 68,5% всього міського населення області, так і наявністю в зоні впливу міста решти міських поселень району. У Дністровському та Вижницькому районах налічується порівну міських

поселень. Щоправда у Дністровському – три міста та одне СМТ, а у Вижницькому - по 2 одиниці.

За досліджуваний період (63 роки) для міських поселень, що входять до даних адміністративних районів фіксуємо зростання людності міських поселень. Найвищі темпи – для міст та селищ міського типу Чернівецького району (65%). Найбільш стабільними виявилися міські поселення Вижницького району (приріст 12%), що може свідчити з одного боку про консервативні погляди мешканців, а з іншого – про низькі темпи економічного розвитку. Хоча варто й зауважити на тому, що більша частина території даного району представлена гірськими ландшафтами. Для Дністровського району темпи приросту рівня урбанізації становлять 46%, але якщо розглядати 63-річний період (коли не було міста Новодністровськ). А от при реальних розрахунках, навіть з тим, що у 1979 році у місті-скупутнику Дністровської ГЕС мешкало лише 3,5 тис осіб то приріст урбанізації у регіоні 6%.

Якщо ж відштовхуватися від максимального пікового обласного показника 1989, то реальний приріст маємо лише для Чернівецького району (1%), а для Вижницького та Дністровського – фіксуємо скорочення - 13 та -18 %%% відповідно.

Спостерігаємо відмінності й у густоті міського населення та власне міських поселень. Дані показники сягають 80,7 осіб на кілометр квадратний у Чернівецькому районі, до 10,6 та 16,6 осіб у Вижницькому та Дністровському районах. Аналогічно, при щільності міських поселень у області 2 поселення на кожну тисячу кв.км. території, що наближено до аналогічного показника по Україні 2 одиниці. По території адміністративних районів дані значення будуть становити 2,7; 2,1 та 1,9 відповідно.

Як бачимо, розподіл міських поселень за чисельністю мешканців є досить нерівномірним. Ми можемо спостерігати диспропорції між людністю міст та СМТ. Більшість міських мешканців зосереджена у обласному центрі та міських поселеннях в зоні його впливу.

ВПЛИВ ВОЄННИХ ДІЙ НА ГРУНТОВИЙ ПОКРИВ УКРАЇНИ: АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕНЬ

Володимир ЗАСАДНЮК

учень ПЗЗСО II–III ст. «Архітектурно-інженерний колегіум А+»

м. Київ, Україна

vova.zasadniuk@gmail.com

Вступ. На сьогоднішній день, російсько-українська війна чинить комплексний вплив на фізичні, хімічні та біологічні властивості ґрунтів України. Одним із найбільш критичних аспектів є хімічне забруднення в зонах бойових дій, де детонація різних видів озброєння, а саме: ракетна зброя, авіаційне озброєння, артилерія, реактивні системи залпового вогню, ударні безпілотники, мінно-вибухові пристрої, а також вибухові та запалювальні боєприпаси призводять до потрапляння в ґрунт небезпечних речовин, зокрема важких металів та поліциклічних ароматичних вуглеводнів (ПАВ).

Виклад основного матеріалу. Аналіз ґрунтів сільськогосподарського призначення проведений науковцями гігієни канцерогенних факторів до початку повномасштабних воєнних дій показав стабільний рівень вмісту важких металів, який здебільшого не перевищував допустимі медико-санітарні нормативи. Природний вміст ґрунту взаємопов'язаний з типом ґрунту: найвищі концентрації спостерігалися у чорноземах, дещо нижчі – в опідзолених ґрунтах, а найменші – у дерново-підзолистих. Основними джерелами надходження важких металів у довоєнний період були мінеральні та органічні добрива (Zn, Ni, Cu, Cr, Mn) [1].

Концентрація забруднювачів у ґрунті може значно перевищувати гранично допустимі концентрації (ГДК) унаслідок вибухових процесів та пожеж. Прикладом є дослідження на тестовій ділянці у Миколаївській області (с. Степова Долина) проведений колективом авторів – О. Бончковський, П. Остапенко, Ю. Жукова, І. Кравчук та інші – показали, що забруднення часто має локальний характер [2]. Наприклад, концентрація свинцю (Pb) зростає безпосередньо поблизу воронки від вибуху. Небезпека важких металів полягає у їхній стійкості та здатності включатися у біологічні ланцюги: ґрунт – рослина – людина. Це створює ризики для здоров'я населення, особливо при вирощуванні продукції на приватних ділянках, що перебували в зоні бойових дій [1,2].

Дослідниками Інституту географії НАН України було зафіксовано на територіях Київського Придніпров'я специфічні ризики для заплавлених річок, де воєнне втручання загрожує цілісності гідрологічних та біологічних циклів. На основі аналізу 183 зразків із п'яти ключових ділянок (Гоголів, Шестовиця, Яблунівка, Липівка, Ворзель) розкрито механізми трансформації ґрунтів: від механічного руйнування генетичних горизонтів

до техногенного збагачення важкими металами (Pb, Cu, Zn, Ni). Розроблений додаток демонструє динаміку самовідновлення ґрунтів через 2,5 роки після детонацій та пропонує інноваційну методику просторового моніторингу вирв для оцінки екологічних ризиків [3].

Дослідження Харківської та Херсонської областей фахівцями ННЦ «Інститут ґрунтознавства та агрохімії імені О.Н. Соколовського» підкреслюють катастрофічні наслідки механічного пошкодження ґрунту (вирви, переуцільнення технікою) та хімічного отруєння залишками ракетного палива та ПАВ. На Херсонщині особливий акцент робиться на вторинному засоленні ґрунтів внаслідок руйнування іригаційних систем [4].

Під час оперативного моніторингу ефективно застосовували портативні рентгенофлуоресцентні аналізатори, які дозволяють швидко виявляти місця забруднення безпосередньо в полі. А для отримання високоточних даних та виявлення низьких концентрацій (наприклад, кадмію чи миш'яку) використовували лабораторні методи, такі як атомно-абсорбційна спектрометрія [1,2,3,4].

Висновки. Аналіз наукових досліджень свідчить, що воєнне забруднення ґрунтів України має виражений «плямистий» характер, де епіцентри токсикації чітко корелюють із зонами активних бойових дій та місцями детонації боєприпасів. Порівняно з довоєнним періодом, коли стан сільськогосподарських угідь визначався природним типом ґрунтів та помірним впливом добрив, сучасна ситуація характеризується критичним накопиченням важких металів (Pb) та поліциклічних ароматичних вуглеводнів у місцях вибухів.

Список використаних джерел:

1. Державна установа 'Інститут громадського здоров'я ім. О. М. Марзєєва Національної академії медичних наук України'. (2025). *Щодо питання фонового рівня забруднення ґрунтів важкими металами для визначення впливу воєнних дій (дата опублікування на сайті 7 серпня 2025 р.)* [online] Available at: <https://health.gov.ua/structure/research-departments/laboratory-of-hygiene-carcinogenic-factors-and-nanomaterials/07-08-2025-background-level-of-soil-contamination-with-heavy-metals-to-determine-the-impact-of-military-operations/>.
2. Бончковський О., Остапенко П., Жукова Ю., Кравчук І., Петрищенко С., Лазарець А., Галаган О. та Степаненко Н. (2025). Забруднення ґрунту важкими металами внаслідок війни: результати полігону в Миколаївській області. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Геологія*, (4 (111)), стор.51–57. doi: <https://doi.org/10.17721/1728-2713.111.06>.
3. Кушнір А., Лейберюк О., Швайко О., Марущинець А., Молодика А. (2025). *Резильєнтність та потенціал відновлення аграрної сфери територіальних громад Київського Придніпров'я, що постраждали від російської агресії* [онлайн] Доступно за посиланням: <https://agrokyivprydnipro-resilience.hub.arcgis.com/>.
4. Ukrgeojournal.org.ua. (2024). Балюк С. А., Кучер А. В., Солоха М. О., Соловей В. Б. Оцінювання впливу збройної агресії РФ на ґрунтовий покрив України. *Український географічний журнал*. [online] Available at: <https://doi.org/10.15407/ugz2024.01.007>

АНАЛІЗ ПЛОЩ РІЧКОВИХ БАСЕЙНІВ І ШИРИНИ ДОЛИН ЗА ПОРЯДКАМИ СТРАЛЕРА НА ОСНОВІ ДАНИХ ДИСТАНЦІЙНОГО ЗОНДУВАННЯ ЗЕМЛІ

Дмитро ІГОНЬКІН

*Аспірант кафедри географії України та регіоналістики
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
ihonkin.dmytro@chnu.edu.ua*

Сучасне управління водними ресурсами ґрунтується на інтегрованому плануванні, орієнтованому на сталий розвиток. Зокрема, плани управління річковими басейнами доцільно поєднувати з просторовим плануванням. Такий підхід вже практикується в країнах Європейського Союзу. Саме тому важливим напрямом є ієрархічне структурування річкових ландшафтів, ландшафтів річкових басейнових систем, районів річкових басейнів. Річкові ландшафти є складовою ландшафтної сфери Землі та характеризуються певною просторово-часовою ієрархією. Аналіз ландшафтного устрою річкових систем дає змогу виявити об'єктивні закономірності їх організації та підвищити ефективність управлінського планування.

Гродзинський М.Д. [1] узагальнив існуючі моделі ієрархії ландшафтів та виокремив передусім регіональний та хоричний рівні. Регіональний рівень охоплює великі басейнові системи, формування яких визначається макрокліматичними, тектонічними та морфоструктурними чинниками. Хоричний рівень, навпаки, розкриває внутрішню будову басейну через конкретні поєднання місцевостей, урочищ, мезоформ рельєфу, долинних і руслових комплексів.

Важливість такого поділу пов'язана з тим, що порядок річкового басейну відображає масштаб прояву ландшафтних властивостей. Басейни 1-3-го порядків репрезентують хоричний рівень, оскільки в них провідну роль відіграють локальні чинники та територіальні відмінності. Натомість басейни 5-го і вищих порядків належать до регіонального рівня, де визначальними стають ширші природні умови, а локальні особливості частково згладжуються.

Дані дистанційного зондування Землі широко використовуються для аналізу річкової системи в провідних країнах світу. Зокрема, в статті «Міжнародні методології моделювання річкових мереж: порівняльний огляд та адаптація для України»[2] аналізується міжнародний досвід аналізу річкових систем та наводиться алгоритм для побудови моделі річкової системи за допомогою даних дистанційного зондування Землі. Але для аналізу рівнів організації річкової системи важливо до гідрологічного аналізу річкової системи додати аналіз басейнової геосистеми та морфологічний аналіз річкових долин.

Метою даної роботи є вивчення площ річкових басейнів та ширини річкових долин відносно порядків потоків за Стралером [3] на основі даних дистанційного зондування Землі.

Зазвичай побудова меж водозборів у геоінформаційних системах виконується на основі цифрової моделі рельєфу за допомогою алгоритмів визначення напрямку стоку. Наприклад, модуль Upslope Area у SAGA GIS дозволяє визначати територію, з якої поверхневий стік надходить до заданої комірки. Проблемою такого підходу може бути неточне визначення меж басейнів, що призводить до накладання одного басейну на інший.

В даному дослідженні було використано додатковий крок, а саме визначення вододілів на основі мапи акумуляції стоку. Крім того, весь процес визначення басейнів відповідних порядків був автоматизований, що дало змогу виділити всі басейни від 3-го до 7-го порядків. Це було б надзвичайно складно виконати вручну, оскільки лише басейнів 3-го порядку було визначено понад 6000. У результаті застосування описаних алгоритмів змодельовано басейнову структуру річок Прут і Сірет та розраховано площі виділених басейнів. Для Пруту було визначено 4999 басейнів 3-го порядку, 1047 басейнів 4-го порядку, 221 басейн 5-го порядку, 52 басейни 6-го порядку та 15 басейнів 7-го порядку. Для Сірету відповідно виділено 1301 басейн 3-го порядку, 285 басейнів 4-го порядку, 66 басейнів 5-го порядку, 10 басейнів 6-го порядку та 3 басейни 7-го порядку.

Аналіз площ змодельованих басейнів показав, що їхній розподіл більше відповідає логнормальному, ніж нормальному розподілу. Це свідчить про нерівномірне зростання площ басейнів зі збільшенням їхнього порядку. Зокрема, площа басейнів зростає у логарифмічній залежності, а найбільш помітне збільшення спостерігається починаючи з басейнів 5-го порядку. Додатково до визначення басейнової структури оцінено ширину річкових долин для різних порядків водотоків. Для побудови ширини долини, з кожної комірки, що позначає річку було випущено перпендикуляр до русла, який рухається в обидва боки. Рух зупиняється за однією з кількох умов: досягнення заданого порогу висоти над руслом (емпірично визначено 20 м), перетин попередньо визначеної вододільної лінії, потрапляння на ділянку нижчу за висоту русла, вихід за межі матриці або перетин іншої річки того самого чи вищого порядку.

Аналіз ширини річкових долин виявив загальну тенденцію до її збільшення зі зростанням порядку водотоку. Водночас отримані результати свідчать, що це збільшення, ймовірно, пов'язане не лише зі зміною порядку річкової мережі, а й із переходом річок від гірських до передгірських і рівнинних умов. Тобто різке розширення долин відбувається тоді, коли річка виходить за межі гірського району, де морфологія долини менш жорстко контролюється рельєфом.

Це добре простежується на прикладі Пруту та Сірету. Оскільки Сірет виходить із гірської області на нижчому порядку, ніж Прут, помітне

збільшення ширини його долини спостерігається вже на 7-му порядку. Натомість для Пруту аналогічне зростання більш виразно проявляється на 8-му порядку.

Таким чином, ширина річкової долини відображає не тільки ієрархічне положення водотоку в басейновій системі, але й зміну геоморфологічних умов її формування. Це узгоджується з тим, що зі збільшенням порядку водотоку вплив локального рельєфу поступово зменшується, а визначальними стають ширші регіональні умови розвитку річкової системи.

Список використаних джерел:

1. Гродзинський М. Д. Пізнання ландшафту: місце і простір : монографія: у 2 т. Київ : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2005. Т. 2. 504 с.
2. Ігонькін Д.І. Ющенко В.Ю. Міжнародні методології моделювання річкових мереж: порівняльний огляд та адаптація для України. Український журнал природничих наук №15, С 120-129, 2026 р. <https://doi.org/10.32782/naturaljournal.15.2026.11>
3. Strahler, A. N. (1957), Quantitative analysis of watershed geomorphology, Transactions of the American Geophysical Union 8 (6): 913-920.

МЕТОДИКА ОЦІНЮВАННЯ ІНКЛЮЗИВНОСТІ МІСЬКОГО ПРОСТОРУ (НА ПРИКЛАДІ МІКРОРАЙОНУ ВІНОГРАДАР МІСТА КИЄВА)

Аполлінарія КАРА

учениця ПЗЗСО II–III ст. «Архітектурно-інженерний колегіум А+»

м. Київ, Україна

kara.a@academy.com.ua

Вступ. Сучасний розвиток міст потребує створення такого міського середовища, яке буде комфортним і доступним для всіх категорій населення. Одним із ключових напрямів сучасного урбаністичного розвитку є формування безбар'єрного простору, що забезпечує рівний доступ до міської інфраструктури незалежно від віку, фізичних можливостей чи соціального статусу людини [1].

Особливої актуальності питання інклюзивності міського простору набуває в умовах сучасних суспільних викликів. Повномасштабна війна в Україні призвела до збільшення кількості людей, які потребують доступного середовища, зокрема військових після поранень, людей з інвалідністю та осіб похилого віку. У таких умовах створення безбар'єрного міського простору стає важливою складовою післявоєнного відновлення українських міст [2].

Справжня інклюзивність міста визначається не лише наявністю окремих елементів доступності, а можливістю людини повноцінно користуватися міською інфраструктурою, безпечно пересуватися та брати участь у суспільному житті. Саме тому важливою є не лише реалізація

окремих інфраструктурних рішень, а й комплексна оцінка рівня доступності міського середовища.

Виклад основного матеріалу. Інклюзивність міського простору є важливою складовою сучасного урбаністичного розвитку. Вона передбачає створення середовища, у якому кожна людина має можливість вільно пересуватися, користуватися міською інфраструктурою та брати участь у суспільному житті незалежно від своїх фізичних можливостей.

Сучасні підходи до формування інклюзивного середовища ґрунтуються на принципах універсального дизайну. Його основна ідея полягає у створенні простору, який буде зручним для максимально широкого кола користувачів без необхідності додаткових адаптацій. У міському плануванні це передбачає облаштування безпечних пішохідних зон, зручних переходів, пандусів, тактильних елементів, доступного громадського транспорту та громадських просторів [3].

У межах дослідження було розроблено методику оцінювання інклюзивності міського простору на прикладі мікрорайону Виноградар у місті Києві. Методична основа дослідження ґрунтувалася на поєднанні кількох методів: польового спостереження, фотофіксації, аналізу інфраструктурних елементів та соціологічного опитування мешканців мікрорайону.

Для проведення дослідження було здійснено польовий аналіз території. Під час дослідження оцінювався стан пішохідної інфраструктури, громадських просторів, транспортної доступності та окремих об'єктів соціальної інфраструктури. Особлива увага приділялася стану тротуарів, бордюрів, пішохідних переходів, наявності пандусів і тактильних елементів для людей із порушеннями зору.

Також було проведено фотофіксацію окремих елементів інфраструктури, що дозволило зафіксувати основні проблеми середовища та провести їх подальший аналіз. Фотофіксація є важливою складовою дослідження, оскільки дозволяє об'єктивно відобразити реальний стан міського простору та підтвердити результати спостережень.

Важливою частиною дослідження стало анонімне опитування мешканців мікрорайону. Респондентам було запропоновано оцінити рівень доступності окремих компонентів міського середовища за п'ятибальною шкалою. Загалом було опитано 42 мешканців. Це дозволило поєднати об'єктивну оцінку інфраструктури із суб'єктивним сприйняттям комфортності середовища його користувачами.

Опитування охоплювало оцінювання таких компонентів міського середовища, як:

- пішохідна інфраструктура;
- громадський транспорт;
- дитячі та спортивні майданчики;
- громадські простори;
- соціальна інфраструктура;

➤ міський простір

Під час дослідження було встановлено, що мікрорайон Виноградар має окремі елементи доступної інфраструктури, проте значна частина простору все ще потребує вдосконалення. Однією з головних проблем є пошкодження пішохідної інфраструктури. На окремих ділянках були виявлені тріщини на тротуарах, нерівності покриття та незручні бордюри, що створюють труднощі для людей з обмеженою мобільністю, батьків із дитячими візками та осіб похилого віку.

Ще однією проблемою є недостатня кількість тактильних елементів для людей із порушеннями зору. На багатьох ділянках відсутні тактильні смуги та інші елементи орієнтування, необхідні для безпечного пересування містом.

У межах дослідження також було виявлено недостатній рівень розвитку велосипедної інфраструктури. Відсутність велосипедних доріжок ускладнює розвиток альтернативної мобільності мешканців та знижує рівень комфортності міського середовища.

Окрему увагу було приділено оцінюванню дитячих та спортивних майданчиків. Частина з них не повністю відповідає сучасним вимогам безпеки та доступності для дітей з різними потребами. Це свідчить про необхідність комплексного підходу до формування громадських просторів.

Водночас результати дослідження показали, що мешканці мікрорайону звертають значну увагу на питання доступності та комфортності середовища. Більшість респондентів підтримують необхідність подальшого розвитку безбар'єрної інфраструктури та покращення якості громадського простору.

Запропонована методика оцінювання дозволяє комплексно аналізувати рівень інклюзивності міського середовища та поєднувати результати польових досліджень із думкою мешканців території. Такий підхід дає можливість більш об'єктивно визначати проблеми міського простору та окреслювати напрями його подальшого вдосконалення.

Висновки. Проведене дослідження показало, що мікрорайон Виноградар має окремі елементи доступної інфраструктури, проте питання інклюзивності міського простору все ще потребує комплексного вирішення. Серед основних проблем було виявлено пошкодження пішохідної інфраструктури, недостатню кількість тактильних елементів, недостатній розвиток велосипедної інфраструктури та окремі недоліки в облаштуванні громадських просторів.

Запропонована методика оцінювання інклюзивності міського простору дозволяє здійснювати комплексний аналіз міського середовища та може бути використана для дослідження інших мікрорайонів Києва й міст України. Поєднання польового дослідження, фотофіксації та соціологічного опитування дає можливість отримати більш об'єктивну оцінку рівня доступності території.

У контексті післявоєнного відновлення України формування безбар'єрного міського простору має стати одним із пріоритетних напрямів розвитку сучасних міст. Врахування принципів універсального дизайну у міському плануванні сприятиме створенню комфортного та доступного середовища для всіх категорій населення.

Список використаних джерел:

1. Лісовський, С. А., Маруняк, Є. О., Гукалова, І. В., Мозговий, А. А., & Покляцький, С. А. (2023). Інклюзивність та екологічні пріоритети міського розвитку як складові якості життя населення (приклад модельних міст). Український географічний журнал. Отримано з <https://ukrgeojournal.org.ua/uk/node/645>
2. Кабінет Міністрів України. (2021). Стратегія з питань безбар'єрності до 2030 року (Розпорядження № 366-р). Отримано з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-%D1%80#Text>
3. United Nations. (2006). Convention on the Rights of Persons with Disabilities (CRPD). Department of Economic and Social Affairs. Отримано з <https://social.desa.un.org/issues/disability/crpd/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities-crpd>

УРБАНІЗАЦІЯ ТА ЇЇ ВИДИ У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНОМУ ВИМІРІ

Єва КАЧУРОВСЬКА

учениця ПЗЗСО II–III ст. «Архітектурно-інженерний колегіум А+»

м. Київ, Україна

kachurovska.ye@academy.com.ua

Вступ. Урбанізація належить до ключових процесів, що визначають сучасний розвиток суспільства та просторову організацію населення [4,8]. Зростання ролі міст супроводжується концентрацією економічної діяльності, розвитком інфраструктури, трансформацією соціального середовища та зміною способу життя населення [5]. Водночас урбанізаційні процеси спричиняють низку викликів: нерівномірність регіонального розвитку, перенавантаження транспортних систем, екологічні проблеми та соціальну поляризацію.

У ХХІ столітті урбанізація виходить за межі традиційного зростання міст і охоплює складні процеси формування агломерацій, глобальних міст та нових типів урбанізованого простору [7]. Саме тому дослідження видів урбанізації та їхніх особливостей залишається актуальним напрямом суспільно-географічної науки.

Виклад основного матеріалу. Теоретичні основи дослідження урбанізації сформувалися у працях зарубіжних і вітчизняних учених [4]. Значний внесок у розвиток урбаністичних концепцій здійснили Л. Вірт, А. Лефевр, М. Кастельс, Дж. Джейкобс, С. Сассен та Д. Гарві [5,6,7]. Л. Вірт розглядав урбанізм як специфічний спосіб життя, що формується під впливом високої

щільності населення та соціальної диференціації. А. Лефевр акцентував увагу на трансформації міського простору в умовах урбаністичної революції, а М. Кастельс аналізував взаємозв'язок міста та соціальної структури суспільства [5].

Серед українських науковців вагомими є праці О. Топчієва, І. Гукалової, К. Немця, К. Сегіди, К. Кравченко та інших [1,2,3,4]. У їхніх дослідженнях увага приділяється територіальній організації населення, типізації урбанізаційних процесів та проблемам розвитку міських агломерацій в Україні.

Урбанізація – це процес зростання ролі міст у розвитку суспільства, що супроводжується концентрацією населення, виробництва та соціально-економічної активності у міських поселеннях [4]. У сучасній науці урбанізацію розглядають не лише як демографічне явище, а як комплексну трансформацію суспільного простору [8].

Поштовхом до активного розвитку урбанізації стала індустріалізація XIX століття, яка спричинила масове переміщення населення до міст. У другій половині XX століття урбанізація набула глобального характеру та стала одним із визначальних чинників економічного розвитку [5,7].

Серед основних видів урбанізації виділяють **класичну урбанізацію, субурбанізацію, дезурбанізацію та реурбанізацію.**

Класична урбанізація проявляється у збільшенні кількості міст та частки міського населення [4]. Її розвиток безпосередньо пов'язаний із промисловим виробництвом, розвитком транспорту та концентрацією економічної діяльності у великих містах [5]. Цей процес сприяє економічному зростанню, однак водночас посилює екологічне навантаження та соціальну нерівність.

Субурбанізація характеризується переміщенням населення та окремих функцій міста до приміських територій. Найбільш активно цей процес проявився у розвинених країнах у другій половині XX століття. Наслідком субурбанізації стало формування міських агломерацій і розширення меж урбанізованого простору [3].

Попри позитивний вплив на житлові умови населення, субурбанізація часто спричиняє транспортні проблеми, хаотичну забудову та збільшення навантаження на природне середовище.

Дезурбанізація полягає у частковому відтоку населення з великих міст до малих населених пунктів або сільської місцевості [8]. Причинами цього явища є висока щільність населення, погіршення екологічної ситуації та зростання вартості життя у мегаполісах.

У сучасних умовах дезурбанізація часто пов'язана з розвитком дистанційної зайнятості та зміною уявлень про комфортне середовище проживання.

Реурбанізація передбачає оновлення центральних частин міст, реконструкцію інфраструктури та підвищення якості міського середовища [8]. Цей процес характерний для багатьох європейських міст, де пріоритетним

напрямом розвитку є поєднання економічної ефективності, екологічної безпеки та збереження історико-культурної спадщини.

Окремим напрямом сучасної урбанізації є формування глобальних міст [7]. За концепцією С. Сассен, глобальні міста виступають центрами міжнародних фінансових, інформаційних та управлінських потоків. Вони концентрують значний економічний потенціал і відіграють провідну роль у глобалізаційних процесах.

Сучасні урбанізаційні процеси в Україні характеризуються нерівномірністю [3]. Найвищий рівень урбанізації спостерігається у великих промислових та адміністративних центрах. Водночас значна частина малих міст стикається з демографічним скороченням, економічними труднощами та міграційним відтоком населення.

Особливого значення набуває розвиток міських агломерацій, насамперед Київської, Львівської, Харківської та Одеської. Їхній розвиток супроводжується розширенням приміської забудови, ускладненням транспортної системи та трансформацією функціональної структури територій.

Сучасна урбанізація дедалі більше орієнтується на принципи сталого розвитку [1]. Це передбачає раціональне використання ресурсів, розвиток громадського транспорту, створення комфортного міського середовища та підвищення якості життя населення.

Висновки. Отже, основними видами урбанізації є класична урбанізація, субурбанізація, дезурбанізація та реурбанізація, кожен із яких відображає окремі етапи й напрями трансформації міського середовища.

Сучасні урбанізаційні процеси супроводжуються формуванням агломерацій, розвитком глобальних міст і зміною функцій міського простору. Для України характерним є поєднання високої концентрації населення у великих містах із нерівномірністю регіонального розвитку та проблемами функціонування міської інфраструктури.

У контексті сучасних викликів особливого значення набуває концепція сталого міського розвитку, що передбачає поєднання економічної ефективності, соціальної збалансованості та екологічної безпеки.

Список використаних джерел:

1. Гукалова І. В. *Якість життя населення України: суспільно-географічна концептуалізація*. – К. : Ін-т географії НАН України, 2009. – 346 с.
2. Топчієв О. Г. *Суспільно-географічні дослідження: методологія, методи, методики*. – Одеса : Астропринт, 2005. – 632 с.
3. Кравченко К. Дослідження урбанізації та міських агломерацій: вітчизняний досвід, проблеми та перспективи // *Науковий вісник Чернівецького університету*. – 2021. – №830. – С. 48–56.
4. Коломієць К., Рутковецький О. Теоретико-методологічні засади дослідження урбанізаційних процесів у географічному вимірі // *Вісник ОНУ*. – 2023. – Т. 28, №1. – С. 112–121.
5. *Social Justice and the City* / David Harvey. – Athens : University of Georgia Press, 2009. – 360 p.
6. *The Death and Life of Great American Cities* / Jane Jacobs. – New York : Random House, 1961. – 458 p.
7. *The Global City* / Saskia Sassen. – Princeton : Princeton University Press, 2001. – 447 p.
8. Урбанізація як глобальний соціально-економічний процес // *Вісник ОНУ. Географічні та геологічні науки*. – URL: <https://visgeo.onu.edu.ua/article/view/60174/55980>

ВНУТРІШНЄ ПЕРЕМІЩЕННЯ НАСЕЛЕННЯ: НАСЛІДКИ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ

Катерина ЛАЦІС

учениця ПЗЗСО II–III ст. «Архітектурно-інженерний колегіум А+»

м. Київ, Україна

latsis.k@academy.com.ua

Вступ. Проблема внутрішнього переміщення населення є однією з найгостріших соціально-демографічних проблем сучасної України. Повномасштабне вторгнення РФ у 2022 році спричинило масштабні міграційні процеси, унаслідок яких мільйони людей були змушені залишити свої домівки та переміститися в межах країни. Актуальність теми полягає у необхідності дослідження впливу внутрішнього переміщення на систему розселення населення, економіку, соціальну сферу та регіональний розвиток України.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до даних Міжнародної організації з міграції (ІОМ), станом на квітень 2024 року в Україні налічувалося приблизно 3,5 мільйона внутрішньо переміщених осіб (ВПО) [1], а станом на 2026 рік за даними Міністерства соціальної політики, сім'ї та єдності України їх вже налічувалося понад 4,6 млн. осіб [2]. Найбільша кількість переселенців зосереджена у відносно безпечних центральних та західних регіонах держави, а також у великих містах. Основними регіонами походження ВПО залишаються Донецька, Харківська, Запорізька та Херсонська області, які найбільше постраждали від бойових дій [1].

Внутрішнє переміщення населення суттєво вплинуло на систему розселення в Україні. Значна частина населення перемістилася з прифронтових і сільських територій до великих міст та приміських зон. Це призвело до посилення урбанізаційних процесів і збільшення навантаження на житлову, транспортну та соціальну інфраструктуру приймаючих громад. Особливо гостро проблема проявляється у Києві, Львові, Дніпрі та інших великих містах, де зросла потреба у житлі, робочих місцях та соціальних послугах. У доповіді OECD «Ukraine's Strategic Response to the Displacement Crisis» зазначається, що внутрішнє переміщення створює довготривалий виклик для розвитку громад та потребує комплексної державної політики у сферах житла, працевлаштування й інтеграції переселенців [3].

Водночас внутрішнє переміщення має тривалий характер. За даними ІОМ, понад 80% внутрішньо переміщених осіб перебувають у стані переміщення більше одного року [4]. Більшість переселенців не планують повертатися до місць постійного проживання до завершення бойових дій та відновлення безпечних умов життя. Це свідчить про формування довготривалих демографічних та економічних змін у структурі населення України. OECD також наголошує, що значна частина ВПО поступово

інтегрується у нові громади, що впливає на ринок праці, систему освіти та місцеву економіку [3].

Серед основних проблем, з якими стикаються ВПО, виділяють нестачу житла, труднощі з працевлаштуванням, фінансову нестабільність та психологічні наслідки війни. За результатами досліджень ІОМ, найбільш поширеними потребами переселенців є забезпечення продуктами харчування, засобами гігієни та доступним житлом [5]. Крім того, вимушене переселення негативно впливає на психоемоційний стан людей, спричиняючи підвищений рівень стресу та тривожності.

Отже, внутрішнє переміщення населення в Україні є складним соціально-демографічним процесом, який суттєво змінює систему розселення населення та впливає на розвиток держави. Масове переміщення населення потребує комплексної державної політики, спрямованої на інтеграцію ВПО, розвиток інфраструктури приймаючих регіонів та створення умов для безпечного повернення населення після завершення війни.

Список використаних джерел:

1. International Organization for Migration – Ukraine Internal Displacement Report Round 16. URL: <https://dtm.iom.int/reports/ukraine-internal-displacement-report-general-population-survey-round-16-april-2024>
2. Інформаційно-обчислювальний центр Міністерства соціальної політики, сім'ї та єдності України. URL: <https://www.ioc.gov.ua/en/analytics/dashboard-vpo>
3. International Organization for Migration (IOM). 2024. Mental Health and Psychosocial Support Overview: January – June 2024. IOM. URL: https://ukraine.iom.int/sites/g/files/tmzbd11861/files/documents/2024-09/iom-ukraine-mhpss-overview-jan-june-2024.pdf?utm_source=chatgpt.com
4. OECD. Ukraine's Strategic Response to the Displacement Crisis. Return, Reintegrate, Reconnect 2026. URL: https://www.oecd.org/en/publications/ukraine-s-strategic-response-to-the-displacement-crisis_9b773da4-en.html
5. Ukraine Internal Displacement Report. URL: https://www.scribd.com/document/930040182/IOM-UKR-Internal-Displacement-Report-GPS-R18-October-2024?language_settings_changed=English&utm_source=chatgpt.com

РИБАЛЬСЬКИЙ ТУРИЗМ – ПЕРСПЕКТИВНИЙ НАПРЯМ РЕКРЕАЦІЙНОГО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ (НА ПРИКЛАДІ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ)

Богдан ЛАШКО

*Аспірант кафедри географії України та регіоналістики
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
lashko.bohdan@chnu.edu.ua*

Рибальський (аматорський і спортивний) туризм поєднує рекреаційні, спортивні, економічні та екологічні функції і тому є одним із далекосяжних напрямів рекреаційного природокористування. Його структурними підвалинами є організація рибальських турів та супутніх

послуг (проживання, екскурсійне обслуговування, культурно-дозвілеві заходи, гастрономічні програми, тощо), а значимість полягає у задоволенні попиту на активний відпочинок місцевого та приїжджого населення, можливість одержання унікального досвіду, пов'язаного з рибальством.

В Україні рибальський туризм перебуває на початковому етапі становлення. Водночас рекреаційне рибальство є досить поширеною формою активного відпочинку серед населення. Це підтверджується наявністю близько 10 млн рибалок-аматорів і спортсменів. Частка організованих рибалок, які є членами громадських об'єднань або клубів, становить не більше 8 % від загальної кількості любителів. Близько 70 % аматорів розглядають рибальство виключно як засіб відпочинку, тоді як 30 % визнають його переважно споживчий характер [1].

Чернівецька область є досить насиченою водними ресурсами та різноманіттю іхтіофауни, що викликає значний інтерес у рибаків-любителів та спортсменів.

Загальний фонд водних об'єктів Чернівецької області (станом на 2023 р.) складає 5 водосховищ (площа – 6136 га), 1567 ставків (площа – 4703 га), 17 озер (площа – 57,53 га), 4240 річок (площа – 8966 км). Найбільшими річками Чернівецької області є рр. Дністер, Прут, Черемош, Сірет, Сучава [2].

Одним із найпопулярніших об'єктів рибальства є Дністровське водосховище. Його туристична цінність зумовлена поєднанням природної, ландшафтної, кліматичної і рекреаційної різноманітності території. Гідрологічними особливостями водосховища є значна глибина (середня – 21,0 м, максимальна – 55 м), відносно невелика ширина водного дзеркала. Узбережжя водосховища має каньйоноподібні форми рельєфу, високі скелясті береги, затоки. Рибальська цінність водосховища укладається у наявності великої видової різноманітності рибних ресурсів (51 вид) [3]. Тут поширені судак, щука, сом, короп, лящ, рибець, плітка, білізна, окунь, карась, товстолобик, білий амур. Навколо водосховища функціонує значна кількість приватних садиб, відпочинкових комплексів і кемпінгів. Значним попитом серед туристів і рибалок користуються населені пункти Берново (садиби «Дім Рибалки», «У Володимира», «У Бориса»), Коновка (кемпінг «Дністровський хутір»), Вороновиця (база відпочинку «OTVES», «Дністровський маєток», кемпінг «Пікнік»), Макарівка (котеджі «Відпочинок у Петровича», комплекс відпочинку «*Family House*»), Грушівці (база відпочинку «Каньйон»), Дністрівка («Маяк»), Кормань (кемпінг), Непоротово («Перлина Дністра», «Рай на Дністрі», садиба «Чайка на Дністрі»), Ломачинці («Услад»), ін.

Особливої уваги заслуговують об'єкти рибальського туризму у гірських і передгірських районах Чернівецької області. До прикладу – форелеве господарство в с. Банилів, де можна порибалити та піймати екологічно чисту рибу та спортивні водойми в сс. Банилів Підгірний, Тарашани (які славляться трофейним коропом та білим амуром) – тут риболовля здійснюється по принципу «Зловив-Відпусти».

Рибальський туризм є перспективним напрямом рекреаційного природокористування та важливим інструментом соціально-економічного розвитку Чернівецької області. Водночас розвиток рибальського туризму стримується низкою проблем, серед яких недостатній рівень інфраструктурного забезпечення, слабка державна підтримка, «фрагментарне» дотримання законодавства, браконьєрство, недостатня промоція туристичних локацій. Для забезпечення сталого розвитку вказаного виду туризму доцільним є впровадження міжнародних практик, введення положень державно-приватного партнерства, удосконалення нормативно-правового регулювання, створення цифрових платформ та інтерактивних карт водойм, підготовка сертифікованих рибальських гідів, розвиток туристичної інфраструктури (кемпінгів, човнових станцій, та екологічних маршрутів), що сприятиме підвищенню туристичної привабливості регіону, розвитку місцевого підприємництва та формуванню конкурентоспроможного туристичного продукту [4].

Список використаних джерел:

1. Державне агентство розвитку туризму України. Стратегія розвитку туризму до 2030 року. URL: <https://www.tourism.gov.ua/>
2. Комплексна програма розвитку рибного господарства Чернівецької області на 2025-2030 роки. https://chnv.darg.gov.ua/kompleksna_programa_rozvitku_0_0_0_2304_1.html
<https://bukoda.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennia-kompleksnoi-prohramy-rozvytku-rybnoho-hospodarstva-chernivetskoi-oblasti-na-2025-2030-roky>
3. Чернівецька обласна державна адміністрація. (2025). Комплексна програма розвитку рибного господарства Чернівецької області на 2025–2030 роки.
https://chnv.darg.gov.ua/kompleksna_programa_rozvitku_0_0_0_2304_1.html
4. Чернівецька обласна державна адміністрація. (2025). Стратегія розвитку Чернівецької області на період до 2027 року. <https://bukoda.gov.ua/documents/strategiya-rozvitku-oblasti>
5. Новіцький, Р. О. (2015). Рекреаційне рибальство в Україні: масштаби, обсяги, розвиток. Екологія та природокористування: збірник наукових праць, 19, 148–156.

ДО ПІЗНАННЯ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ СУЧАСНИХ ЛАНДШАФТІВ

Артем ЛЕБЕДОВСЬКИЙ

аспірант кафедри географії

Вінницького державного педагогічного університету

імені Михайла Коцюбинського

lebedovskyi.a@gmail.com

У структурі сучасних ландшафтів України є два класи антропогенних ландшафтів, де їх *повна* диференціація виражена чітко. Це промислові й селитебні ландшафти. Географи-природничники й ландшафтознавці їм приділяють достатньо уваги. Однак, у більшості цих досліджень, перевага

на боці висотної й горизонтальної *диференціації наземних ландшафтів* [1, 2]. Подібна ситуація і у процесі пізнання диференціації (переважно вертикальної) окремих геокомпонентів. В першу чергу на це звернули увагу ґрунтознавці й ботаніки. Так, ґрунтознавці зазначають, що завдяки розорюванню сірих і темно-сірих лісових ґрунтів, гумусовий та елювіальний горизонти в них перемішані в єдину пилувату масу. Зораний шар ґрунту має світліше забарвлення, ніж гумусовий натуральний. Знищення елювіального прошарку часто не дає можливості відрізнити ясно-сірі лісові ґрунти від сірих, сірі-лісові ґрунти від темно-сірих. Усі ці ґрунти, без їх вертикальної диференціації, ґрунтознавці пропонують називати сірими антропогенними ґрунтами. Подібна ситуація із знищенням вертикальної диференціації рослинного покриву, де 3-5 і більше ярусів натуральних лісів, замінені одним-двома. Частково це стосується інших геокомпонентів.

Значно складніша ситуація з пізнанням диференціації сучасних ландшафтів, яка формується під впливом натуральних, натурально-антропогенних й антропогенних чинників. Уже давно назріла необхідність детальнішого пізнання не лише їх наземної, але й підземної диференціації. У процесі пізнання промислових ландшафтів їх підземна диференціація частково висвітлена у монографічних виданнях [1, 4] та окремих статтях [3, 5]. Що стосується селитебних ландшафтів, то їх підземну диференціацію, навіть географи-урбаністи, фіксують лише як факт. Це явний недолік не лише географів-урбаністів, але й географів-природничників та ландшафтознавців. Під будь-яким селитебним ландшафтом (сільським, містечковим, міським), у відповідності до його статусу та особливостей функціонування, формуються оригінальна, складна й динамічна природно-господарська структура про реальні масштаби якої ми поки-що маємо лише окремі відомості. Крім натуральних гірських порід і підземних вод їх формують каналізаційні колектори, кабельні та вентиляційні тунелі, теплотраси і лінії водопроводів, канали зв'язку, лінії метрополітенів, бомбосховища, покинуті підвали і підземні споруди будинків, склади магазинів, численні ходи-виходи різноманітних сховищ військових структур, виробки корисних копалин і т.д. і т.п. До них необхідно додати й натуральні підземні об'єкти – річища наявних і пересохлих річок, печери та карстові пустоти тощо. Усі ці антропогенні й натуральні підземні структури об'єднуються між собою і взаємодіють, часто й катастрофічно, формуючи *підземний ландшафт*. Цей ландшафт має свій мікроклімат (температуру, вологість, запахи, освітлення, радіаційний режим), рослинний і тваринний світ. Тривале перебування у підземному ландшафті призводить до розвитку так званої «катакомбної хвороби». Є інші особливості функціонування підземних ландшафтів. Усі вони потребують значно детальніших ландшафтознавчих досліджень.

Отже, диференціація сучасних ландшафтів об'єднує в собі різні види диференціації, серед яких детальніше пізнані висотна й горизонтальна диференціація як натуральних, так і антропогенних ландшафтів. Вони зумовлюють й урізноманітнюють сучасні ландшафти. Для їх реальнішого пізнання необхідно детальніше дослідити підземні ландшафти, як основу наземних. Раціональне використання геокомпонентів ландшафтних комплексів та їх ресурсів, як тепер, так і у майбутньому, суттєво залежить від всебічного пізнання їх наземної та підземної диференціації.

Список використаних джерел:

1. Денисик, Г. І., Война, І. М. (2013). Висотна диференціація та різноманіття антропогенних ландшафтів: монографія. Вінниця. Вінницяоблдрук. 188 с.
2. Денисик, Г. І., Кирилюк, Л.М. (2010). Висотна диференціація рівнинних ландшафтів України: монографія. Вінниця. ПП "ТД "Едельвейс і К". 236 с.
3. Казаков В. Л. Антропогенні ландшафти Криворіжжя: історія розвитку, структура. Географічні дослідження Кривбасу. Кривий Ріг. Видавничий дім: 2007. С. 27-35.
4. Koptieva, T.C. (2023). Altitudinal differentiation and diversity of mining landscapes of Kryvorizhzhia: monograph. Vinnytsia. TVORY. 138.
5. Контева Т. С., Лебедовський А. В. Наземна і підземна диференціація антропогенних ландшафтів. Ландшафтознавство. 2024. 5 (1). С. 79–85.

ЗНАЧЕННЯ РЕЛОКАЦІЇ ДЛЯ СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ

Володимир ЛУЦЮК

*Здобувач третього рівня освіти,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича,
м. Чернівці, Україна.
lutsyuk.volodymyr@chnu.edu.ua*

Сучасний розвиток регіонів України зумовлений воєнними реаліями. Лише за 2025 рік за офіційними даними 12920 підприємств здійснили релокаційне переміщення, що на 11 % більше попереднього року [2]. Серед них лідируючі позиції зайняли підприємства оптової торгівлі, які враховуючи загрозу перенесли не просто складські та логістичні приміщення, а ще й переформатували транспортно-логістичні маршрути паралельно проєктуючи резервні варіанти. Знано менше але у приблизно рівних частинах переміщалися підприємства сери будівництва та нерухомості, сільського господарства та сфер послуг, тощо. однак, кожне із них внесло зміни у соціально-економічний розвиток приймаючого регіону.

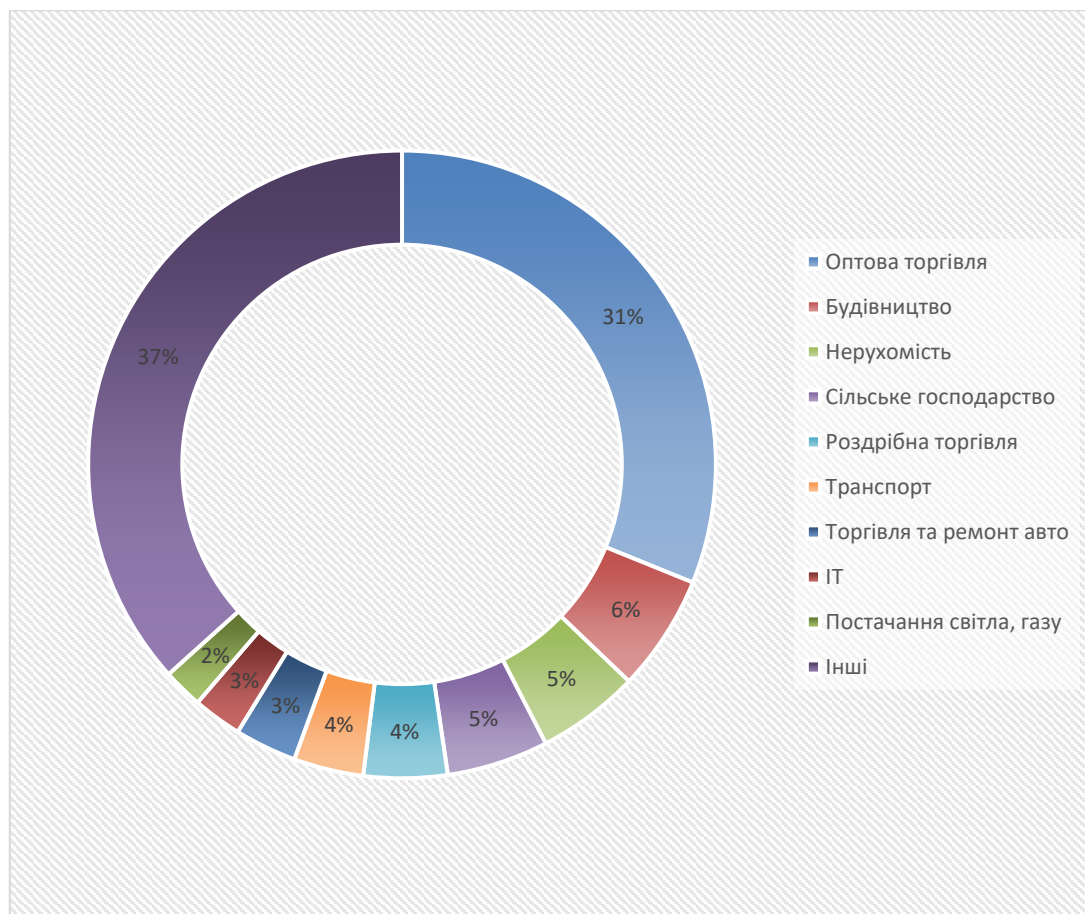

Рис.1. Розподіл релокантів за сферою діяльності у 2025р.

Це, насамперед, трансформація соціально-економічного профілю регіонів, зокрема просторової структури економіки, що простежуємо через формування нових напрямків спеціалізації регіонів або ж виробничих кластерів. Так Львівська область, яка стала одним із релокаційних хабів, прийнявши підприємства харчової, машинобудівної, поліграфічної, хімічної галузей тощо, стало західним полюсом економічного зростання. Релокація забезпечила зміну промислового профілю Львівщини. Тут добавились потужні сегменти важкого та спеціалізованого машинобудування, текстильної, харчової та хімічної промисловості. Регіон, згідно даних Міністерства економіки України прийняв кожне четверте офіційно релоковане підприємство[2]. Частина таких компаній повністю перереєстрували свої підприємства у регіонах-реципієнтах, чим посилили надходження місцеві бюджети.

Для Закарпатської області, що тривалий час асоціювалася із туристично-рекреаційним та аграрним напрямками господарювання, прийняття машинобудівних, текстильних та деревообробних підприємств із східних та північних регіонів, забезпечило формування нових кластерів в галузі деревообробки та легкої промисловості.

Масовий приплив фахівців ІТ-сфери, інженерів, та кваліфікованих фахівців до Закарпатської, Львівської, Івано-Франківської, Чернівецької областей, як приклад «м'якої релокації», призвів не лиш до кількісних змін

на регіональних ринках праці. Він зумовив формування нових цифрових хабів у периферійних областях. Що забезпечило значний фінансовий та суспільний ефект для регіонів. Такими прикладами є створення з нуля Закарпатського чи Івано-Франківського ІТ-кластерів, чи розширення із новими перспективами Львівського, як основного сервісного та технологічного центру [1].

Загадані вище чинники, разом із прикордонним розташуванням зумовило й переформатування вантажопотоків ближче до західного кордону. Будівництво «сухих портів» (мультимодальних терміналів) у Волинській, Закарпатській, Львівській та Чернівецькій областях, зумовило їх зростання як нових логістичних вузлів. Релокація прискорила розбудову транспортної (як залізничної так і автомобільної) інфраструктури поблизу кордонів з Польщею (в Мостиськах, Шегинях, Яворові), з Румунією й Молдовою (Порубне, Касноїськьк). Адже саме через їх території, із врахуванням міжнародного транспорт логістичного спрямування відбувається забезпечення діяльності релокованого та місцевого експортного бізнесу [3].

Як бачимо релокація підприємств у воєнних умовах спричинила надлам у класичній ієрархії центр-периферія. Ми фіксуємо потужні імпульси розвитку саме в периферійних регіонах, які окрім безпекових переваг мають ще й вагому перевагу транскордонного розташування. В той же час ми можемо спостерігати формування нових полюсів зростання, як на регіональному рівні (зростання значення Львівської області на загальнодержавному рівні), так на локальному (наприклад релокація «ПОЖмашини» у Стрийський район ланцюговою реакцією призводить соціально-економічного розвитку адміністративного району та його поселень).

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Львівського ІТ-Кластера. Режим доступу <https://itcluster.lviv.ua/> (дата звернення 16.04.2026).
2. Офіційний сайт ОПЕНДАДБОТ. Режим доступу <https://opendatabot.ua/analytics/business-relocation-2025-12> (дата звернення 15.04.2026).
3. Матеріали Центру транспортних стратегій Режим доступу <https://cfts.org.ua/> (дата звернення 16.04.2026).

ОСОБЛИВОСТІ РУСЛОВИХ ПРОЦЕСІВ ТА ГІДРОМЕРЕЖІ р. ДЕРЕЛУЙ

Дмитро МУНТЯН

студент,

кафедри географії України та регіоналістики

Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

muntian.dmytro@chnu.edu.ua

Людмила КОСТЕНЮК

кандидат географічних наук, доцент,

асистент кафедри географії України та регіоналістики

Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

l.kosteniyk@chnu.edu.ua

Після попередньої оцінки умов руслоформування у досліджуваному басейні, у травні 2025 року авторами здійснено експедиційний виїзд на р. Дерелуй та її притоку р. Коровія (Коровля) з метою візуального обстеження їх русел. Це дозволило доповнити попередній аналіз та провести додатково необхідні промірні роботи на досліджуваному об'єкті. Такий метод дає значно кращі результати, ніж картографічний, оскільки невеликі розміри ріки не дають достатньої точності для об'єктивної оцінки руслових процесів. Ключові точки обстежень, виконаних під час виїзду, наведено на рис. 1.

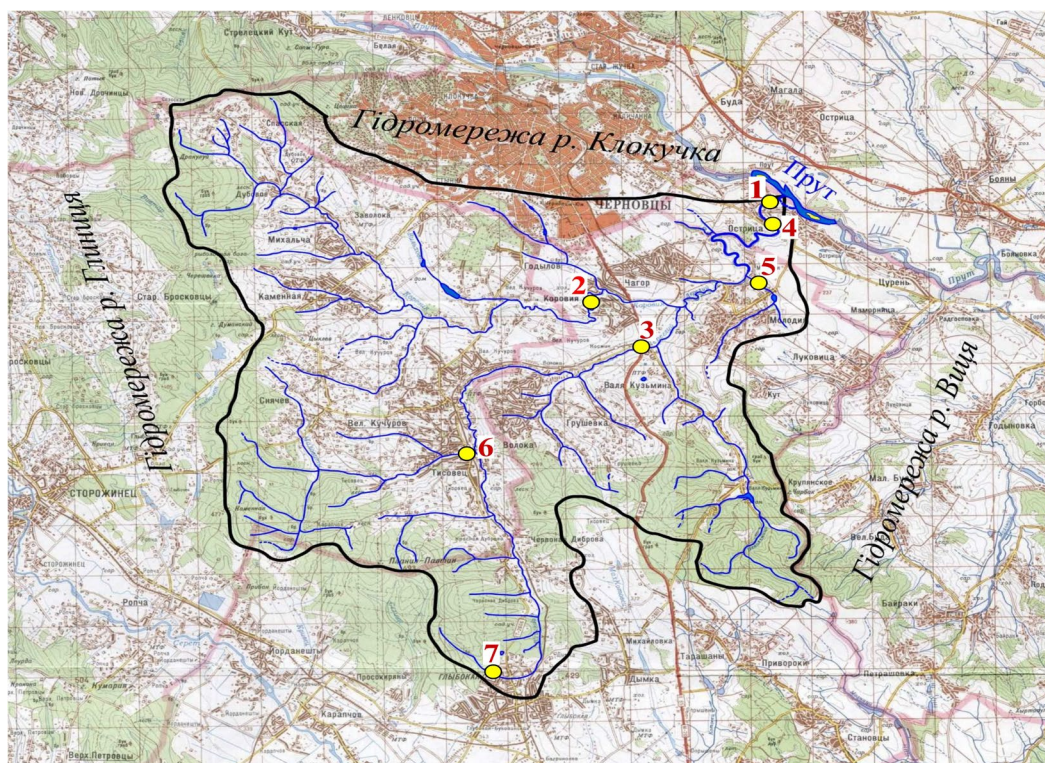

Рис 1. Ключові ділянки обстеження русла в басейні р. Дерелуй.

Складні геоморфологічні умови не завжди дають змогу легко підійти безпосередньо до русла малих річок, отож розташування точок є нерівномірним і залежав від місцевих особливостей. На кожній точці виконано обстеження та опис русла на короткій ділянці з фіксацією координат для можливості їх повторного зіставлення через певний проміжок часу.

Опис ключових ділянок передбачав:

1. оцінку морфометричних параметрів русла (ширина, максимальна глибина на ділянці), опис та висоту берегів, наявність заплави і терас, фіксацію їхніх висот відносно меженного русла, характер рослинності на берегах;
2. опис руслового ложа та наносів, оцінку мутності;
3. визначення характеру потоку та умов руслоформування (оцінка днища долини та його вплив на русло на цій ділянці);
4. фотографування русла на досліджуваній ділянці, попередню оцінку переважаючого типу руслових процесів;
5. оцінку антропогенного впливу на русло, створення штучних загат чи наявність берегоукріплень.

На п'яти точках виконано промірні роботи для побудови поперечних перерізів русла, що дало змогу об'єктивніше оцінити характер ложа русла, можливість розрахунку витрат води за різних рівнів та визначення направленості горизонтальних деформацій у майбутньому. Поперечні перерізи, побудовані на основі отриманих промірів, дають змогу визначити необхідні розрахункові характеристики, такі як витрати води при різних рівнях та усереднених швидкостях течії, а також можливість розрахунку стійкості русла на певних ділянках та оцінки вертикальних деформацій русла.

Поперечний переріз русла є важливим ілюстративним відображенням морфометричних параметрів русла та днища річкових долин, що відповідає зоні сучасного активного руслоформування. Найкращим періодом для проведення зйомки є межень, оскільки в період низьких рівнів води в руслі процес зйомки стає безпечнішим та детальнішим за рахунок оголення руслових відмілин. На представлених рисунках відображено поперечні перерізи днища долини і русла з відмітками рівнів води на момент зйомки, що дає змогу (за потреби) визначити витрати води при заданих рівнях води та середніх значеннях швидкості розрахунковим методом.

Отримані результати дають стартовий матеріал для подальшого більш глибокого вивчення особливостей руслових процесів на річках досліджуваного басейну, завдяки поперечним перерізам можна провести розрахунок руслоформуючих витрат води при заданих швидкостях та рівнях води а повторне нівелювання через певний період часу дасть змогу оцінити інтенсивність вертикальних та планових деформацій на обстежених ділянках. Також на основі отриманих результатів з'явилась можливість математичними (розрахунковими) методами визначати зони

затоплення під час проходження високих паводків навіть за відсутності регулярних спостережень на об'єкті досліджень та оцінити коефіцієнт стійкості річкового русла.

Дослідження малих річок Передкарпаття є надзвичайно важливою та актуальною проблемою сьогодення, особливо в умовах відсутності регулярних спостережень. Річка Дерелуй незважаючи на свої невеликі розміри є важливим водним об'єктом особливо в умовах децентралізації та переходу громад на самозабезпечення, в тому числі водними ресурсами. Нами визначено, що єдиною перешкодою окрім незначних витрат для господарського використання вод р. Дерелуй є її висока мутність, особливо під час водопілля та паводків. Така особливість спричинена геоморфологічними умовами в басейні та формуванням русла в межах потужних неогенових глин Передкарпаття. Враховуючи відсутність детальної інформації по гідрологічному режиму та характеру руслових процесів досліджуваного басейну, результати проведених авторами польових досліджень у травні 2025 року суттєво доповнюють матеріали з опису та характеристики малих приток р. Прут в межах Передкарпаття. Це дозволить на майбутнє, прослідкувати динаміку руслових переформувань в межах ключових ділянок закладених авторами під час експедиційного виїзду та спрогнозувати вертикальні та горизонтальні руслові деформації.

Список використаних джерел:

1. Вишневецький, В. І. (2000). Річки і водойми України. Стан і використання. Київ : Віпол. 376 с.
2. Гопченко, Є.Д. Швебс, Г.І. & Ігошин, М.І. (2003). Каталог річок і водойм України. Одеса : Астропринт. 392 с.
3. Гребінь, В. В. (2010). Сучасний водний режим річок України (ландшафтно-гідрологічний аналіз). Київ : Ніка-Центр. 316 с.
3. Кирилюк, О.В. (2012). Заплавно-руслові комплекси річкових басейнів Дерелую та Виженки у світлі антропогенізації. Науковий вісник Чернівецького університету: Географія, Вип.612-613: С. 64 – 68.
4. Костенюк, Л.В. (2021). Дослідження руслових процесів на річці Річці (басейн Чорного Черемошу). Проблеми геоморфології і палеогеографії Українських Карпат та прилеглих територій. Вип. 2 (13), С. 78–94.
5. Костенюк, Л.В. Заблотовська, Н.В. (2022). Особливості руслових процесів на гірських річках в межах Ворохто-Путильського низькогір'я (басейн Черемошу). Наукові записки Тернопільського педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія : Географія. Тернопіль : СМП «Тайп» №1 (випуск 52), С. 51-59.
6. Костенюк Л. В., Мунтян Д. І. (2022). Застосування програмного забезпечення ГІС для досліджень руслових процесів (на прикладі басейну р. Річка). Науковий вісник Чернівецького університету. Серія: Географія. Вип. 839. С. 91–99.

РОЗРОБКА ЕКСКУРСІЇ ПО МІСТУ ІРПІНЬ: ВИБІР ПРІОРИТЕТНИХ ЛОКАЦІЙ

Ганна НАДЄІНА

учениця ПЗЗСО II–III ст. «Архітектурно-інженерний колегіум А+»

м. Київ, Україна

Hannanadeina11@gmail.com

Вступ. Тематична пізнавальна прогулянка, в тому числі, як складова екскурсійного циклу складається з трьох послідовних етапів: *Підготовка (Визначення мети, знайомлення з маршрутом та доступною інформацією про нього). Власне прогулянка. Підбиття підсумків прогулянки* [1].

Метою прогулянки по Ірпеню, як активного відпочинку, є не лише фізіологічна користь, зважаючи на мальовничі краєвиди та цілюще повітря соснових гаїв, а й задоволення пізнавальних потреб, розширення кругозору, позитивний вплив на морально – психологічний стан, враховуючи багату довоєнну історію міста та його сучасну трагічно-героїчну історію. Ми спробуємо визначити ключові атракції міста Ірпінь, оскільки попри свою незначну площу, місто має чим здивувати.

Виклад основного матеріалу. Прогулянка Ірпенем і зараз не втрачає культурний та історичний аспект, як «Літературне місто». Згадки про Ірпінь як місце творчості (будинки творчості письменників), прогулянки стежками відомих митців. Архітектура: Поєднання історичної дачної забудови початку ХХ століття та сучасних житлових комплексів.

Безумовно прогулянка Ірпенем – це прогулянки парками, адже це місто часто називають «Парковою столицею». Місто відоме великою кількістю зелених зон (парки «Центральний», «Дубки», «Покровський», «Незнайка» тощо).

Безумовно важливим місцем для прогулянок є сучасна набережна, яка стала улюбленим місцем відпочинку. Вона і далі розбудовується і незабаром має бути відкриття аквапарку.

Вважаємо, що пріоритетним також наразі є маршрут прогулянки, який має військово-історичний аспект та презентує Ірпінь, як символ незламності, символ опору, як місто, що зупинило ворога на підступах до Києва навесні 2022 року.

Під час прогулянки ми можемо опосередковано стати свідками трагічних подій лютого-березня 2022 року, свідками жорстоких боїв і руйнувань, спричинених російськими військами. Військові злочини, вчинені окупантами, залишили на тілі Ірпеня численні шрами, які ще довго нагадуватимуть про біль і страждання людей. Ця прогулянка має на меті зберегти пам'ять про ці події, щоб нести далі в світ правду, яку не можна ігнорувати [2].

Серед локацій для відвідування варто відвідати житловий комплекс «Ірпінські Липки» у північно-східній частині Ірпеня між Гостомельським шосе, вулицями Северинівською, Багірова, 10-ю і 11-ю Лініями, який був сплюндрований росіянами у березні 2022 року. Житловий комплекс «Ірпінські Липки» і сусідні будинки зазнали значних пошкоджень внаслідок російських обстрілів під час боїв за Ірпінь. Знищений квартал став символом варварського руйнування росіянами мирного міста. Після визволення Ірпеня саме цей район із розбитими будинками найбільше відвідали офіційні делегації з різних країн світу.

Також варто відвідати Центральний будинок культури на вул. Соборна, 183. Центральний будинок культури, побудований у 1954 році, був знищений російською артилерією у березні 2022 року. До війни він був серцем культурного життя Ірпеня, де діяли численні творчі колективи. Незважаючи на руйнування, будівля стала символом незламності української культури.

Серед відомих локацій «Кладовище машин в Ірпені» – це стихійне звалище сотень знищених, спалених та розстріляних російськими окупантами автомобілів, розташоване поблизу вул. Університетської. Це місце стало символом трагедії березня 2022 року, куди евакуатори ввозили понівечені автівки цивільних, що намагалися виїхати з міста. Понівечені машини, які колись слугували для звичайного життя, тепер стали моторошним нагадуванням про жорстокі бої. Автівки, які використовували для евакуації, були розстріляні під час спроб мирних жителів покинути зону бойових дій. Це місце – символ болю та втрат міста-героя Ірпеня.

Також варта уваги локація, це Романівський міст. Романівський міст розташований на виїзді з Ірпеня. Він поєднує місто і трасу, що веде до Києва. Довжина мосту – близько 115 метрів, простягається над річкою Ірпінь. Зруйнований на початку війни, Романівський міст став «Дорогою життя» для багатьох мешканців Ірпеня. Під ним проходила єдина можливість для евакуації, часто під ворожим вогнем.

Кадри порятунку місцевих, які пішки по дошках переходили річку Ірпінь, облетіли весь світ. Вони рятувалися від обстрілів під залишками розбитого мосту, евакуювалися в оточенні бетонних брил і залізної арматури. Дорослі несли в руках дітей і переноски з домашніми улюбленцями. Для багатьох це був чи не єдиний шлях порятунку – «дорога життя».

Після звільнення Київщини на місці Романівського мосту зробили вузький насип, який тимчасово слугував переправою для машин через річку. До відкриття нового мосту у 2023 році саме цим насипом користувалися водії для того, щоб потрапити з Ірпеня в Київ і навпаки. Це розвантажило автомобільний рух. Але залишки попереднього Романівського мосту стали символом жахливих подій в Ірпені під час наступу на Київ. Це місце стало одним із найвідоміших символів цієї війни.

Висновки. Ірпінь це місто, яке може стати відкриттям для багатьох туристів. Ця місто, яке може навчити бачити, думати, відчувати й розуміти життя по новому, допомагати людям пізнавати світ і цінувати життя навколо.

Список використаних джерел:

1. Король О.Д. Організація екскурсійних послуг у туризмі : навч.-метод. посібник. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2016. – 144 с.
2. Irpin Travel. Туристичний путівник. В Ірпені обговорили створення туристичних маршрутів пам'яті. URL: <https://irpin.ua/news/v-irpeni-obhovoryly-stvorennia-turystychnykh-marshrutiv-pam-iati/>

«ЯКІСТЬ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ» В СУСПІЛЬНІЙ ГЕОГРАФІЇ

Марія НАДЄЇНА

учениця ПЗЗСО II–III ст. «Архітектурно-інженерний колегіум А+»

м. Київ, Україна

mariia.nadieina@gmail.com

Вступ. Якість життя населення є одним з ключових показників соціально-економічного розвитку суспільства, що відображає загальний рівень добробуту населення. Дана категорія включає широкий спектр факторів, таких як матеріальні умови, соціальна підтримка, екологічне середовище, доступність освіти та медичного обслуговування, а також індивідуальне сприйняття власного життя. Особливо актуальним дослідження якості життя для нашої країни, де просторові нерівності, економічні виклики, соціальні проблеми та особливо війна, можуть створювати суттєві розбіжності у рівні комфорту різних регіонів країни, областей, міст та навіть районів в них. Аналіз якості життя дає змогу не лише оцінити поточний стан суспільства, а й визначити напрями для підвищення рівня добробуту та сталого розвитку. У цьому контексті вивчення якості життя, є особливо важливим для розробки ефективної соціально-економічної політики і підтримки соціальної гармонії.

Виклад основного матеріалу. Якість життя – це багатовимірне поняття, яке відображає загальний рівень добробуту та комфорту життя населення, враховуючи як матеріальні, так і нематеріальні фактори. Воно включає економічні, соціальні, культурні та екологічні аспекти, що впливають на здоров'я, безпеку, освіту, доступ до соціальних послуг, а також психологічне задоволення від життя в своїй спільноті. Якість життя відіграє ключову роль у розумінні суспільного розвитку, визначенні ефективності соціально-економічної політики та розробці стратегій покращення життєвих умов [1].

У сучасних умовах особливо важливо аналізувати якість життя в містах, адже вони є центрами економічної активності, культурного різноманіття та соціальних зв'язків, але водночас характеризуються значними нерівностями між районами та верствами населення. Різниця у доступі до базових ресурсів, послуг і можливостей створює неоднорідність у рівні життя і формує «острівці» комфорту та проблемних територій. Через це якість життя слід розглядати не лише в загальному масштабі, а й з урахуванням просторової диференціації, що дозволяє цілеспрямовано впливати на підвищення добробуту у найбільш вразливих районах.

Термін «якість життя» носить міждисциплінарний характер і формується на стику таких наук, як соціологія, економіка, географія, медицина та екологія. Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ) визначає якість життя як індивідуальне сприйняття людиною свого стану в житті в контексті культурних особливостей та системи цінностей. Такий підхід підкреслює суб'єктивну складову, яка не завжди співпадає з чисто об'єктивними показниками. Водночас, соціально-економічна географія акцентує увагу на просторовому аспекті, розглядаючи якість життя як сукупність умов проживання, сформованих у конкретному місці і часі.

Оцінка якості життя здійснюється через два взаємопов'язані підходи – об'єктивний та суб'єктивний. Об'єктивні показники охоплюють демографічні дані, рівень доходів, зайнятість, умови житла, доступність соціальних і медичних послуг, екологічний стан, якість інфраструктури. Вони дозволяють порівнювати різні території за конкретними числовими характеристиками. Суб'єктивний підхід базується на опитуваннях населення, що фіксують ступінь задоволення життям, враження про безпеку, соціальну підтримку, психологічний комфорт. Інтеграція цих методів дає змогу отримати повнішу й точнішу картину якості життя, виявити реальні потреби та очікування людей [2].

Важливо зазначити, що якість життя – це не тільки економічна стабільність і матеріальний рівень. В сучасній гуманітарній парадигмі все більше уваги приділяється екологічним факторам, таким як чистота повітря, наявність зелених зон, якість водопостачання, а також соціальній згуртованості і культурним можливостям. Відсутність екологічних проблем і соціального напруження суттєво підвищує загальне почуття благополуччя та задоволення життям.

Якість життя є динамічним показником, що змінюється під впливом внутрішніх та зовнішніх факторів. До внутрішніх належать рівень розвитку економіки, соціальної інфраструктури, ефективність управління, культурний розвиток, соціальна політика. Зовнішніми факторами можуть бути глобальні економічні кризи, політична нестабільність, природні катастрофи або пандемії. Тому постійний моніторинг і аналіз показників якості життя є необхідними для вчасного реагування на зміни та адаптації політичних рішень [3].

Говорячи про міський контекст, особливу увагу слід приділяти просторовій диференціації якості життя. У великих містах нерівний рівень життя між центральними і периферійними районами часто призводить до виникнення соціальної напруги, депресивних зон, проблем із зайнятістю і доступом до базових послуг. Дослідження та рейтинги, які оцінюють якість життя на рівні районів, дають змогу виділити проблемні зони, сформулювати ефективні програми розвитку та підвищення добробуту.

Висновки. Таким чином, якість життя – це складний, багатогранний та інтегративний показник, який вимагає комплексного підходу для адекватної оцінки та поліпшення. Вона є не лише індикатором громадського добробуту, а й важливим інструментом соціально-економічного планування, що сприяє розвитку сталих, комфортних і безпечних міських середовищ.

Список використаних джерел:

1. Гукалова І.В. Якість життя населення України: суспільно-географічна концептуалізація [монографія]. – К.: ДП «Друкарня МВС України», 2009. – 347 с.
2. Покляцький С.А. Умови життя населення великих міст України: суспільно-географічне дослідження [монографія] / відп. ред. І.В.Гукалової. К.: Наукова думка, 2016. – 185 с.
3. Штокало Я. Інтегральна оцінка рівня життя населення регіону (на прикладі Тернопільської області) / Ярослав Штокало // Історія української географії / Укр. географічне т-во, Терноп. нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. – Тернопіль, 2009. – Вип. 20. – С. 85-89.

НЕЙРОМЕРЕЖА ТЕЖ ВМІЄ ПЛАВАТИ: ШІ В ГІДРОЛОГІЇ

Василь ЮЩЕНКО¹, Микола ПАСІЧНИК²

¹аспірант, ²кандидат географічних наук, доцент

кафедра географії України та регіоналістики, ЧНУ ім. Юрія Федьковича

yushchenko.vasyl@chnu.edu.ua, m.pasichnyk@chnu.edu.ua

Гідрологічні дослідження традиційно спираються на тривалі ряди спостережень, отриманих із мережі стаціонарних постів, а також на фізично обґрунтовані моделі стоку. Водночас зростання частоти екстремальних гідрологічних явищ, фрагментарність мереж моніторингу та поява нових джерел даних дистанційного зондування Землі (ДЗЗ) актуалізують пошук методів, здатних ефективно опрацьовувати великі обсяги різномірної інформації. У цьому контексті методи штучного інтелекту (ШІ) та машинного навчання (МН) розглядаються як інструменти, що доповнюють класичні підходи й розширюють можливості гідрологічного аналізу та прогнозування.

Гідрологічні дані: збір, валідація, використання.

Якість роботи будь-якої моделі ШІ безпосередньо залежить від якості вхідних даних. У сучасних гідрологічних дослідженнях типовими джерелами є: наземні спостереження (рівні, витрати, температура води,

мутність); метеорологічні реаналізи (ERA5, ERA5-Land) з просторовою роздільністю до 9 км; супутникові продукти (GPM IMERG для опадів, MODIS для сніжного покриву, Sentinel-1/2 для водних об'єктів і вологості ґрунту); цифрові моделі рельєфу (SRTM, Copernicus DEM); глобальні набори характеристик водозборів (CAMELS, HydroATLAS). Валідація даних охоплює виявлення пропусків і викидів, перевірку однорідності рядів, крос-валідацію наземних і супутникових вимірів. Саме на цьому етапі закладається репрезентативність майбутньої моделі.

Що III отримує на вхід: технічні аспекти.

Залежно від задачі вхідні параметри суттєво відрізняються. Для задач прогнозу стоку типово використовують часові ряди опадів, температури, евапотранспірації, попередні значення витрат, а також статичні атрибути водозбору (площа, ухил, лісистість, тип ґрунтів, частка водонепроникних поверхонь). Дані зазвичай нормалізуються (Z-score або min-max), пропуски заповнюються методами лінійної інтерполяції або МН-імпутації. Для часових моделей формуються послідовності фіксованої довжини (lookback window, наприклад 365 діб). Архітектурно найпоширенішими є LSTM та GRU мережі для одновимірних часових рядів, Transformer-моделі для довгих залежностей, згорткові мережі (CNN, U-Net) для просторових задач за супутниковими знімками, а також ансамблі градієнтного бустингу (XGBoost, LightGBM) для табличних даних. Окремий клас становлять гібридні фізично-інформовані моделі (PINN, hybrid hydrology), що поєднують концептуальні рівняння балансу з нейронними мережами.

Варіанти прикладного використання.

Серед основних напрямів застосування III в гідрології варто виокремити: короткостроковий прогноз витрат і рівнів води (часовий горизонт від годин до кількох діб); прогнозування паводків і моделювання зон затоплення з використанням ансамблів моделей; реконструкцію пропущених або історичних рядів спостережень; зменшення масштабу грубих метеорологічних реаналізів до водозбірного масштабу; класифікацію водних об'єктів і змін берегової лінії за супутниковими знімками; оцінку якості води та виявлення аномалій у режимі реального часу; моделювання впливу змін клімату та землекористування на гідрологічний режим. У кожному з цих напрямів моделі III демонструють конкурентоспроможні, а в окремих випадках і кращі результати порівняно з класичними концептуальними моделями стоку, особливо за умов обмеженості даних.

Інтеграція з сучасними ГІС-продуктами.

Практична цінність моделей III суттєво зростає за умови їх інтеграції в географічні інформаційні системи. У середовищі QGIS застосовуються плагіни на базі Python (scikit-learn, TensorFlow, PyTorch), що дозволяють виконувати класифікацію растрів, інтерполяцію та прогнозні розрахунки безпосередньо у проєкті. ArcGIS Pro містить вбудований набір інструментів

GeoAI та підтримує запуск моделей формату .dlpk. Для хмарних обчислень над великими наборами супутникових даних використовується Google Earth Engine у поєднанні з TensorFlow. Результати моделювання можуть публікуватися як веб-сервіси (OGC API, ArcGIS Online, GeoServer) та інтегруватися у системи підтримки прийняття рішень для водогосподарських організацій і служб цивільного захисту. Таким чином, ГІС виконує роль не лише засобу візуалізації, а й повноцінного середовища для всього циклу: від підготовки даних до доставки прогнозу кінцевому користувачу.

Перспективи розвитку.

Подальший розвиток напряду бачиться у кількох площинах. По-перше, це широке впровадження foundation-моделей для геопросторових даних (наприклад, IBM-NASA Prithvi, Clay), що підтримують можливість додаткового навчання під конкретні гідрологічні задачі з мінімальною кількістю розмічених прикладів. По-друге, перспективним є посилення інтерпретованості моделей (XAI-методи: SHAP, LIME, attention maps), що є критично важливим для прийняття управлінських рішень. По-третє, актуальним є створення національних відкритих гідрологічних бенчмарків за зразком CAMELS для українських водозборів, що дасть змогу об'єктивно порівнювати моделі. Зрештою, окремим викликом залишається оперативне впровадження таких систем у практику басейнових управлінь водних ресурсів.

Висновки.

Методи штучного інтелекту не замінюють класичну гідрологію, а формують додатковий шар інструментарію, особливо ефективний у задачах із великими обсягами різномірних даних і складними нелінійними залежностями. Інтеграція ШІ-моделей у ГІС-середовище створює замкнений технологічний цикл – від збору й валідації даних до публікації оперативного прогнозу. Ключовими передумовами успішного впровадження таких рішень в Україні є розвиток мереж моніторингу, відкриті стандартизовані набори даних та підготовка фахівців на стику гідрології, географії та наук про дані.

Список використаних джерел:

1. Kratzert F. et al. Towards learning universal, regional, and local hydrological behaviors via machine learning applied to large-sample datasets. *Hydrology and Earth System Sciences*. 2019. Vol. 23. P. 5089–5110.
2. Shen C. A transdisciplinary review of deep learning research and its relevance for water resources scientists. *Water Resources Research*. 2018. Vol. 54, No. 11. P. 8558–8593.
3. Nearing G. S. et al. Global prediction of extreme floods in ungauged watersheds. *Nature*. 2024. Vol. 627. P. 559–563.
4. Sit M. et al. A comprehensive review of deep learning applications in hydrology and water resources. *Water Science and Technology*. 2020. Vol. 82, No. 12. P. 2635–2670.
5. Gorelick N. et al. Google Earth Engine: Planetary-scale geospatial analysis for everyone. *Remote Sensing of Environment*. 2017. Vol. 202. P. 18–27.

ДЕТЕРМІНАНТИ ПОВЕДІНКИ СПОЖИВАЧІВ У ПРОСТОРІ ВЕЛИКИХ ТОРГОВЕЛЬНО-РОЗВАЖАЛЬНИХ ЦЕНТРІВ (НА ПРИКЛАДІ OCEAN PLAZA)

Ксенія ПОДТЬОП

учениця ПЗЗСО II–III ст. «Архітектурно-інженерний колегіум А+»

м. Київ, Україна

kseniia.podtep@gmail.com

Вступ. Актуальність дослідження торговельно-розважальних центрів в умовах сучасних викликів в Україні зумовлена необхідністю глибокого переосмислення їхньої ролі як багатофункціональних вузлів міської інфраструктури, що в умовах воєнного стану трансформувалися з суто комерційних об'єктів у критично важливі осередки соціальної життєстійкості та безпеки.

Виклад матеріалу. Дослідженням функціонування ТРЦ та їх впливу на трансформації публічних просторів у містах в Україні займаються соціологи, психологи та економісти. Суспільно-географічні дослідження даної проблематики розпочалися з 2010 року і проводяться на кафедрі економічної і соціальної географії Київського національного університету імені Тараса Шевченка та кафедрі соціально-економічної географії та регіоназнавства Харківського національного університету імені В.М. Каразіна [1].

З економічної точки зору ТРЦ є потужними каталізаторами розвитку міської інфраструктури. Вони залучають інвестиції, стимулюють розвиток малого та середнього бізнесу, створюють нові робочі місця та сприяють зростанню вартості прилеглих територій. Ефективне функціонування ТРЦ значною мірою залежить від їх інтеграції з транспортною мережею, що забезпечує доступність і визначає рівень відвідуваності [2].

У ході нашого анкетного опитування було опитано 50 осіб, серед яких 33 жінки та 17 чоловіків, що свідчить про переважання жіночої аудиторії серед відвідувачів. Найбільшу частку респондентів становлять особи віком 18–44 років (32 особи), що дозволяє зробити висновок про домінування молоді та людей середнього віку серед основних користувачів ТРЦ. Молодша вікова група (0–17 років) представлена 11 особами, тоді як респонденти старшого віку (45 років і більше) становлять незначну частину вибірки. Це свідчить про зниження активності відвідування ТРЦ із віком.

Аналіз соціального статусу показав, що більшість респондентів є економічно активним населенням: наймані працівники (17 осіб), підприємці (14 осіб), а також учні та студенти (12 осіб). Це підтверджує, що ТРЦ орієнтовані переважно на працюючу частину населення та молодь. Рівень доходу опитаних здебільшого знаходиться в межах середнього та вище середнього: найбільшу групу становлять особи з доходом 25000–50000 грн (14 осіб), а також значна

частка має дохід 50000–100000 грн (10 осіб). Отже, ТРЦ відвідують переважно платоспроможні споживачі.

Аналізуючи статистичні данні, де представлені характеристики молів, можна зазначити, що малі за площею ТРЦ знаходяться або в центрі міста, де, як відомо, найдорожча ціна на нерухомість або ті моли, які не мають у якірних орендаторах супермаркету чи гіпермаркету. Найчастіше великі ТРЦ включають в себе 3 та більше супермаркети продовольчих та непродовольчих товарів, найширшу номенклатуру товарів, послуг та великий розважальний сектор [3].

Дослідження територіальної доступності показало, що більшість респондентів проживає на відстані до 30 хвилин від ТРЦ, що забезпечує його зручність та регулярність відвідування. Водночас частота відвідування свідчить про помірну активність: більшість опитаних відвідує ТРЦ один раз на місяць (29 осіб), що вказує на періодичний характер споживчої поведінки.

Аналіз витрат показав, що найпоширенішим є рівень витрат від 1000 до 5000 грн за одне відвідування, що відповідає середньому рівню доходів респондентів. Основними цілями відвідування є шопінг та розваги (по 33 особи), що підтверджує багатофункціональність ТРЦ як простору для покупок і дозвілля. Найбільш популярними є магазини одягу (37 осіб), що свідчить про провідну роль fashion-сегменту у формуванні потоку відвідувачів. Використання фуд-корту має періодичний характер, що вказує на його допоміжну функцію.

Оцінка інфраструктурних характеристик показала, що більшість показників знаходяться на середньому або достатньому рівні. Зручність доїзду оцінюється позитивно, тоді як паркування, навігація, чистота, зони відпочинку та різноманітність магазинів і закладів харчування отримали переважно середні оцінки. Це свідчить про необхідність подальшого вдосконалення внутрішнього середовища ТРЦ. Водночас рівень загального комфорту та безпеки оцінюється респондентами як високий, що є важливим фактором привабливості.

Окремий аналіз показав, що серед торгово-розважальних центрів міста Києва найбільш популярним є Respublika (17 осіб), що можна пояснити сучасною інфраструктурою, масштабом та широким вибором послуг.

Гендерний аналіз виявив певні відмінності у споживчій поведінці. Жінки частіше відвідують ТРЦ, більше часу проводять у них, орієнтуються на шопінг одягу та косметики, а також поєднують покупки з відпочинком. Чоловіки, у свою чергу, частіше здійснюють цільові покупки (зокрема техніки) та рідше відвідують ТРЦ. Це пояснює вищий рівень витрат серед жінок, що зумовлено ширшим спектром інтересів, більшою тривалістю перебування та схильністю до імпульсивних покупок.

Віковий аналіз показав, що найактивнішими відвідувачами є особи віком 18–44 років, які характеризуються найбільшою частотою відвідування та рівнем витрат. Молодь частіше орієнтується на розваги, тоді як старші вікові групи відвідують ТРЦ рідше та мають більш раціональний характер споживання.

Висновок. Таким чином, результати дослідження свідчать про те, що основною аудиторією торгово-розважальних центрів є жінки та особи молодого і середнього віку із середнім рівнем доходу. ТРЦ виконують функцію комплексного простору для покупок і відпочинку, однак потребують вдосконалення інфраструктурних складових. Отримані результати можуть бути використані для оптимізації роботи ТРЦ та підвищення якості обслуговування відвідувачів.

Список використаних джерел:

1. Мезенцева Н., Бура Т. (2014). Торгівельно-розважальні центри України: суспільно-географічні аспекти дослідження. Вісник Київського Національного Університету імені Тараса Шевченка. Отримано з <https://visnyk-geo.knu.ua/wp-content/uploads/2016/04/12-62.pdf>
2. Пілігрим І., Ковальська О., Єжова О. (2025). Торгівельно-розважальні комплекси як інструмент трансформації міського середовища у поствоєнний період. ВМС-2025 – International Scientific and Practical Conference «Build Master Class 2025». Отримано з <https://repository.knuba.edu.ua/server/api/core/bitstreams/21b04d80-ee4f-4c54-859c-02ebbe8e2692/content>
3. Ключко Л.В., Ісмаїлова А.Г. (2014). Суспільно-географічні особливості торгово-розважальних центрів як публічних просторів м. Харкова. Економічна та соціальна географія. Отримано з <https://www.bulletin-esgeograph.org.ua/esg/article/view/69-kliuchko-et-al-186-193/273>

ІНСТАГРАМІЗАЦІЯ ТУРИЗМУ: ЯК СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ФОРМУЮТЬ ТУРИСТИЧНІ ТРЕНДИ

Ірина ПОПОВА

*здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня спеціальності 242
«Туризм і рекреація»
popova.iryana@chnu.edu.ua*

Галина КРУЛЬ

*кандидат географічних наук, доцент,
доцент кафедри географії та менеджменту туризму
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
g.krul@chnu.edu.ua*

Туризм в реаліях сьогодення дедалі сильніше залежить від цифрового середовища, де дестинації конкурують між собою не лише інфраструктурою чи ціною, а й здатністю створити переконливий візуальний образ. Роль Instagram у цій системі є провідною, оскільки тут поєднуються фото, коротке відео, геотеги, коментарі й рекомендації користувачів, тобто формується не тільки інформаційний потік, а й емоційне уявлення про подорож. Дослідження показують, що саме контент в Instagram впливає на сприйняття дестинації та намір її відвідати, а фотографії з акцентом на

туристичні об'єкти й людську присутність отримують вищий рівень залучення. Окремо підтверджено, що користувачі частіше орієнтуються на соціальні мережі під час вибору напрямку подорожі, а молодші туристичні групи частіше надають перевагу Instagram як джерелу інформації.

Поняття «інстаграмізація туризму» доцільно розглядати як процес, у межах якого Instagram впливає на спосіб подання, сприйняття і вибору туристичних DESTИНАЦІЙ. Йдеться про зміщення акценту з традиційної рекламної моделі на візуально насичену цифрову комунікацію, де важливими стають фотографія, коротке відео, підпис, геолокація, реакції аудиторії та рекомендації інших користувачів. У наукових працях Instagram описують як платформу, що істотно впливає на вибір DESTИНАЦІЙ, а також як середовище, у якому формується бажання подорожувати через образ, емоцію і довіру до джерела інформації [1, 2]. Саме тому інстаграмізація туризму є не допоміжною характеристикою маркетингу, а окремим механізмом трансформації туристичної сфери.

У літературі простежують дві лінії тлумачення цього явища: перша з них фокусується на маркетинговій функції Instagram як каналу просування туристичного продукту, друга – пов'язана із формуванням образу DESTИНАЦІЙ. Тут увага акцентується на тому, що контент, створений користувачами, а також публікації блогерів і впливових авторів здатні змінювати уявлення про місце ще до реальної подорожі [2, 5]. Такий підхід краще пояснює, чому Instagram впливає не лише на видимість напрямку, а й на саму логіку туристичного вибору.

Державне агентство розвитку туризму України пов'язує розвиток галузі з цифровізацією, а результати його дослідження підтверджують, що соцмережі посідають друге місце серед джерел туристичного натхнення для українців після порад друзів і родичів [4]. Це означає, що відвідувач дедалі частіше орієнтується не лише на офіційну інформацію, а й на цифровий досвід інших людей. Для туристичної індустрії це означає потребу працювати одночасно з візуальним образом, репутацією, швидкістю реакції та якістю взаємодії з аудиторією.

Туристичні тренди у соціальних мережах формуються тоді, коли певна DESTИНАЦІЯ, маршрут або тип відпочинку регулярно відтворюються в цифровому просторі й отримують помітний рівень уваги. Дослідження Instagram-контенту туристичних DESTИНАЦІЙ показало, що рівень залучення залежить як від автора, так і від змісту повідомлення. Публікації з кадрами цікавих місць, фотографії з людьми і без, а також окремі візуальні стимули по-різному впливають на реакцію аудиторії [3]. Отже, тренд у соціальних мережах формується не випадково, а через повторювану взаємодію образу, сюжету і способу подачі.

Окремого значення набувають хештеги, геолокації та логіка поширення контенту. Вони полегшують пошук інформації про напрямки і прив'язують публікації до певної теми або місця. Саме така техніка

допомагає локальній чи національній дестинації з'явитися в потоках рекомендацій, які споживач сприймає як природне продовження власного інформаційного пошуку [5].

Поширення туристичних трендів у соцмережах має ще одну важливу ознаку, а саме швидку змінність. Популярність туристичних напрямків у мережі не є сталою величиною, оскільки тенденції швидко змінюються під впливом нових блогів, форматів і груп аудиторії. Звідси випливає, що тренд у туризмі живе доти, доки його підтримують активність авторів, повторюваність візуальних образів і постійний інтерес користувачів. На цьому ґрунті розвивається інфлюенсерська комунікація, у якій travel-блогери виступають не тільки розповсюджувачами інформації, а й носіями зразка поведінки, на який орієнтується аудиторія. Саме тому тренд у Instagram часто починається як локальний інформаційний спалах, а згодом перетворюється на стійкий напрямок туристичного попиту.

На поширення трендів впливають і демографічні характеристики аудиторії. Молодші користувачі найчастіше надають перевагу Instagram і TikTok, тоді як старші звертаються до Facebook, а рівень освіти пов'язаний із вибором джерел інформації та готовністю до самостійного пошуку. Для теорії інстаграмізації це важливо, оскільки свідчить про сегментацію туристичної аудиторії не лише за доходом чи віком, а й за цифровими звичками. Отже, соцмережі відносяться до джерел, через які люди отримують натхнення на подорож.

Вплив соціальних мереж на поведінку споживача не зводиться до інформування. Він охоплює і формування образу дестинації, і зміну рівня довіри до неї. У наукових роботах доведено, що контент, створений користувачами, позитивно впливає на образ місця та на намір його відвідати. Це означає, що туристичний вибір залежить від того, наскільки переконливо уявлення про дестинацію закріплюється в свідомості потенційного туриста. Коли людина бачить серію позитивних публікацій, фотографій і коротких відео, вона сприймає дестинацію як перевірену іншими, а отже менш ризиковану для власного вибору. У межах цього процесу формуються очікування, які часто виникають ще до реального контакту з місцем подорожі. Для туризму така логіка особливо важлива, бо споживач купує не лише послугу, а й уявлення про досвід, комфорт і бажаний емоційний результат.

Дослідження ДАРТ свідчить, що соцмережі вже стали одним із найбільш дієвих джерел натхнення для подорожей серед українців [4]. Водночас матеріали про просування туристичного продукту в Україні наголошують, що сторінка в Instagram має бути не просто присутньою, а змістовно наповненою, оскільки саме якість фото, продуманість публікацій і системна робота з аудиторією визначають ефективність цього впливу.

Для туристичних підприємств це означає необхідність працювати з різними сегментами аудиторії по-різному. Молодша група чутливіша до

Instagram-формату, який базується на швидкому візуальному сприйнятті, активних реакціях і динамічних коротких повідомленнях. Старші користувачі можуть орієнтуватися на інші платформи або на змішане джерело інформації, де соцмережі поєднуються з порадами знайомих і власним пошуком. Тому маркетинг у туризмі повинен спиратися не на універсальну схему, а на точне розуміння того, як саме різні групи споживачів читають цифровий контент, кому вони довіряють і на які аргументи реагують швидше. Саме тут інстаграмізація туризму проявляється як практичний механізм впливу на поведінку, а не як абстрактна тенденція.

Список використаних джерел:

1. Sofia Blanco-Moreno, Ana M. Gonzalez-Fern, Pablo Antonio Munoz-Gallego, Luis V. Casalo' (2024). Understanding engagement with Instagram posts about tourism destinations. *Journal of Destination Marketing & Management*, 34. URL: <https://pdf.sciencedirectassets.com/282132/1-s2.0-S2212571X24X00049/1-s2.0-S2212571X24000969/main.pdf>
2. Kilipiri E., Papaioannou E., Kotzaivazoglou I. (2023). Social Media and Influencer Marketing for Promoting Sustainable Tourism Destinations: The Instagram Case. *Sustainability*. 15(8). URL: <https://ideas.repec.org/a/gam/jsusta/v15y2023i8p6374-d1118416.html>
3. Wei Y., Liu H., Zhuo W., Park K.-S. The Influence of Social Media Attributes on Impulsive Travel Intentions: Integrating the Stimulus–Organism–Response Theory and Information Adoption Model // *Sustainability*. 2025. Vol. 17, № 10. URL: <https://www.mdpi.com/2071-1050/17/10/4404>
4. Державне агентство розвитку туризму України. Дослідження ДАРТ: звідки українці беруть натхнення на подорожі. URL: <https://www.tourism.gov.ua/blog/doslidzhennya-dart-zvidki-ukrayinci-berut-nathnennya-na-podorozhi>
5. Польова Л., Гуменюк Г., Ткачівська І., Гуменюк А. Соціальні мережі як засіб просування туристичного продукту в Україні. *Соціально-економічні проблеми і держава*, 2022, Вип. 2, С. 15-24. URL: https://www.researchgate.net/publication/367226152_Social_networks_as_a_mean_for_promoting_the_tourist_product_in_Ukraine

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ БЮДЖЕТНОГО ТУРИЗМУ В ОСТРІВНИХ КРАЇНАХ (НА ПРИКЛАДІ МАЛЬДІВСЬКИХ ОСТРОВІВ)

Каріна ПШЕНИЧКО¹, Оксана СМІК²

¹здобувачка ОП "Міжнародний туризм",

²к.геогр.н., ас. кафедри географії та менеджменту туризму

Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

pshenychko.karina@chnu.edu.ua, o.smuk@chnu.edu.ua

У сучасних умовах глобалізації, інтенсивного розвитку інформаційних технологій та зростання мобільності населення туристична галузь зазнає глибоких трансформацій, що проявляються у зміні структури попиту, появі нових форматів туристичних послуг та переосмисленні традиційних моделей організації туризму. Однією з найбільш виразних тенденцій є розвиток бюджетного туризму, який орієнтований на забезпечення доступності подорожей для широких верств населення шляхом оптимізації

витрат, використання цифрових інструментів і розширення спектра туристичних пропозицій [1]. У цьому контексті бюджетний туризм виступає важливим чинником демократизації туристичного ринку та розширення географії туристичних потоків.

Особливого значення дослідження бюджетного туризму набуває для острівних країн, де туристична діяльність відіграє ключову роль у формуванні економіки. Для багатьох малих острівних держав туризм є основним джерелом валютних надходжень, зайнятості та розвитку інфраструктури [2]. Водночас такі країни характеризуються обмеженістю природних ресурсів, високою залежністю від імпорту та значною вразливістю до зовнішніх економічних і екологічних факторів, що зумовлює необхідність пошуку нових моделей розвитку туристичної діяльності.

Мальдівські острови є одним із найбільш показових прикладів трансформації туристичної моделі. Традиційно туристичний сектор країни був орієнтований на елітний відпочинок і функціонував за концепцією “one island - one resort”, яка передбачала розміщення туристів на ізольованих курортних островах із високим рівнем сервісу [5]. Така модель дозволяла забезпечити значні доходи, проте обмежувала доступність туристичного продукту та стримувала розширення ринку.

Починаючи з 2010-х рр. під впливом глобальних тенденцій та внутрішніх соціально-економічних потреб, на Мальдівських островах розпочалася поступова трансформація туристичної політики. Важливим кроком стало впровадження законодавчих змін, які дозволили відкриття гостьових будинків на населених островах [3]. Це створило передумови для формування бюджетного сегмента туризму та залучення нових категорій туристів, зокрема молоді та мандрівників із середнім рівнем доходу.

Сучасний розвиток бюджетного туризму на Мальдівських островах характеризується комплексом взаємопов'язаних тенденцій. Передусім спостерігається активне зростання кількості малих засобів розміщення, які пропонують більш доступні умови проживання та формують альтернативу традиційним курортам. Такі об'єкти часто функціонують у форматі сімейного бізнесу, що сприяє економічній активізації місцевих громад та розвитку підприємництва.

Важливою складовою розвитку бюджетного туризму є вдосконалення транспортної доступності. Розвиток системи внутрішніх перевезень, зокрема регулярного поромного сполучення та швидкісних катерів, дозволяє туристам самостійно планувати маршрути та відвідувати різні острови, що значно розширює можливості бюджетних подорожей. Це сприяє формуванню нових туристичних маршрутів і підвищенню територіальної мобільності.

Значний вплив на розвиток бюджетного туризму має цифровізація туристичної діяльності. Використання онлайн-платформ, таких як

Booking.com та Airbnb, забезпечує доступ до широкого спектра пропозицій, дозволяє порівнювати ціни та планувати подорожі без посередників [7; 8]. Соціальні мережі також відіграють важливу роль у формуванні туристичного попиту, створюючи новий імідж Мальдів як доступної туристичної дестинації, що істотно змінює традиційне уявлення про країну як виключно елітний курорт.

Окрему увагу слід приділити економічним наслідкам розвитку бюджетного туризму. З одного боку, він сприяє диверсифікації туристичного продукту, збільшенню туристичних потоків і зростанню доходів. Залучення місцевого населення до туристичної діяльності стимулює розвиток малого та середнього бізнесу, створює нові робочі місця та забезпечує більш рівномірний розподіл доходів [6]. З іншого боку, надмірна концентрація туристів у певних локаціях може призводити до перевантаження інфраструктури та зниження якості туристичних послуг.

Не менш важливим є екологічний аспект. Острівні країни, зокрема Мальдівські острови, характеризуються високою вразливістю до змін клімату, підвищення рівня моря та деградації природних ресурсів, зокрема коралових рифів [4]. Розвиток бюджетного туризму, який супроводжується збільшенням кількості туристів, може посилювати антропогенне навантаження на екосистеми, що потребує впровадження ефективних механізмів екологічного регулювання.

У цьому контексті важливим є впровадження концепції сталого туризму, яка передбачає збалансоване поєднання економічних, соціальних та екологічних аспектів розвитку. Для Мальдівських островів це означає необхідність контролю туристичних потоків, впровадження екологічно безпечних технологій, а також підвищення екологічної свідомості як туристів, так і місцевого населення.

Додатково варто зазначити, що розвиток бюджетного туризму сприяє зміні структури туристичного попиту. Сучасні туристи дедалі частіше надають перевагу індивідуальним подорожам, автентичному досвіду та безпосередньому контакту з місцевою культурою. Це стимулює розвиток нових форм туризму, зокрема екологічного, культурного та активного, що доповнюють традиційний пляжний відпочинок і підвищують конкурентоспроможність дестинації.

Таким чином, сучасні тенденції розвитку бюджетного туризму в острівних країнах, на прикладі Мальдівських островів, свідчать про глибоку трансформацію туристичного ринку. Перехід від елітарної до більш доступної моделі туризму супроводжується розширенням туристичної бази, активним використанням цифрових технологій, залученням місцевого населення та формуванням нових туристичних практик. Водночас ефективний розвиток цього сегмента можливий лише за умови забезпечення балансу між економічною вигодою та збереженням

природного середовища, що визначає стратегічні перспективи розвитку туризму в острівних державах.

Список використаних джерел:

1. World Tourism Organization. Tourism Highlights 2023 Edition. - Madrid: UNWTO, 2023. URL: <https://www.unwto.org>
2. World Bank. The World Bank in Maldives: Overview. URL: <https://www.worldbank.org/en/country/maldives>
3. Ministry of Tourism Maldives. Maldives Tourism Yearbook 2023. - Malé, 2024. URL: <https://www.tourism.gov.mv>
4. UNESCO. Sustainable Tourism in Small Island Developing States. - Paris, 2022. URL: <https://www.unesco.org>
5. Cooper C.. Tourism: Principles and Practice. - Pearson, 2019.
6. UNWTO. Tourism for Development in Small Island Developing States. - 2021.
7. Booking.com. Sustainable Travel Report 2023. URL: <https://www.booking.com>
8. Airbnb. Travel Trends Report 2023. URL: <https://www.airbnb.com>

ЕКОНОМІКО-ГЕОГРАФІЧНА ДІАГНОСТИКА ФУНКЦІОНАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ

Юлія СЕНДЗИК, Сергій БІЛОКРИНИЦЬКИЙ

асистент кафедри геодезії, картографії та управління територіями;

та кандидат географічних наук, доцент кафедри геодезії,

картографії та управління територіями;

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича,

м. Чернівці, Україна

yu.sendzik@chnu.edu.ua, s.bilokrynitskiy@chnu.edu.ua

Економіко-географічна діагностика (ЕГД) земельних ресурсів – це визначення ступеня придатності природно-ландшафтних умов території для проживання людей і ведення будь-якого виду господарської діяльності. Вона включає в себе:

- встановлення природно-ландшафтної диференціації;
- діагностику ресурсів та їх окремих компонентів;
- визначення антропогенного впливу на ландшафт;
- оцінку стійкості ландшафтних комплексів протистояти антропогенному навантаженню;
- виявлення екологічних ситуацій і оцінка їх стабільності;
- розробку рекомендацій із поліпшення екологічної ситуації території.

Проведення ЕГД означає аналіз якості земельних ресурсів та їх змін під впливом антропогенних факторів. Зміни земельних ресурсів у результаті антропогенного впливу, які призвели до порушення структури і

функцій земель і мають негативні соціальні, економічні та інші наслідки, створюють екологічні проблеми. Тому для їх визначення проводиться екодіагностика земельних ресурсів – оцінка всіх чинників впливу на земельні ресурси, пов'язані з антропогенними, екологічними та економічними показниками.

Давня, почасти не раціональна господарська діяльність людини, пов'язана з використанням земельного фонду території Українського Передкарпаття, спричиняє погіршення екологічних умов та якості його компонентів, призвела до зменшення потенціалу кількісної та умовної вартості природних ресурсів, а також до зниження продуктивності виробництва. Через вищезазначене відбувається масштабний (мається на увазі, багатофакторний або інтегральний) екодеструктивний вплив на територію дослідження. За інтенсивністю антропогенного впливу більшість земельних угідь досліджуваної території належать до дуже змінених (порушених) земель. Причому зміни характерні як для всіх компонентів ландшафтів (рослинність, ґрунти, води), так і для всіх категорій земельних ресурсів та призводять до істотного порушення їх структури.

Під інтегральним екодеструктивним впливом ми розуміємо результати негативних впливів людини (процесів виробництва, споживання товарів і послуг) на природні системи. Процеси екодеструкції земельних ресурсів можна згрупувати в такі п'ять напрямків: забруднення; порушення ландшафтів (деградація); пряма дія на організм людини; дія на особистісні характеристики людини; пряма дія на тварин і рослини. Слід зазначити, що з наведених п'яти видів впливу, не всі піддаються на сьогодні економіко-географічній діагностиці. Лише стосовно перших двох можна говорити про наявність науково-методичної та інформаційної бази дослідження, і то не повною мірою. Зокрема дуже мало (на рівні якісних оцінок) досліджені наслідки електромагнітного, акустичного, біологічного, польового та інших видів забруднення. Крім окремих публікацій, відсутні дослідження з комплексної оцінки антропогенної дії на ландшафти. Що стосується трьох решти видів екодеструкції, їх взагалі не прийнято пов'язувати з факторами, які впливають на структуру чи розподіл земельних ресурсів або ландшафтів. Однак при оцінці екологічної дії (впливу) процесів виробництва (земельні ресурси виступають як засіб виробництва) і споживання продукції потрібно відображати всі види екодеструктивного впливу. Екологізація земельних ресурсів здійснюється через систему організаційних мір, інноваційних процесів, реструктуризацію сфери виробництва і споживчого попиту, технологічну конверсію, раціоналізацію природокористування, трансформацію природоохоронної діяльності, що реалізуються як на макро-, так і на мікроекономічних рівнях (Л. Я. Мельник, 2002).

Одним із основних чинників зниження продуктивності земельних ресурсів є деградація земель унаслідок тривалого застосування не

ефективних систем землеробства, порушення оптимальної структурно-функціональної організації території та збалансованості основних стабілізуючих компонентів, що призводить до зниження протиерозійної стійкості угідь та ландшафтів, погіршення їхнього екологічного стану.

Видовий склад сучасної структури землекористування визначає їхню стабільність чи нестабільність. Інтенсивний антропогенний вплив на земельні ресурси досліджуваної території зумовив порушення екологічної стабільності основних видів угідь, насамперед сільсько- та лісгосподарських. Однією з основних причин дестабілізації екологічної ситуації є господарська діяльність, з якою пов'язана значна частка розораності земель, що негативно позначається на зниженні стійкості агроєкосистем. Це призводить до екологічного дизбалансу співвідношень площ ріллі, луків, лісів, водойм та збіднення біологічної різноманітності. Наслідком цих процесів є помітне зниження продуктивності аграрних ландшафтів. Дослідження низки факторів та чинників впливу на земельні ресурси дозволяє виокремити низку показників, за допомогою яких можна здійснити екодіагностику досліджуваної території, а за показниками їх значень – охарактеризувати сучасний екологічний стан земельних ресурсів.

Список використаних джерел:

1. Белова Н.В. Агроландшафти Передкарпаття, їх геоекологічна оцінка та шляхи оптимізації: дисерт. канд. геогр. наук: 11.00.11. Івано-Франківськ : 2015. 250 с.
2. Будзяк В.М. Соціально-економічні заходи сталого несільськогосподарського землекористування. Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Київ : 2014. № 2. С.41 – 47.
3. Сухий П.О., Атамнюк Т.М.М. Земельні ресурси Українського Передкарпаття : монографія. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2020. 260 с.

ЧАРІВНА ПАЛИЧКА ДЛЯ ГІС: ВІД КОЛІРНОГО ДОПУСКУ ДО ІНТЕРАКТИВНОЇ ШІ-СЕГМЕНТАЦІЇ

Олег СИЗЕНКО

*завідувач навчальної лабораторії топографії, картографії і дистанційних
методів, старший викладач кафедри географії;
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара,
м. Дніпро, Україна
olehsyzenko@gmail.com*

Інструмент «Чарівна паличка» (Magic Wand) з'явився ще у найпершому релізі Adobe Photoshop 1.0 у 1990 році (розробка братів Томаса та Джона Ноллів). Його принцип був простим: вибір суміжних пікселів на основі допуску за кольором чи тоном. З того часу ГІС-фахівці мріяли про такий інструмент «одного кліка» для виділення лісів, озер чи полів на космічних знімках. Довгий час реалізація подібного функціоналу у ГІС-

середовищі спиралася виключно на алгоритми пакетної обробки. Такі потужні аналітичні модулі, як SAGA, GRASS та Orfeo Toolbox, пропонували свої інструменти просторової сегментації та розростання регіонів. Їхньою беззаперечною перевагою була здатність працювати з багатоспектральними растрами, гнучко налаштовуючи пороги злиття. Однак головним їхнім недоліком залишалася повна неінтерактивність. Користувач був змушений вводити складні математичні параметри у діалогове вікно інструмента, запускати глобальний розрахунок на весь растр і чекати на результат, який потребував додаткової векторизації.

Певним кроком назустріч користувачу стала поява інструментів із частковою інтерактивністю, таких як Semi-Automatic Classification Plugin. Він дозволяв локально створювати полігони навчальних вибірок за допомогою кліку на екрані, оцінюючи спектральну подібність сусідніх пікселів. Проте це все ще залишалось вузькоспеціалізованим рішенням для підготовки даних до класифікації, а не універсальним інструментом швидкого малювання. Саме гостра потреба у класичному користувацькому досвіді, який би дозволяв динамічно виділяти суміжні пікселі безпосередньо «на льоту», стимулювала розробку спеціалізованих інтерактивних рішень.

Одним із найяскравіших прикладів такого підходу став плагін MagicWand [2], який фактично переніс механіку роботи оригінального інструмента із Photoshop у середовище QGIS. Його головна інновація полягала у зміні парадигми взаємодії як із користувачем, так і зі знімком – об'єктом аналізу виступає не растровий файл, а поточне візуальне відображення у вікні карти. Програмна логіка плагіна зчитує колірні значення пікселів безпосередньо з екрана в момент кліку, що дозволяє фахівцю взаємодіяти з будь-якими візуалізованими даними, незалежно від їхнього походження чи формату зберігання. Така архітектура відкриває можливість для сегментації та швидкої векторизації об'єктів на потокових вебсервісах, таких як базові карти/знімки Google, Bing чи будь-які інші XYZ-тайли. Оскільки ці дані підвантажуються динамічно і локально на диску не зберігаються, традиційні інструменти просторового аналізу часто виявляються безсилими. Натомість MagicWand перетворює вікно карти на інтерактивне полотно: користувач бачить і виділяє саме те, що відображено в інтерфейсі, оперуючи візуальним контрастом на екрані, а не математичними значеннями у комірках оригінального растру.

Однак, успішно реалізувавши інтерактивність, цей підхід продемонстрував і очевидні обмеження. Оскільки алгоритм спирається лише на RGB-пікселі з вікна карти, він стає критично залежним від налаштувань візуалізації та артефактів стиснення потокових зображень. Відсутність доступу до «сирих» спектральних даних та семантичного контексту об'єктів призводить до того, що інструмент часто помиляється на ділянках із подібними кольоровими характеристиками. Цей

технологічний бар'єр підтвердив: наступним кроком еволюції має стати інструмент, здатний поєднати інтерактивність вікна карти з глибоким розумінням геометрії та змісту об'єктів.

Відповіддю на цей виклик стала інтеграція фундаментальних моделей штучного інтелекту, зокрема Segment Anything Model (SAM) від Meta, у ГІС-середовище через плагіни на кшталт GeoOSAM [1]. На відміну від класичної колірної заливки, SAM застосовує семантичний аналіз зображення. Клік користувача тепер слугує лише цілевказівкою, а нейромережа самостійно розпізнає сутність об'єкта (поле, водойма, будівля) та генерує топологічно замкнутий векторний полігон. Це рішення остаточно долає концептуальний розрив між виділенням контурів, яке математично фіксує лише градієнти без розуміння змісту, та класичною просторовою сегментацією, яка часто нівелювала точність фізичних меж.

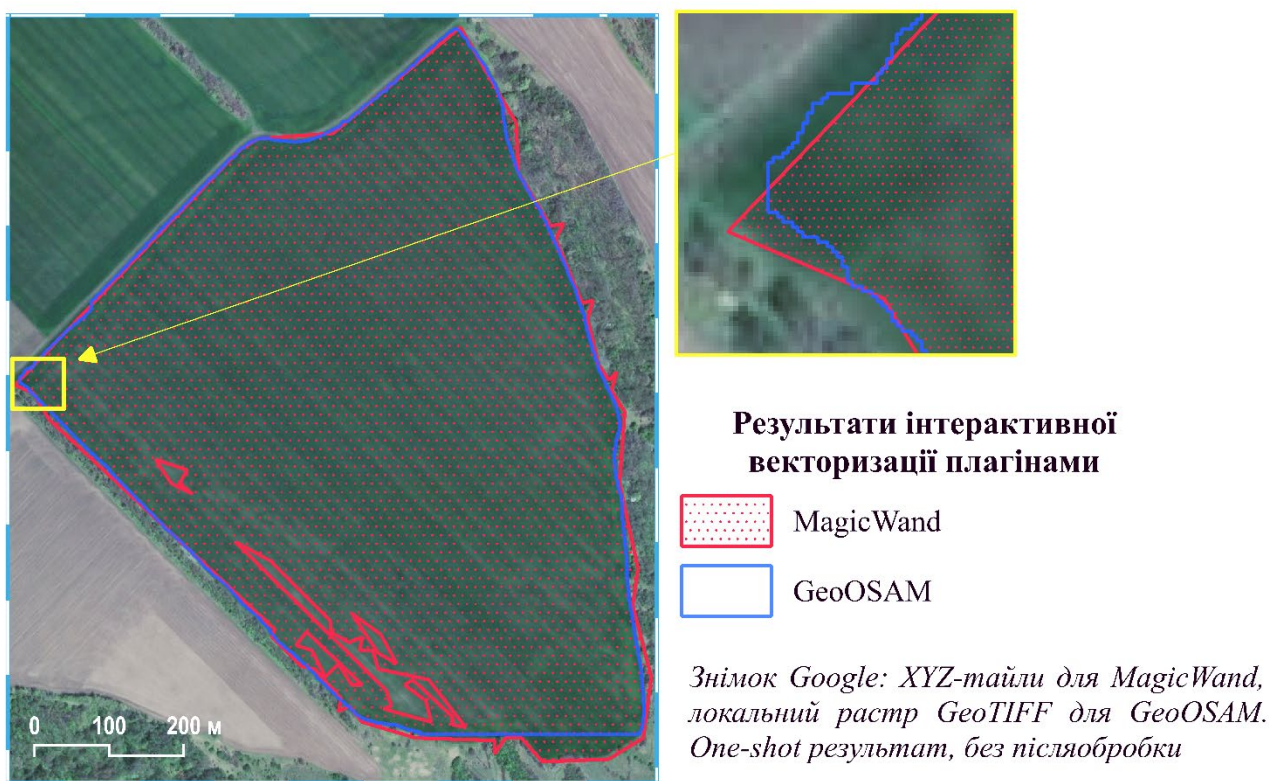

Рис. 1 Порівняння результатів інтерактивної векторизації фрагменту космоснімку у середовищі QGIS

Водночас ефективність інтерактивної III-сегментації критично залежить від якості вхідних даних, оскільки базові моделі оптимізовані під візуальний контраст. Якість векторизації можна радикально підвищити шляхом попереднього препроцесингу растру. Застосування псевдокольорових багатоспектральних композитів із залученням інфрачервоного NIR-каналу штучно максимізує семантичні межі між рослинністю та ґрунтом. Додаткове використання високочастотних просторових фільтрів (наприклад, Лапласіана) для загострення меж дозволяє моделі виокремлювати полігони з безпрецедентною геометричною точністю. Особливої уваги заслуговує внесок професора із Університету Теннессі Цюшена У [3]. Його розробка – відкритий

пакет *segment-geospatial* – фактично виконує роль «містка», адаптуючи результати сегментації нейромережі до специфіки ГІС, що сприяло появі цілої плеяди спеціалізованих плагінів у репозиторії QGIS.

На сьогодні найпопулярнішими рішеннями, що реалізують концепцію «розумної чарівної палички», є GeoAI, GeoOSAM, SamGeo та SamGIS. Їхньою головною перевагою є повна локальність: на відміну від хмарних ШІ-сервісів, ці інструменти дозволяють розгортати нейромережу безпосередньо на комп'ютері користувача через оптимізовані середовища на кшталт ONNX Runtime або PyTorch, що гарантує абсолютну конфіденційність оброблюваних даних та безлімітне використання. Проте зазначимо, що їх екосистема є надзвичайно чутливою до змін середовища, тому через масштабну міграцію архітектури – перехід на бібліотеки Qt6 та оновлення API – більшість із цих плагінів на теперішній момент ще не працюють у актуальній версії QGIS 4.0, а тому для використання «чарівної ШІ-палички» радимо поки залишатися на версії із довгостроковою підтримкою LTR 3.44.9.

Для практичного застосування інтерактивної ШІ-сегментації пропонуємо такий робочий алгоритм швидкої оцифровки. Він починається з інтерактивної цілевказівки (кліку), що ініціює автоматичну генерацію контуру об'єкта. У разі складної конфігурації ділянки використовуються додаткові кліки-підказки для повного покриття площі, після чого отримані фрагменти розчиняються базовим інструментом *Merge*. Особливою перевагою плагіну GeoOSAM [1] є можливість гнучкого налаштування параметрів вихідної геометрії, зокрема встановлення фільтрів за мінімальним розміром (площею) об'єктів для автоматичного усунення топологічного шуму. Крім того, користувач може задавати ступінь генералізації контурів безпосередньо у процесі генерації, що дозволяє отримувати геометрично правильні полігони, адаптовані під специфіку конкретної задачі. Після формування базового набору об'єктів майже завжди необхідний постпроцесинг: згладжування контурів, автозаповнення внутрішніх пустот (отворів) та, за потреби, ручне коригування окремих вузлів.

Інтеграція подібних інструментів відкриває шлях до нової, прогресивної ери геоінформатики, де людський інтелект працюватиме у творчій синергії з машинним. ШІ цілком можливо скоро «відбере роботу» у людей, але у контексті монотонного механічного дешифрування та векторизації це є виключно позитивним трендом.

Список використаних джерел:

1. Butbega O. GeoOSAM QGIS Plugin. GitHub. 2026. URL: <https://github.com/espressouk/GeoOSAM> (дата звернення: 26.04.2026).
2. Iguchi K. MagicWand Plugin for QGIS. GitHub. 2022. URL: <https://github.com/Kanahiro/MagicWand> (дата звернення: 26.04.2026).
3. Wu Q., Osco L. P. samgeo: A Python package for segmenting geospatial data with the Segment Anything Model (SAM). Journal of Open Source Software. 2023. Vol. 8, iss. 89. P. 5663. DOI: <https://doi.org/10.21105/joss.05663>.

СУЧАСНА КАРТОГРАФІЯ ТА ГІС-ТЕХНОЛОГІЇ В ТУРИЗМІ

Сергій СИРОВЕЦЬ

*кандидат географічних наук, доцент,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
e-mail: lgtinfo@ukr.net.*

Сучасний розвиток туристичної сфери супроводжується активним впровадженням цифрових технологій, серед яких особливе місце займають картографічні сервіси та геоінформаційні системи (ГІС). Туризм є просторовим явищем, що пов'язане з переміщенням туристів, функціонуванням туристичної інфраструктури, формуванням маршрутів та оцінюванням туристичних ресурсів. У зв'язку з цим картографія та ГІС-технології стають важливими інструментами аналізу, планування, управління та популяризації туристичних дестинацій [1; 3].

У сучасних умовах цифровізації туристичної діяльності використання інтерактивних карт, мобільних геоінформаційних сервісів, супутникових даних та вебкартографії сприяє підвищенню доступності туристичної інформації, покращенню навігації та ефективному управлінню туристичними потоками. Крім того, ГІС-технології забезпечують можливість комплексного аналізу туристичних ресурсів і прогнозування перспектив розвитку окремих територій [4; 5].

Метою дослідження є визначення особливостей використання сучасної картографії та геоінформаційних технологій у туристичній діяльності, а також аналіз їхнього значення для розвитку туристичних дестинацій.

Сучасна картографія у сфері туризму пройшла значну трансформацію – від традиційних друкованих туристичних карт до цифрових інтерактивних платформ. Важливою особливістю сучасних туристичних карт є їхня інтерактивність, оперативність оновлення інформації та можливість інтеграції мультимедійного контенту [3].

Одним із найбільш поширених напрямів використання ГІС у туризмі є створення цифрових туристичних карт і навігаційних сервісів. Такі системи дозволяють туристам отримувати інформацію про туристичні об'єкти, транспортну доступність, місця розміщення, заклади харчування та інші елементи туристичної інфраструктури. Значну популярність набули сервіси Google Maps, OpenStreetMap, ArcGIS Online та інші геоінформаційні платформи [7; 8; 9; 10].

Використання ГІС-технологій у туристичній сфері забезпечує:

- візуалізацію туристичних ресурсів і маршрутів;
- аналіз просторового розміщення туристичних об'єктів;
- оцінювання транспортної доступності;
- моніторинг туристичних потоків;

- планування розвитку туристичної інфраструктури;
- створення тематичних туристичних карт;
- підтримку маркетингових досліджень у туризмі.

Особливого значення ГІС набувають у процесі просторового аналізу туристичної привабливості територій. За допомогою геоінформаційних систем можна здійснювати багатофакторний аналіз природних, історико-культурних, соціально-економічних та інфраструктурних показників. Це дозволяє визначати території з найбільшим туристичним потенціалом та обґрунтовувати напрями розвитку туризму [5].

У сучасних умовах активно розвивається вебкартографія, що забезпечує доступ користувачів до інтерактивних карт через мережу Інтернет [1; 3]. Туристичні вебкарти дозволяють отримувати актуальну інформацію в режимі реального часу, прокладати маршрути, здійснювати пошук туристичних об'єктів та аналізувати туристичну інфраструктуру.

Важливим напрямом є використання мобільних ГІС-додатків у туризмі. Смартфони та мобільні пристрої дозволяють туристам користуватися навігаційними сервісами, GPS-трекінгом, доповненою реальністю та цифровими туристичними путівниками. Це суттєво підвищує якість туристичного обслуговування та рівень безпеки подорожей [2].

Сучасні ГІС-технології також широко використовуються для розвитку сталого туризму. Геоінформаційні системи дозволяють здійснювати моніторинг антропогенного навантаження на туристичні території, аналізувати екологічні ризики та оцінювати вплив туристичної діяльності на природне середовище [5]. Це є особливо актуальним для природоохоронних територій, національних парків та рекреаційних зон.

Перспективним напрямом розвитку є інтеграція ГІС-технологій із Big Data, штучним інтелектом та супутниковими даними дистанційного зондування Землі. Такі підходи дозволяють аналізувати поведінку туристів, прогнозувати зміни туристичних потоків та формувати ефективні стратегії розвитку туристичних DESTINATION [6].

Для України використання сучасної картографії та ГІС-технологій у туризмі має особливе значення в умовах післявоєнного відновлення територій і розвитку внутрішнього туризму. Геоінформаційні системи можуть використовуватися для оцінювання туристичного потенціалу регіонів, планування нових маршрутів, відновлення туристичної інфраструктури та популяризації туристичних DESTINATION на міжнародному рівні.

Отже, сучасна картографія та ГІС-технології є важливими інструментами розвитку туристичної сфери. Їх використання забезпечує ефективне управління туристичними ресурсами, підвищення якості туристичних послуг, оптимізацію маршрутів і розвиток цифрового туризму. Впровадження геоінформаційних технологій сприяє формуванню

конкурентоспроможних туристичних destinations та підтримує реалізацію принципів сталого розвитку туризму [1; 3].

Подальший розвиток туристичної картографії буде пов'язаний із використанням інтерактивних платформ, мобільних додатків, технологій штучного інтелекту та аналізу великих масивів геоданих. Це створює нові можливості для дослідження туристичних процесів і підвищення ефективності управління туристичною діяльністю.

Список використаних джерел:

1. Buhalis D., Amaranggana A. Smart Tourism Destinations Enhancing Tourism Experience Through Personalisation of Services // Information and Communication Technologies in Tourism. 2015. P. 377–389. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-319-14343-9_28
2. Del Chiappa G., Baggio R. Knowledge Transfer in Smart Tourism Destinations: Analyzing the Effects of a Network Structure // Journal of Destination Marketing & Management. 2015. Vol. 4(3). P. 145–150. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jdmm.2015.02.001>
3. Gretzel U., Sigala M., Xiang Z., Koo C. Smart Tourism: Foundations and Developments // Electronic Markets. 2015. Vol. 25(3). P. 179–188. DOI: <https://doi.org/10.1007/s12525-015-0196-8>
4. Longley P., Goodchild M., Maguire D., Rhind D. Geographic Information Systems and Science. 4th ed. New York : Wiley, 2021. 512 p.
5. Tomczyk A. M., Ewertowski M. W., Kasprzak L. Applications of GIS and Remote Sensing in Tourism Studies // Sustainability. 2020. Vol. 12(12). 5076. DOI: <https://doi.org/10.3390/su12125076>
6. Xiang Z., Fesenmaier D. R. Big Data Analytics, Tourism Design and Smart Tourism // Analytics in Smart Tourism Design. Cham : Springer, 2017. P. 299–307. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-319-44263-1_17
7. UN Tourism. Digitalization and Innovation in Tourism. URL: <https://www.unwto.org/>
8. ESRI. ArcGIS for Tourism. URL: <https://www.esri.com/>
9. OpenStreetMap Foundation. URL: <https://www.openstreetmap.org/>
10. Google Maps Platform. URL: <https://maps.google.com/>

КОТЕДЖНІ МІСТЧЕКА ЯК НОВА ФОРМА ПОСЕЛЕНЬ В УКРАЇНІ

Софія СТАРІКОВА

учениця ПЗЗСО II–III ст. «Архітектурно-інженерний колегіум А+»

м. Київ, Україна

starikova.s@academy.com.ua

Вступ. Сучасна система розселення в Україні переживає етап суттєвої трансформації, зумовленої як законодавчими змінами, так і соціально-економічними процесами. З 26 січня 2024 року набрав чинності Закон України «Про порядок вирішення окремих питань адміністративно-територіального устрою України» [1], який чітко визначив три типи населених пунктів: місто, селище та село. Відповідно до нових норм, селища та села відносяться до сільських населених пунктів. Традиційно вони поєднують у собі близькість до природи, наявність присадибних ділянок

(городів) та певний рівень інфраструктури (школи, магазини) без щільної багатоповерхової забудови. Проте в останні десятиліття з'явилася нова форма поселень – котеджні містечка, які фактично існують як окремі населені пункти, але юридично не мають чіткого визначення в законодавстві. Актуальність теми зумовлена необхідністю теоретичного осмислення котеджної забудови не лише як об'єкта нерухомості, а як специфічної форми розселення, яка виходить за межі традиційних класифікацій населених пунктів і не має чіткого місця в чинній системі їхнього поділу.

Виклад основного матеріалу. Згідно з оновленим законодавством, ключовим критерієм розмежування населених пунктів є чисельність населення та тип забудови [2]. Місто є населеним пунктом з переважно компактною забудовою та чисельністю понад 10 тисяч мешканців. Селище (чисельність від 5 до 10 тисяч) та село (менше 5 тисяч). Традиційне українське село виконує сільськогосподарську та рекреаційну функції, де приватна ділянка є засобом виробництва.

Натомість котеджні містечка, що масово виникають у приміських зонах (особливо навколо Києва), демонструють зовсім іншу модель. Аналіз таких об'єктів, як КМ «Белгравія» чи інших проєктів із переліку ТОП-15 котеджних містечок на Київщині, свідчить про їхню закритість та автономність [3]. Хоча територіально вони часто розташовані в межах або на землях сіл (наприклад, с. Дмитрівка чи с. Ходосівка), їхня функція є суто житловою та рекреаційною. У таких «містечках» повністю відсутня класична сільська функція – городництво чи утримання худоби. Навпаки, тут спостерігається висока концентрація міських сервісів: централізована охорона, власна служба експлуатації, спортивні майданчики та ландшафтний дизайн.

Необхідно акцентувати увагу на тому, що у поточному правовому полі України, зокрема у Земельному та Цивільному кодексах [4, 5], не існує таких понять як «котеджне містечко» або «котеджне селище». З юридичної точки зору такі об'єкти не розглядаються як окрема самостійна категорія поселень. Це спричиняє низку правових суперечностей: часто забудовники здійснюють зведення таких комплексів на земельних ділянках, які, відповідно до статті 19 Земельного кодексу України [4], належать до земель сільськогосподарського призначення (зокрема для ведення індивідуального садівництва). Таким чином виникає дефініційна невідповідність: де-юре територія функціонує у статусі сільськогосподарських угідь, тоді як де-факто вона перетворюється на сучасний житловий квартал із розвиненою інфраструктурою, що не притаманна сільській місцевості.

Поширення котеджних містечок в Україні пов'язане з процесами субурбанізації, коли населення великих міст поступово переміщується до приміських територій у пошуках кращих умов проживання. Прикладом

такого типу забудови є котеджне містечко «Zoloche Club», розташоване у селі Вишеньки Київської області, яке функціонує як житлово-рекреаційний комплекс із розвиненою внутрішньою інфраструктурою, включаючи заклади відпочинку, спортивні об'єкти та благоустроєні громадські простори [6]. Подібні поселення орієнтовані насамперед на комфортне проживання, а не на ведення сільського господарства, що принципово відрізняє їх від традиційних сіл.

Висновок. Отже, котеджні містечка в Україні є результатом сучасних трансформацій у системі розселення населення та проявом процесів субурбанізації. Вони поєднують у собі риси міського та сільського середовища, формуючи нову, гібридну модель поселень. Водночас такі утворення не відповідають класичним ознакам ані сільських, ані міських населених пунктів, що зумовлює їхню невизначеність у чинній класифікації. Відсутність чіткого законодавчого визначення призводить до виникнення правових суперечностей, пов'язаних із використанням земель та організацією території. Таким чином, котеджні містечка слід розглядати як окрему форму сучасного розселення, яка потребує подальшого вдосконалення в нормативно-правовій базі.

Список використаних джерел:

1. [Rada.gov.ua](https://rada.gov.ua). Набрав чинності Закон України. [online] URL: https://www.rada.gov.ua/news/news_kom/246046.html
2. <https://komsamovr.rada.gov.ua/uploads/documents/43767.pdf>
3. Юлія Пустовіт (2025). ТОП-15 котеджних містечок у Київській області. [online] Маяк – Агентство нерухомості в Києві. URL: <https://mayak.kiev.ua/news/top-15-kotedzhnikh-mistechok-u-kiyivskii-oblasti>
4. Земельний кодекс України: Закон України від 25.10.2001 № 2768-III (Стаття 19. Категорії земель). URL: rada.gov.ua
5. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: rada.gov.ua
6. Zoloche Club. Офіційний сайт. URL: <https://zoloche.ua>

БАСЕЙНОВИЙ ПРИНЦИП УПРАВЛІННЯ МАЛИМИ РІЧКАМИ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ВОДНОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ

Вадим ТАРНОВЕЦЬКИЙ

*аспірант кафедри географії України та регіоналістики
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
tarnovetskyi.vadym@chnu.edu.ua*

Анотація. У тезах досліджено сучасні трансформаційні процеси у сфері управління малими річками України у контексті передачі окремих об'єктів водного господарства зі сфери управління Державного агентства водних ресурсів України до сфери управління органів, діяльність яких пов'язана насамперед із меліорацією земель та аграрним сектором. Особливу увагу

приділено практиці ототожнення природних водотоків із об'єктами інженерної та меліоративної інфраструктури, що супроводжується зміною підходів до їх використання та охорони. Проаналізовано ризики, пов'язані з перекваліфікацією малих річок у склад меліоративних систем, зокрема загрози деградації прибережних захисних смуг, порушення басейнового принципу управління та формалізації екологічних процедур. Обґрунтовано необхідність посилення екосистемного підходу до управління річковими ландшафтами та вдосконалення нормативного регулювання у сфері охорони водних ресурсів.

Ключові слова: малі річки, річковий ландшафт, басейновий принцип, інтегроване управління водними ресурсами, меліоративна інфраструктура, екологічні ризики.

Abstract. The theses examine contemporary transformation processes in the management of small rivers in Ukraine in the context of transferring certain water management facilities to the jurisdiction of authorities whose activities are primarily related to land reclamation and the agricultural sector. Particular attention is paid to the practice of identifying natural watercourses with engineering and reclamation infrastructure facilities, which is accompanied by changes in approaches to their use and protection. The study analyzes the risks associated with the reclassification of small rivers as elements of reclamation systems, including threats of degradation of riparian protective zones, violations of the basin management principle, and the formalization of environmental procedures. The necessity of strengthening the ecosystem-based approach to river landscape management and improving the regulatory framework in the field of water resources protection is substantiated.

Keywords: small rivers, river landscape, basin principle, integrated water resources management, reclamation infrastructure, environmental risks.

Вступ. Сучасна система управління водними ресурсами України перебуває у стані інституційної трансформації, що зумовлена як необхідністю імплементації європейських підходів до інтегрованого управління водними ресурсами, так і внутрішніми змінами у сфері водного господарства. Одним із ключових принципів сучасної водної політики є басейновий принцип управління, закріплений у Водному кодексі України та Водній рамковій директиві Європейського Союзу. Його реалізація передбачає розгляд річки не лише як водного об'єкта, а як цілісної ландшафтно-екологічної системи, що забезпечує підтримання гідрологічної рівноваги, біорізноманіття та просторової організації природного середовища.

Водночас у практиці публічного управління спостерігається тенденція до зміни підходів щодо окремих малих річок, які у межах адміністративних та майнових процедур починають розглядатися як елементи інженерної водної інфраструктури. У низці випадків малі природні водотоки класифікуються як магістральні канали, водоприймачі або інші складові меліоративних систем. Така практика формує нові

екологічні та просторові виклики, оскільки змінює не лише управлінський статус водного об'єкта, але й підходи до його використання, охорони та просторового регулювання.

Результати дослідження. Процес передачі об'єктів інженерної інфраструктури водного господарства від Державного агентства водних ресурсів України до управління Державного агентства меліорації та рибного господарства виявив системну проблему, яка полягає у помилковій ідентифікації державними органами ділянок природних малих річок як суто технічних споруд меліоративних систем.

Аналіз матеріалів, підготовлених басейновими радами Пруту та Сирету, а також Середнього Дніпра, свідчить про те, що до переліків об'єктів, які підлягають передачі, включаються малі річки, які в облікових управлінських документах класифікуються як магістральні канали, головні дрени або водоприймачі. При цьому зазначені річки історично сформовані як природні водотоки та відображені як річки на офіційних картографічних матеріалах, що підтверджує їх природний характер.

Така зміна статусу водного об'єкта відбувається не на підставі екологічних або гідрологічних критеріїв, а виключно в межах майново-адміністративних процедур, пов'язаних із передачею державного майна між органами управління.

Тобто, згідно з управлінськими документами органів публічної влади, природні річкові системи починають розглядатися як елементи господарської інфраструктури, орієнтованої насамперед на виконання експлуатаційних функцій. Це створює ризики деградації річкових екосистем, звуження прибережних захисних смуг та порушення інтегрованого управління водними ресурсами.

З географічної точки зору, така трансформація статусу водного об'єкта є неправильною та несе наступні загрози, зокрема:

- **Деградація прибережних захисних смуг:** Для природних річок законодавство встановлює чіткі параметри захисних зон (від 25 до 100 метрів). У разі визнання річки «каналом», вона трактується як інженерна споруда, що дозволяє встановлювати мінімальні смуги відведення для експлуатації, що фактично легалізує розорювання берегів та знищення заплавної рослинності.
- **Порушення басейнового принципу:** Малі річки є «капілярами» гідрографічної мережі. Їх вилучення з-під дії екологічних норм ПУРБ (Планів управління річковими басейнами) на користь відомчих господарських потреб руйнує цілісність річкового ландшафту.
- **Ігнорування екологічної оцінки:** Зміна статусу водного об'єкта часто відбувається як адміністративно-майнова операція, що дозволяє уникати процедур Стратегічної екологічної оцінки (СЕО) та Оцінки впливу на довкілля (ОВД).

Висновки.

Проведений нормативно-правовий аналіз засвідчив наявність системної проблеми у сфері управління водними ресурсами в Україні. Вона пов'язана з трансформацією підходів до управління малими річками України під час передачі окремих об'єктів водного господарства (малих природних водотоків) до сфери управління органів, діяльність яких пов'язана насамперед із меліорацією земель та аграрним сектором. Практика ототожнення малих природних водотоків з магістральними каналами (дренами) створила ризики ухвалення управлінських рішень в порушення басейнового принципу управління водними об'єктами, що може призвести до деградації природних річкових ландшафтів та зниження рівня захисту водних об'єктів.

Для забезпечення сталого управління малими річками та запобігання деградації водних ресурсів пропонується:

- забезпечити чітке розмежування природних річок та об'єктів інженерної водної інфраструктури;
- забезпечити обов'язковість проведення ОВД та СЕО при будь-яких змінах статусу водних об'єктів.
- забезпечити врахування положень Планів управління річковими басейнами під час ухвалення управлінських рішень.
- посилити роль басейнового принципу в системі управління водними ресурсами.

Тільки інтегрований підхід, що враховує географічну унікальність малих річок, дозволить зберегти їх як природні екосистеми, а не лише як технічні канали для транспортування води.

Список використаних джерел:

1. Directive 2000/60/EC of the European Parliament and of the Council of 23 October 2000 establishing a framework for Community action in the field of water policy.
2. Водний кодекс України (1995). Закон України від 06.06.1995 № 213/95-ВР.
3. Закон України «Про стратегічну екологічну оцінку» (2018). Відомості Верховної Ради України, 16, ст. 138. [Zakon Ukrainy "Pro stratehichnu ekolohichnu otsinku" (2018). Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy, 16, st. 138.]. [Джерело](#)
4. Деякі питання розподілу окремих повноважень центральних органів виконавчої влади у сфері меліорації земель (2021). Постанова Кабінету Міністрів України від 24.05.2021 № 539. [Deiaki pytannia rozpodilu okremykh povnovazhen tsentralnykh orhaniv vykonavchoi vlady u sferi melioratsii zemel (2021). Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 24.05.2021 No. 539.]. [Джерело](#)
5. Про передачу цілісних майнових комплексів державних підприємств, установ та організацій до сфери управління Державного агентства меліорації та рибного господарства (2022). Розпорядження Кабінету Міністрів України від 12.08.2022 № 714-р. [Pro peredachu tsilisnykh mainovykh kompleksiv derzhavnykh pidpriemstv, ustanov ta orhanizatsii do sfery upravlinnia Derzhavnoho ahentstva melioratsii ta rybnoho hospodarstva (2022). Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 12.08.2022 No. 714-r.]. [Джерело](#)
6. Звернення Басейнової ради Пруту та Сирету до Голови Комітету Верховної Ради України з питань екологічної політики та природокористування (2022). Лист від 02.11.2022 № 5. [Zvernennia Baseinovoï rady Prutu ta Siretu do Holovy Komitetu Verkhovnoi Rady Ukrainy z pytan ekolohichnoi polityky ta pryrodokorystuvannia (2022). Lyst vid 02.11.2022 No. 5.]. [Джерело](#)

7. Звернення Басейнової ради Пруту та Сирету щодо недоцільності передачі водогосподарських об'єктів (2022). Лист від 23.09.2022 № 3. [Zvernennia Baseinovoï rady Prutu ta Siretu shchodo nedotsilnosti peredachi vodohospodarskykh obiektiv (2022). Lyst vid 23.09.2022 No. 3.]. [Джерело](#)

8. Звернення Басейнової ради Пруту та Сирету до Голови Державного агентства водних ресурсів України (2021). Протокол №5 засідання Басейнової ради від 11.05.2021. [Zvernennia Baseinovoï rady Prutu ta Siretu do Holovy Derzhavnoho ahentstva vodnykh resursiv Ukrainy (2021). Protokol No.5 zasidannia Baseinovoï rady vid 11.05.2021]. [Джерело](#)

9. Звернення Басейнової ради Середнього Дніпра щодо неприпустимості передачі малих і середніх річок (2025). Протокол засідання Басейнової ради від 04.11.2025 №2. [Zvernennia Baseinovoï rady Serednoho Dnipra shchodo neprypustymosti peredachi malykh i serednikh richok (2025). Protokol zasidannia Baseinovoï rady vid 04.11.2025 No.2.]. [Джерело](#)

10. Протокольне доручення за підсумками спільної наради під головуванням Міністра економіки, довкілля та сільського господарства України з керівниками Державного агентства водних ресурсів України та Державного агентства меліорації та рибного господарства України від 21.08.2025 року щодо питань передачі державного гідромеліоративного майна. [Protokolne doruchennia za pidsumkami spilnoi narady pid holovuvanniam Ministra ekonomiky, dovkillia ta silskoho hospodarstva Ukrainy z kerivnykamy Derzhavnoho ahentstva vodnykh resursiv Ukrainy ta Derzhavnoho ahentstva melioratsii ta rybnoho hospodarstva Ukrainy vid 21.08.2025 roku shchodo pytan peredachi derzhavnoho hidromelioratyvnoho maina.]. [Джерело](#)

11. Тарновецький В. І. Проблематика формального застосування екологічних оцінок в Україні: на прикладі ОВД та СЕО. Природнича освіта та наука. 2025. № 4. С. 243–248.

12. Ющенко Ю. С., Дзюбановський І. О. Геоморфологічна оцінка процесів руслоформування в умовах техногенного впливу (на прикладі басейну р. Прут). Вісник Львівського університету. Серія географічна. 2013. Вип. 43. С. 168–174.

ГОТЕЛЬНА ІНДУСТРІЯ КІПРУ: СТРУКТУРА, ПРОВІДНІ КОМПЛЕКСИ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ

Ангеліна УКРАЇНЕЦЬ¹, Оксана СМІК²

¹здобувачка ОП “Міжнародний туризм”

*²к.геогр.н., ас. кафедри географії та менеджменту туризму
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
ukrainets.anhelina@chnu.edu.ua, o.smuk@chnu.edu.ua*

Готельна індустрія Кіпру є одним із найбільш розвинених секторів туристичної інфраструктури Середземномор'я. За даними Eurostat та CUSTAT, станом на початок 2020-х років в Республіці Кіпр налічувалося близько 800–850 готельних та аналогічних закладів розміщення, а загальний номерний фонд наближався до 44 000 кімнат [5]. Більшість закладів розміщення зосереджена у п'яти прибережних регіонах: Лімасолі, Пафосі, Ларнаці, Айя-Напі та Протарасі.

Структура готельного ринку відрізняється надзвичайно широким діапазоном категорій – від скромних двозіркових сімейних пансіонів до ультрарозкішних п'ятизіркових курортів міжнародного рівня. За категоріями у 2024 році найвищу середньорічну завантаженість демонстрували п'ятизіркові готелі – 61,9%, чотиризіркові – 56,6%, тризіркові – 53,2%, двозіркові – 49,2%.

Серед різних типів закладів розміщення туристичні села та спеціалізовані резорти демонстрували завантаженість 61,9%, тоді як організовані апартаменти – 45%, а традиційні кіпрські будинки – лише 29,2%, що вказує на значний незадіяний потенціал агротуристичного сегменту (табл. 1.) [1].

Таблиця 1.

Середньорічна завантаженість готелів Кіпру за категоріями
(2023–2024 рр.) [1]

<i>Категорія</i>	<i>Завантаженість 2024 (%)</i>	<i>Завантаженість 2023 (%)</i>	<i>Зміна (п.п.)</i>
5 зірок	61,9	58,3	+3,6
4 зірки	56,6	53,1	+3,5
3 зірки	53,2	50,8	+2,4
2 зірки	49,2	47,0	+2,2
Апартаменти	45,0	42,1	+2,9
Туристичні села	61,9	57,2	+4,7
Традиційні будинки	29,2	27,0	+2,2
Середнє	53,5	49,4	+4,1

У 2024 році всі категорії готельних закладів продемонстрували зростання завантаженості порівняно з 2023 роком, причому найбільший приріст (+4,7) зафіксований у категорії туристичних сіл – традиційних кіпрських селищ, реконструйованих у дусі агротуризму (рис. 1). Загальний приріст числа ночівель у 2024 р. становив 15,6%.

За оцінками Асоціації готелів Кіпру (Pasyhe), дохід від туризму у 2024 році сягнув 3,209 млрд євро – майже на 20% вище рівня 2019 року, що засвідчує не лише повне відновлення, але й якісне зростання галузі. Внесок туризму у ВВП острова у 2024 р. становив 18,3% – один із найвищих показників серед країн ЄС [1].

П'ятизіркова готельна пропозиція Кіпру є найбільш динамічним і фінансово успішним сегментом ринку. За даними Асоціації готелів Кіпру та міжнародних рейтингів, острів налічує понад 30 готелів категорії п'ять зірок, зосереджених переважно у Лімасолі, Пафосі та Айя-Напі.

Серед найвідоміших і найбільш престижних готельних комплексів Кіпру виокремлюються такі: Four Seasons Cyprus (Лімасол), Parklane, а Luxury Collection Resort & Spa (Лімасол), Amara (Лімасол), Amathus Beach Hotel (Лімасол), Anassa Hotel (Поліс, Пафос), Almyra Hotel (Пафос), Annabelle Hotel (Пафос), Elysium Hotel (Пафос), Cap St Georges Hotel & Resort (Пафос), Adams Beach Hotel & Spa (Айя-Напа), Grecian Bay Hotel (Айя-Напа), Columbia Beach Resort (Піссури, Лімасол), Hilton Cyprus (Нікосія) [4, 3, 2].

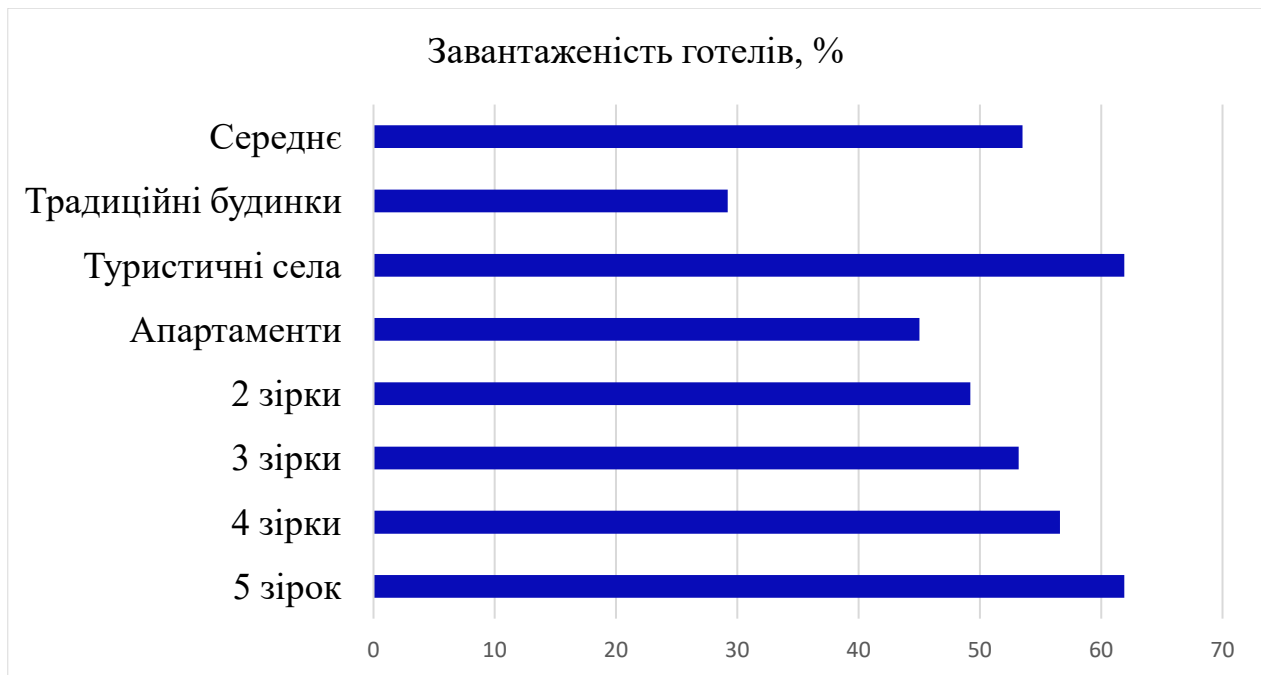

Рис. 1. Середньорічна завантаженість готелів Кіпру за категоріями (2024 р.), % [1]

Сучасний готельний ринок Кіпру визначається рядом ключових тенденцій, що формують стратегії розвитку на найближчу перспективу.

Стійкий туризм і «зелена» сертифікація. Під впливом зростаючого попиту на екологічно відповідальний відпочинок готелі Кіпру дедалі активніше впроваджують сонячні панелі, системи рекуперації води, комплексне управління відходами та органічні ресторани.

Розвиток змішаних комплексів (mixed-use developments). Нові готельні проекти на Кіпрі дедалі частіше інтегруються в комплекси, де готель поєднується з резиденційними апартаментами для продажу та оренди, торговими просторами. Такі проекти забезпечують розробнику кілька потоків доходу і приваблюють premium-сегмент інвесторів. Прикладами є Limassol Marina, Del Mar та NEOMA у Лімасолі.

Кадровий дефіцит. Нестача кваліфікованого персоналу залишається одним із найсерйозніших операційних викликів. За оцінками Pasyhe, у 2024–2025 рр. значна частка вакансій у готельній сфері залишалася незаповненою, що змушує підприємства залучати іноземних робітників [1].

Цифрова трансформація. Онлайн-бронювання через ОТА (Booking.com, Expedia), запровадження смарт-систем управління енергоспоживанням і клієнтським досвідом, безконтактний check-in та штучний інтелект у маркетингу стають стандартними практиками провідних готелів острова [5].

Загальна інвестиційна активність у готельному секторі також показова: за даними WTTC, капіталовкладення у сферу туризму та гостинності Кіпру сягнули близько 3,20 млрд євро в 2022 р., що склало 12,6% загального обсягу інвестицій у країні. Для острова з населенням менше 1,2 млн осіб це надзвичайно значний показник, що відображає

стратегічну ставку Кіпру на туристично-готельний сектор як локомотив економічного зростання.

Серед ключових чинників туристичної привабливості виділяються: виняткова чистота морських вод і пляжів (перше місце у світі за концентрацією «Блакитних прапорів» на км берегової лінії та на душу населення) [1]; широке поширення англійської мови в усіх туристичних зонах; розвинена транспортна доступність завдяки двом міжнародним аеропортам (Ларнака та Пафос) із прямим авіасполученням із більшістю держав ЄС; різноманіття готельної пропозиції – від бюджетних апартаментів до розкішних п'ятизіркових резортів.

Соціологічні опитування задоволеності туристів незмінно фіксують високі оцінки кіпрського туристичного досвіду, особливо щодо гостинності місцевого населення, якості харчування, чистоти та безпеки. Відсоток туристів, які приїждять на Кіпр повторно, серед британців і скандинавів є одним із найвищих серед середземноморських напрямів, що відображає міцну лояльність аудиторії [5].

Водночас дослідження фіксують окремі критичні зауваження: сезонна нерівномірність якості сервісу, відносно висока вартість відпочинку порівняно з конкурентами (Туреччина, Марокко, Єгипет), обмеженість громадського транспорту поза великими містами та потреба в ефективнішому збереженні культурних пам'яток.

Список використаних джерел:

1. After record-breaking 2024, Cyprus eyes year-round tourism, says Pasyxe in Cyprus (2025). URL: <https://cyprus-mail.com/2025/08/27/after-record-breaking-2024-cyprus-eyes-year-round-tourism-says-pasyxe>
2. Cyprus Tourist Arrivals: by Country: Annual. URL: <https://www.ceicdata.com/en/cyprus/tourist-arrivals-by-country-annual>
3. Find 5 Star Hotels In Cyprus. URL: <https://www.cyprus-hotel.com/5-star-hotels-in-cyprus.html>
4. Five Star Hotels in Cyprus (2025). URL: <https://www.thehotelguru.com/best-hotels/cyprus/best-five-star-hotels>
5. Statista / Eurostat. Hotels and similar accommodation in Cyprus 1990–2023. URL: <https://www.statista.com/statistics/613696/number-of-hotels-and-similar-accommodations-cyprus/>

МОДЕРНІЗАЦІЯ «СПАЛЬНИХ РАЙОНІВ» МІСТА КИЄВА: КОНЦЕПЦІЯ «БЕЗШОВНОГО ПРОСТОРУ»

Домініка ЧЕРНУШЕНКО, Ярослав ШАЛАВІНСЬКИЙ

учні 10 класу ПЗЗСО II-III ст. «Архітектурно-інженерний колегіум А+»,
м. Київ, Україна

chernushenko.d@academy.com.ua та yaroslavshalavinsky@gmail.com

Вступ. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю адаптації застарілої забудови на проспекті Василя Порика до потреб мешканців. Збір даних та аналіз виконувалась командою з 6 осіб, а саме: Домініка Чернушенко, Ксенія Подтьоп, Кара Аполінарія, Ярослав Шалавінський, Катя Якоб, Маргарита Шалдунова. Метою роботи є обґрунтування концепції «Безшовного простору» через комплексний аналіз території – від екологічного моніторингу до соціологічного опитування. Проект передбачає трансформацію двору в безбар'єрну екосистему шляхом усунення фізичних перешкод та впровадження принципів універсального дизайну.

Виклад основного матеріалу.

1. *Історико-містобудівний контекст.* Історія Виноградаря – це шлях від унікального аграрного осередку до потужного житлового масиву. Заснований на базі садів Вільгельма Крістера (XIX ст.) та виноградників Ісаака Бекаса (1907 р.), сучасний район почав формуватися у 1971 році. Сьогодні це територія з переважанням пізнорадянської панельної забудови (9–16 поверхів), яка поєднує функціональність із критичним зносом інфраструктури.

2. *Екологічний моніторинг та стан середовища.* Дослідження за допомогою онлайн-карт моніторингу виявило суттєвий контраст у якості мікроклімату:

- **Якість повітря:** У зелених зонах рівень CO₂ становить близько 321 ppm, тоді як біля доріг він зростає до 863 ppm. Загальний індекс AQI (34) та рівень PM_{2.5} (3.5 мкг/м³) свідчать про загалом сприятливу екологічну ситуацію.

- **Комфорт:** Рівень озеленення становить 29%. Вітер (12.5 км/год) сприяє розсіюванню забруднень, проте рівень шуму (61 дБ) залишається на верхній межі міської норми.

3. *Соціальний портрет та запити громади.* Опитування мешканців (середній вік – 56 років) виявило низький рівень задоволеності середовищем: лише 20% опитаних вважають умови проживання комфортними.

- **Група 18–44 роки:** Акцентують увагу на незадовільному стані пішохідних стежок та дитячих майданчиків.

- **Група 45–59 років:** Турбуються через забрудненість території та стан фасадів.

- Група 60–74 роки: Наголошують на проблемах з гарячою водою, нестачі лавочок та догляду за клумбами.

Попри проблеми, спостерігається високий рівень соціальної відповідальності: мешканці самостійно облаштовують укриття для тварин та доглядають за зонами відпочинку.

4. *Критичний аналіз інклюзивності та інфраструктури.* Сучасний стан дворового простору характеризується системними бар'єрами:

- Транспорт: Добра доступність громадського транспорту (автобуси, тролейбуси) та очікування метро контрастують із хаотичним паркуванням у дворах.

- Бар'єрність: Сходи без пандусів, вузькі або незручні наявні з'їзди, пошкоджене дорожнє покриття та відсутність велоінфраструктури роблять простір недоступним для маломобільних груп населення.

- Архітектура: Фасади будинків (напр., пр-т В. Порика) фрагментовані через індивідуальне застосування балконів та потребують візуального оновлення.

Висновки. Концепція «Seamless Yard» демонструє цілісний і сучасний підхід до організації дворового простору, орієнтований на комфорт, безпеку та інклюзивність для всіх мешканців.

По-перше, усунення фізичних бар'єрів створює доступне середовище для людей різного віку та можливостей, що відповідає принципам універсального дизайну. По-друге, чітке зонування дозволяє уникнути конфліктів між пішоходами, транспортом і зонами відпочинку, підвищуючи функціональність простору. Освітлення на рівні очей не лише покращує видимість, а й формує відчуття безпеки у вечірній час.

Важливим є і поєднання природного середовища з новою інфраструктурою – це сприяє створенню гармонійного простору, який не тільки відповідає сучасним потребам, а й має потенціал для подальшого розвитку разом із районом.

У підсумку, реалізація цієї концепції дозволить перетворити двір на комфортне, безпечне та інтегроване середовище, що підвищує якість життя мешканців і сприяє формуванню активної спільноти.

Список використаних джерел:

1. Лісовський, С. А., Маруняк, Є. О., Гукалова, І. В., Мозговий, А. А., & Покляцький, С.А. (2023). Інклюзивність та екологічні пріоритети міського розвитку як складові якості життя населення (приклад модельних міст). Український географічний журнал. Отримано з <https://ukrgeojournal.org.ua/uk/node/645>
2. SaveEcoBot [Електронний ресурс] : Карта якості повітря в Україні. Отримано з <https://www.saveecobot.com/maps>.
3. Мапа трансферу. Отримано з <https://portal.kyiv.digital>

КОНФЛІКТ УРБАНІЗАЦІЙНИХ І РЕКРЕАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У СТРУКТУРІ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ АГЛОМЕРАЦІЇ

Андрій ЧЕРНЮХ

аспірант кафедри географії України та регіоналістики
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
cherniukh.andrii@chnu.edu.ua

Центри історичних міст в усьому світі перебувають під значним тиском через необхідність балансування між збереженням культурної спадщини та розвитком міського туризму [1]. Як відзначають науковці, збереження історичної спадщини в умовах модернізації міського ландшафту є глобальним викликом, оскільки новітні архітектурні форми часто «конфліктують» із автентичним середовищем [3]. Світова практика консервації міської спадщини в історичних центрах сучасних міст акцентує на важливості інтегрованого підходу, який дозволяє адаптувати стародавні структури до потреб сьогодення без втрати їхньої унікальності [2].

Питання сталого розвитку культурної спадщини та урбаністичного туризму розглядаються як засіб протидії надмірному навантаженню на туристичні дестинації, що актуально і для Чернівецької агломерації. Остання є динамічною геопросторовою системою з високою концентрацією історико-культурних і рекреаційних ресурсів, специфіка якої полягає у гострому протиріччі між збереженням цілісності унікального ландшафтно-архітектурного середовища (об'єкту ЮНЕСКО) та інтенсивною експансією урбанізаційних процесів. Сучасна трансформація агломерації супроводжується неконтрольованим розширенням житлових зон, посиленням техногенного тиску на приміські території та диспропорціями у розвитку транспортно-логістичного каркасу.

Демографічні зміни відзначаються концентрацією працездатного населення в ядрі агломерації, що зумовлює маятникову міграцію та зростання навантаження на радіально-кільцеву структуру доріг. Розвиток транспортної мережі, попри збільшення щільності, відстає від темпів автомобілізації, що призводить до порушення функціональної цілісності транспортного каркаса агломерації.

Сучасна забудова (житлові комплекси економ-класу радянського періоду та бізнес-класу (ЖК *Водограй*, *Київський*, *Віденський квартал*, *Кришталеве озеро*, *Аметист*, *Онікс*, *Chicago*, *UPTOWN*, *SKYLINE* та ін.) масштабні ТРЦ *Екватор*, *Depo't Center*, *Проспект*, *Майдан*, *Панорама*, *Вуковина Mall*) створює виражений архітектурний дисонанс із автентичним ландшафтом Чернівців. Процес «вторгнення» сучасних форм у панораму міста змінює сприйняття історичного ядра як цілісного ансамблю. Висотна забудова на периферії та в буферних зонах порушує візуальні коридори, орієнтовані на архітектурні домінанти (наприклад, Резиденцію митрополитів). Експансія торгово-розважальної

інфраструктури зміщує акценти з пізнавального туризму на споживчий, що девальвує унікальний дух місця історичного центру.

Неконтрольована урбанізація сформувала низку критичних «вузьких місць», які нівелюють туристичну привабливість території: відсутність паркінгів у центрі міста призводить до хаотичного захаращення історичних вулиць транспортом, що погіршує умови для пішохідних екскурсій; перевантаження інженерних мереж і застаріла транспортна логістика створюють бар'єри для мобільності туристів, збільшуючи час на переміщення між об'єктами показу; неконтрольоване зростання житлових масивів без відповідної рекреаційної інфраструктури створює надмірний тиск на існуючі громадські простори, знижуючи рівень комфорту перебування рекреантів у межах агломерації.

Ядром туристичного тяжіння Чернівецької агломерації залишається історико-архітектурний ансамбль середмістя, центральною дестинацією якого виступає Резиденція митрополитів Буковини і Далмації (об'єкт Світової спадщини ЮНЕСКО), що й формує композиційну вісь міста. Архітектурні ансамблі Театральної, Центральної площі і площі Філармонії, пішохідної вулиці О. Кобилянської утворюють цілісний культурний ландшафт, який володіє високим ступенем автентичності. Проте концентрація туристів виключно в межах історичного ядра створює ефект надмірного антропогенного тиску на обмежену територію, що вимагає децентралізації туристичних потоків у межах всієї агломерації.

Аналіз інфраструктурного забезпечення виявляє суттєву диспропорцію між якістю ресурсного потенціалу та рівнем сервісного супроводу. Відсутність авіасполучення та тупиковий характер залізничної гілки знижують транспортну доступність регіону для іноземних реципієнтів. Стан під'їзних шляхів до приміських зон рекреації залишається незадовільним. Спостерігається дефіцит мережевих готелів міжнародного стандарту та закладів розміщення середнього цінового сегмента (3-4 зірки) з достатнім номерним фондом для прийняття великих екскурсійних груп. Попри динамічний розвиток гастрономічного сектору та креативних індустрій (сувенірна продукція, локальні бренди), інфраструктура зосереджена переважно в радіусі 1-1,5 км від ратуші, що обмежує час перебування туриста в агломерації.

Отже, геопросторова структура агломерації дозволяє диверсифікувати туристичний продукт через розвиток *культурно-пізнавального туризму*, який передбачає поглиблення транскордонної співпраці; *медичного й оздоровчого туризму* на базі використання бальнеологічних ресурсів приміської зони та потенціалу лікувальних установ міста для формування кластера медичних послуг; *гастрономічного туризму*, який враховує різноманіття регіону через створення гастро-турів, що поєднують міські кав'ярні та замські етно-комплекси, стимулюючи розвиток сільських громад агломерації.

Список використаних джерел:

1. García-Hernández, M., de la Calle-Vaquero, M., & Yubero, C. (2017). Cultural Heritage and Urban Tourism: Historic City Centres under Pressure. *Sustainability* 2017, 9, 1346. DOI: [10.3390/su9081346](https://doi.org/10.3390/su9081346)
2. Hmood, K. F. (2022). Conservation of urban heritage in historical centres of contemporary cities. *Islamic Heritage Architecture IV*, 211, 3-15. DOI: [10.2495/IHA220011](https://doi.org/10.2495/IHA220011)
3. Znumashova, G. (2025). Problems of the preservation of historical heritage in the context of urban landscape modernisation. *Architectural Studies*, 11(2), 84-96. DOI: [10.56318/as/2.2025.84](https://doi.org/10.56318/as/2.2025.84)

РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНИЙ КОМПЛЕКС ВЕЛИКОКУЧУРІВСЬКОЇ ТГ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ: ПРОСТОРОВА ОРГАНІЗАЦІЯ І РОЗВИТОК

Богдан ЧОБАН

Студент 302 групи

Спеціальності 106 «Географія»

ОП «Регіональний розвиток і просторове планування»

кафедри географії України та регіоналістики

Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

choban.bohdan@chnu.edu.ua

Ярослав ДЖАМАН

кандидат географічних наук, доцент,

асистент кафедри географії України та регіоналістики

Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

y.dzhaman@chnu.edu.ua

Теоретичні аспекти просторової організації туристично-рекреаційної діяльності

Процес просторової організації починається з туристичного районування, яке є одним із ключових завдань сучасної географії туризму. Як зазначає І. В. Литвиненко [1], виділення таксономічних одиниць значно спрощує систематизацію статистичних даних та звітів, що, у свою чергу, дозволяє з максимальною ефективністю використовувати потенціал конкретних територій для відпочинку населення.

З правової та економічної точок зору, туристичне районування базується на поділі територій за спільними або відмінними ознаками. Згідно з працями П. О. Масляка [3], основною метою цього процесу є подальше влаштування найбільш доцільної та дозволеної рекреаційної діяльності. Виявлення територіальної диференціації та інтеграції географічної оболонки дозволяє не лише структурувати простір, а й оптимізувати взаємодію між суспільством та природою у межах виділених таксонів.

Важливою формою практичної організації рекреаційного простору є територіально-рекреаційний комплекс (ТРК), у межах якого теоретичні засади районування реалізуються через конкретні види господарської діяльності. За

твердженням Н. В. Фоменка [4], ТРК мають суттєві відмінності від традиційних територіально-виробничих комплексів. Якщо для промислових територій провідне значення має виробнича сфера, то для рекреаційно спеціалізованих регіонів визначальним чинником розвитку виступає саме невиробнича сфера, яка формує основні напрями функціонування території.

Туристично-рекреаційний потенціал Великокучурівської ТГ

Великокучурівська територіальна громада розташована у південній частині Чернівецької району Чернівецької області та межує з південними околицями міста Чернівці. До складу громади входять 5 населених пунктів.

Загальна площа територіальної громади становить 97,7 км². Станом на 1 січня 2025 року чисельність населення громади складала близько 14,5 тис. осіб, із яких майже половина проживає в адміністративному центрі громади.[5]

Природне обличчя Великокучурівської територіальної громади сформувалося завдяки її унікальному положенню в передгірній частині Буковини. Територія громади є своєрідним містком між рівнинними районами та першими підвищеннями Українських Карпат. Така локація зумовлює поступову зміну краєвидів: якщо північні околиці, що межують із Чернівцями, є більш рівними та придатними для забудови, то у південному напрямку місцевість набуває виразного хвилястого характеру. [2]

Особливості просторової організації туристично-рекреаційної сфери громади

Для проведення комплексного аналізу інфраструктурного забезпечення Великокучурівської територіальної громади, наявні об'єкти було систематизовано за функціональними категоріями.

Перспективи розвитку туристично-рекреаційної діяльності громади

Враховуючи зростаючий запит молоді на активний відпочинок, стратегічним є створення нових велосипедних маршрутів. Прокладання маршрутів, що з'єднають Тисовець із Глибочком та Снячевом. Це дозволить створити цілісну систему веломаршрутів громади з різними рівнями складності. Популярність велоруку серед молоді створює базу для формування велоклубів та проведення щорічних аматорських велопробігів, що популяризуватимуть громаду.

Будівництво нових сервісних та розважальних об'єктів у північній частині територіальної громади. Орієнтація на швидку доступність дозволить громаді стати головним майданчиком для проведення ділових зустрічей, короткочасного сімейного дозвілля та «швидкої рекреації».

Для захисту унікальних ландшафтів та підвищення туристичної привабливості віддалених територій доцільним є розширення природно-заповідного фонду. Перспектива передбачає створення нових заповідних урочищ та пам'яток природи поблизу сіл Тисовець, Снячів, Глибочок.

Туристична інфраструктура громади

Функціональні категорії	Туристична інфраструктура
Заклади громадського харчування та готельного сервісу	- ресторани: «Підкова», «Корчма у Гната», «Фелічита», «Пивний Кухоль», «Шанс», «Берізка» - готельно-ресторанні комплекси: «Маленький Париж», «Зарінок» - піцерія «Лучіано», паб «Гараж», кафе «Friends», «Суші Ніна», «Авокадо»
Рекреаційно-оздоровчі об'єкти та водна рекреація	- водні об'єкти: басейн «Dolphin», відпочинкові зони «Українські Мальдіви» та «Рутка», SPA-зона «Wellten SPA», озера у с. Глибочок та база відпочинку «Садовий» - спеціалізована рекреація: кінний клуб «Елізіум», оздоровчий комплекс «Бджолина хата», ландшафтна локація «Квіти Буковини», громадський простір «Скверик»
Спортивна інфраструктура	- стадіони: у селах Годилів, Великий Кучурів, Тисовець та Снячів - спеціалізовані майданчики: тенісний корт «Wellten tennis» у с. Великий Кучурів
Культурно-пізнавальні та сакральні локації	- музеї: етнографічний музей «Бабусина світлиця», музей «Берегиня», музей-садиба Анни Душак - духовні центри: чоловічий монастир «Скит Похвали Пресвятої Богородиці», церква Успіння Пресвятої Богородиці, церква Святої Трійці
Соціальна та безпекова інфраструктура	- центральні заклади: Великокучурівська лікарня - первинна ланка: фельдшерсько-акушерський пункт у с. Годилів, медичні пункти у селах Тисовець та Снячів

Сучасна промоція пам'яток громади має відбуватися через цифрові інструменти, наприклад - активне наповнення регіонального додатку та порталу «Буковина Travel» інформацією про об'єкти Великокучурівської територіальної громади. Кожна пам'ятка, повинна бути інтегрована у цей додаток із актуальними фото, описами та GPS-навігацією. Додаток дозволить туристам легко орієнтуватися та отримувати інформацію про історію краю без допомоги гіда.

Список використаних джерел:

1. Литвиненко І. В. Туристичне районування територій : навч. посіб. Київ, 2020. 120 с.
2. Маринич О. М., Шищенко П. Г. Фізична географія України : підручник. Київ : Знання, 2005. 511 с.
3. Масляк П. О. Рекреаційна географія : навч. посіб. Київ : Знання, 2008. 343 с.
4. Фоменко Н. В. Рекреаційні ресурси та курортологія : навч. посіб. Київ : Центр навч. л-ри, 2007. 312 с.
5. Великокучурівська сільська територіальна громада : офіційний сайт. [Електронний ресурс]. - <https://vk-stg.gov.ua/landing>.

СУЧАСНИЙ СТАН ТА СТРУКТУРА ТРАНСПОРТНОЇ СИСТЕМИ МОГИЛІВ-ПОДІЛЬСЬКОЇ МТГ

Анжеліка ШЕВЧУК

Студентка 3 курсу, 302 групи

Спеціальності «Географія 106»

ОП «Регіональний розвиток і просторове планування»

Чернівецький національний університет

імені Юрія Федьковича

shevchuk.anzhelika@chnu.edu.ua

Транспортна система Могилів-Подільської міської територіальної громади становить собою складну багатофункціональну структуру, яка органічно поєднує автомобільні та залізничні шляхи в єдиний логістичний комплекс загальнодержавного та міжнародного значення. Географічне розташування громади на південно-західному кордоні України зумовлює її статус як стратегічного прикордонного пункту та критично важливого транзитного вузла, що забезпечує безпосереднє сполучення з Республікою Молдова та державами Південно-Східної Європи. Розвиток цієї інфраструктури в умовах воєнного стану протягом 2024–2026 років продемонстрував високу здатність системи адаптуватися до екстремальних зовнішніх викликів, водночас підкресливши гостру потребу в комплексному оновленні для ефективного забезпечення як оборонних, так і цивільних потреб держави.

Значення Могилів-Подільського транспортного вузла визначається його роллю як головного транзитного коридору в напрямку Балканського регіону. Громада межує на заході з Яришівською, на півночі з Вендичанською, а на сході з Чернівецькою, Бабчинецькою та Ямпільською громадами. Південна межа, що проходить по річці Дністер, є державним кордоном, що перетворює територію на важливу ланку в міжнародних логістичних маршрутах. Наявна інфраструктура обслуговує не лише внутрішні потреби понад 30 тисяч місцевих жителів, а й забезпечує пропуск значних обсягів транзитних вантажів, які мають критичне значення для зовнішньоекономічної діяльності України в умовах обмеженого функціонування морських портів.

Економічні перспективи громади, закладені у Стратегії розвитку до 2030 року, нерозривно пов'язані з модернізацією транспортної мережі. Ключовим пріоритетом визначено благоустрій та технічне переоснащення системи, що розглядається не просто як сервісна функція, а як фундаментальний чинник залучення інвестицій та інтеграції громади у глобальний економічний простір. Автомобільна складова цієї системи базується на мережі доріг міжнародного та регіонального значення. Провідну роль відіграє автошлях М-21 «Виступовичі – Житомир – Могилів-Подільський – кордон із Молдовою», який є частиною європейського маршруту E583. Ця магістраль забезпечує стабільне сполучення між північними областями України, великими промисловими центрами,

такими як Житомир, Вінниця та Жмеринка, і завершується на пункті пропуску, що з'єднує Україну з молдовським містом Бельці.

Окрім міжнародної траси, транспортний каркас громади формують дороги регіонального значення, зокрема автошлях Р-36 «Немирів – Могилів-Подільський», що виступає основною артерією для зв'язку міста з навколишніми населеними пунктами. Важливим елементом є також територіальна дорога Т-02-02, яка сполучає громаду з іншими прикордонними вузлами та забезпечує вихід на стратегічну магістраль М-05 «Київ – Одеса». Варто зазначити, що щільність автомобільних доріг у Вінницькій області суттєво перевищує середні показники по Україні, що створює об'єктивні передумови для розвитку логістики, проте вимагає колосальних ресурсів для підтримання в належному стані майже 17 тисяч кілометрів комунальних шляхів.

Особливе місце в інфраструктурному ансамблі посідає міжнародний пункт пропуску «Могилів-Подільський – Отач». Розташований фактично в межах міської забудови в безпосередній близькості до кордону, він функціонує в цілодобовому режимі. Його діяльність, регламентована міжурядовими угодами, забезпечує безперервний потік пасажирів та товарів. Паралельно з автомобільним сполученням важливу роль відіграє залізничний сегмент, зокрема курсування міжнародного поїзда сполученням Київ – Кишинів. Тривалі зупинки на станції Могилів-Подільський для здійснення прикордонно-митних процедур роблять громаду ключовим елементом залізничної логістики між столицями двох держав.

У контексті глобальних викликів Могилів-Подільський став стратегічним учасником ініціативи Європейської Комісії «Шляхи солідарності» (Solidarity Lanes). Після початку повномасштабного вторгнення та блокування традиційних морських маршрутів, цей наземний коридор став рятівним для українського агроекспорту. За статистичними даними на початок 2026 року, завдяки функціонуванню цих маршрутів було перевезено понад 200 мільйонів тонн продукції. Це не лише підтримало національну економіку, а й створило для самої громади нові можливості для розвитку сервісної інфраструктури, складського господарства та створення нових робочих місць у логістичному секторі.

Сучасна трансформація транспортної системи громади відбувається на тлі глибоких геополітичних змін. Сьогодні спостерігається перехід від пасивної транзитної ролі до активного формування мультимодального транспортного вузла. Це передбачає впровадження інтелектуальних систем управління трафіком, модернізацію мостових переходів через Дністер та підвищення стандартів інклюзивності міської мобільності. Оскільки морські шляхи залишаються зоною ризику, південно-західні сухопутні кордони перетворилися на критичні канали постачання. Проте наявна інфраструктура працює на межі своїх технічних можливостей, що часто призводить до утворення заторів і надмірного навантаження на екологію міста.

Аналіз ризиків показує, що критичною точкою залишається залежність від технічного стану прикордонних мостів. Будь-які ремонтні роботи на переході «Могилів-Подільський – Отач» миттєво спричиняють логістичний колапс у межах міста. Хоча водії часто намагаються використовувати альтернативні пункти пропуску в Сокирянах чи Мамалізі, розвинена мережа під'їзних шляхів до Могилева-Подільського все одно робить цей напрямок найбільш затребуваним і, відповідно, найбільш перевантаженим. Це призводить до прискореного зносу муніципальних доріг, які не розраховані на таку інтенсивність руху великовагового транспорту.

Узагальнюючи стан транспортної системи через призму SWOT-аналізу, можна виділити чіткий баланс між унікальними можливостями та системними викликами. До беззаперечних сильних сторін належить вигідне географічне положення, наявність розгалуженої мережі магістралей та статус міжнародного терміналу. Це створює потужний потенціал для розвитку прикордонної торгівлі та логістичних хабів. Водночас слабкими сторонами залишаються віддаленість від обласного центру, незадовільний стан внутрішніх доріг у сільських населених пунктах та недостатня щільність пасажирських перевезень між віддаленими селами громади.

Незважаючи на складні умови, Могилів-Подільська громада демонструє стійкість та готовність до модернізації. Ефективне функціонування її транспортної інфраструктури сьогодні є питанням не лише місцевого розвитку, а й національної безпеки та міжнародної торгівлі. Подальша інтеграція в європейські транспортні мережі, за умов належної державної підтримки та залучення зовнішніх інвестицій, дозволить громаді повноцінно реалізувати свій транзитний потенціал, перетворивши транспортну систему на потужний двигун соціально-економічного піднесення регіону. Постійний моніторинг стану доріг, цифровізація логістичних процесів та розширення мультимодальних можливостей стануть фундаментом для сталого розвитку громади до 2030 року.

Список використаних джерел:

1. Децентралізація : офіційний сайт. URL: <https://decentralization.gov.ua/>
2. Історія міста Могилів-Подільський. URL: <https://mpmr.gov.ua/istoriya-mista-15-37-31-11-02-2025/>
3. Інвестиційна політика та економічний розвиток Могилів-Подільської міської ради. URL: <https://mpmr.gov.ua/investicijna-politika-ta-ekonomichnij-rozvitok-13-26-11-22-03-2025/>
4. Prozorro : електронна система публічних закупівель. URL: <https://prozorro.gov.ua/uk/tender/UA-2025-05-22-012511-a>
5. Україна та Молдова побудують прикордонний мостовий перехід через Дністер. URL: <https://mindev.gov.ua/news/34396-ukrayina-ta-moldova-pobuduiut-prikordonnii-mostovii-perexid-cerez-dnister>
6. Solidarity Lanes: latest figures (March 2026). European Commission. URL: https://transport.ec.europa.eu/news-events/news/solidarity-lanes-latest-figures-march-2026-2026-04-24_en
7. Новини Могилів-Подільської міської ради. URL: <https://mpmr.gov.ua/news/1743413179/>

**ОЦІНКА ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЯКОСТІ СЕРВІСУ В ГОТЕЛЯХ
КАТЕГОРІЇ 4 ЗІРКИ
(НА ПРИКЛАДІ ГОТЕЛЮ «АTRIUM», СЛОВАЧЧИНА)**

Вікторія ЯКИМОВИЧ

здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня спеціальності

242 «Туризм і рекреація»

yakymovych.viktoria@chnu.edu.ua

Галина КРУЛЬ

кандидат географічних наук, доцент,

доцент кафедри географії та менеджменту туризму

Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

g.krul@chnu.edu.ua

Готельний сервіс є багатовимірним поняттям, що охоплює сукупність послуг, дій і процесів, спрямованих на задоволення потреб гостя під час його перебування в готельному закладі. У широкому розумінні готельний сервіс – це «комплекс заходів щодо прийому, розміщення та обслуговування гостей, що включає основні й додаткові послуги, організацію харчування, забезпечення безпеки, розваги та відпочинку» [1].

Якість готельного сервісу – це ступінь відповідності наданих послуг очікуванням і потребам гостей. Сучасна концепція якості в готельному бізнесі базується на моделі SERVQUAL, яку розробили Парасураман, Зейтамль та Беррі у 1988 р. Відповідно до неї, якість сервісу визначається п'ятьма ключовими вимірами [2]:

- *матеріальність* (tangibles) – зовнішній вигляд приміщень, обладнання, персоналу та інформаційних матеріалів;
- *надійність* (reliability) – здатність надавати обіцяні послуги точно й у визначений термін;
- *чуйність* (responsiveness) – готовність допомогти клієнтам і надати своєчасне обслуговування;
- *гарантія* (assurance) – компетентність і ввічливість персоналу, здатність вселяти довіру;
- *емпатія* (empathy) – індивідуальна увага до клієнтів.

Значення якісного сервісу для готельного підприємства важко переоцінити. В умовах сучасної конкуренції та поширення платформ для бронювання й оцінювання готелів, таких як Booking.com, Tripadvisor чи Google Reviews, репутація закладу стала одним із ключових чинників вибору для потенційних гостей. За даними досліджень, понад 87% туристів читають відгуки перед бронюванням готелю, а оцінки вище 8,5 балів із 10 суттєво підвищують кількість бронювань [3].

Готельний сервіс охоплює кілька рівнів: *базовий* (обов'язкові послуги, що входять до ціни номера – проживання, прибирання, сніданок), *додатковий* (оздоровчі послуги, ресторанне обслуговування, розваги) та *надзвичайний* (індивідуальний підхід, персоналізований сервіс, несподівані позитивні враження). Саме останній рівень, який у готельній теорії отримав назву «wow-ефекту», формує лояльність гостей і стимулює їх до повторних візитів [1].

Вагомим чинником якості готельного сервісу є людський фактор. Персонал готелю, що безпосередньо контактує з гостями (front-line staff), формує перше й останнє враження від закладу. Загальновизнаним принципом у готельному менеджменті є те, що задоволений і мотивований співробітник надає кращий сервіс, а незадоволений – стає джерелом негативних відгуків. Тому управління персоналом, корпоративна культура та система навчання є складовими якісного готельного сервісу [2, с. 131].

Невід'ємною компетенцією персоналу готелів є управління конфліктними ситуаціями. Персонал має бути підготовлений до ефективного вирішення скарг гостей відповідно до процедури LEARN: Listen – вислухати, Empathize – виявити розуміння, Apologize – вибачитись, Respond – відреагувати, Notify – повідомити. Швидке і компетентне вирішення проблеми може перетворити незадоволеного гостя на лояльного постійного клієнта [5].

Отже, готельний сервіс – це комплексна система, що охоплює матеріальне середовище, людський фактор і процес надання послуг. Готелі категорії 4 зірки займають важливу нішу на ринку, пропонуючи широкий спектр послуг і підвищений рівень комфорту. Організація обслуговування гостей у таких закладах вимагає злагодженої роботи всіх підрозділів, постійного контролю якості та орієнтації на потреби гостей.

Для оцінки якості сервісу було проведено контент-аналіз відгуків гостей готелю *Atrium 4** (Nový Smokovec, Словаччина), розміщених на платформі Booking.com. Готель успішно реалізує концепцію відпочинку для сімей з дітьми, пропонуючи AquaWorld, MiniMe, wellness-зону, насичене харчування та розвинену анімаційну програму. Аналіз охоплював відгуки за 2023-2026 роки (понад 400 оцінок). Середній рейтинг готелю становить 9,3 з 10 балів, що відповідає оцінці «Чудово» на платформі і є одним із найвищих показників серед готелів регіону (див. рис. 1) [3].

Переважає більшість відгуків зосереджена в діапазоні 8-10 балів, що свідчить про стабільно високий рівень задоволеності гостей. Частка негативних відгуків (оцінки 3-6) невисока – близько 6% від загальної кількості, що є позитивним показником для чотиризіркового готелю. Водночас аналіз конкретних зауважень у відгуках дозволяє виявити системні проблеми, навіть на тлі позитивного загального рейтингу.

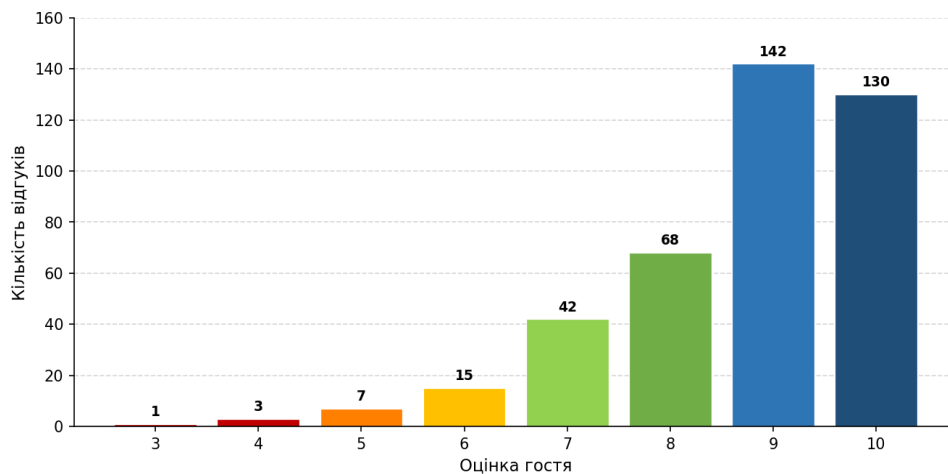

Рис. 1. Розподіл відгуків гостей готелю Atrium за оцінками Booking.com, 2023-2026 pp. [3]

Огляд відгуків дозволяє зробити висновок, що гості готелю *Atrium* позитивно оцінюють харчування, дитячі програми й розваги, привітність персоналу і розташування закладу. Ці аспекти отримують незмінно високі оцінки незалежно від сезону та країни походження туриста. Натомість найчастіше критиці піддаються: мала площа стандартних номерів, застаріле обладнання та сантехніка в нереконструйованих кімнатах, відсутність холодильника та чайника в стандартних номерах (що для готелю 4 зірки є нестандартним), незадовільна звукоізоляція, робота служби housekeeping.

Важливим показником якості сервісу є рівень лояльності гостей. У відгуках готелю *Atrium* виявлено значну кількість гостей, які вказують, що відвідують готель повторно – двічі, тричі або щорічно. Деякі сім'ї відзначають, що стали «постійними гостями». Це є переконливим свідченням того, що загальний досвід перебування в *Atrium* є достатньо позитивним, щоб стимулювати повторні візити.

З метою вдосконалення сервісу в готелі *Atrium* запропоновано: прискорення реконструкції номерів та встановлення холодильників в усіх стандартних категоріях; покращення звукоізоляції та впровадження режиму тихих годин; реформування роботи housekeeping через чек-листи контролю якості та навчання персоналу; вдосконалення управління персоналом з впровадженням принципів рівноправного ставлення; підготовку багатомовних інформаційних матеріалів.

Список використаних джерел:

1. Круль Г. Я., Заячук О. Г. Організація і технологія надання послуг гостинності [Електронний ресурс]. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2022. URL: https://archer.chnu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/4750/H-088_Організація%20та%20технологія%20надання%20послуг%20гостинності_Круль%20Г_Заячук_О_на%20сайт.pdf
2. Parasuraman A., Zeithaml V. A., Berry L. L. (1988). SERVQUAL: A Multiple-Item Scale for Measuring Consumer Perceptions of Service Quality. *Journal of Retailing*. 64(1), 12-40. URL: <https://www.marketeurexpert.fr/wp-content/uploads/2023/12/servqual.pdf>

3. Atrium 4*. Booking.com. [Electronic resource] URL:
<https://www.booking.com/hotel/sk/atrium-novy-smokovec.uk.html>
4. Hotelstars Union Criteria 2025-2030 [Electronic resource] / Hotelstars Union. 2025. URL:
<https://www.hotelstars.eu/en/hotelstars-union/criteria/>
5. Zeithaml V. A., Bitner M. J., Gremler D. D. (2023). Services Marketing: Integrating Customer Focus Across the Firm : 8th ed. New York : McGraw-Hill Education. [Electronic resource]. URL:
<https://www.semanticscholar.org/paper/EB00K-%3A-Services-Marketing-Integrating-Customer-the-Zeithaml-Bitner/f0352aa304cb1b28143a31b40fc680caa897c56d>

НОТАТКИ

[illegible]

Наукове видання

**«Географія, картографія, географічна освіта:
історія, методологія, практика»**

*Матеріали міжнародної науково-практичної конференції студентів,
аспірантів та молодих вчених присвяченій 35-й річниці
Незалежності України, 30-й річниці Конституції України
та сучасним викликам просторового розвитку
й територіального планування*

(м. Чернівці, 15-16 травня 2026 р.)

Технічний редактор
та дизайн обкладинки

Кудрінська О.М.

Підписано до друку 24.09.2026. Формат. 60x84/16
Папір офсетний. Друк цифровий.
Умов.-друк. арк. 17,7. Обл.-вид. арк. 19,1 . Зам. 3-022.
Видавництво та друкарня Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича
58002, м. Чернівці, вул. Коцюбинського, 2
e-mail: ruta@chnu.edu.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК №891 від 08.04.2002 р.